

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

ODAP

Gelişimsel, Güçlendirici ve Beceri Edinimine Yönelik Etkinliklerle Zenginleştirilmiş Okul Temelli Mentorluk Modeli

iKG
PRO

İNSAN KAYNAKLARININ
GELİŞTİRİLMESİ
PROGRAM OTORİTESİ

eduçtrade

ep⁺sa

Gelişimsel, Güçlendirici ve Beceri Edinimine Yönelik Etkinliklerle Zenginleştirilmiş Okul Temelli Mentorluk Modeli

Teşekkür Yazısı

Gelişimsel, Güçlendirici ve Beceri Edinimine Yönelik Etkinliklerle Zenginleştirilmiş Okul Temelli Mentorluk Modeli

Bu Kılavuz Hakkında...

Bu kılavuz, okul devamsızlığı ve okul terki riski altında olan ortaöğretim öğrencilerinin okula devamlılıklarını artırmak ve okul terki oranlarını azaltmak amacıyla bir müdahale yöntemi olarak okul temelli mentorluğun nasıl uygulanabileceğine dair bilgiler sunmaktadır. Kılavuz temel olarak dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde okul terki önlemek üzere önerilen mentorluk modeline dayanak oluşturan, Türkiye’de liselerde okul terkinin doğasına ve sebeplerine dair ilgili alanyazına kısaca yer verilmiştir. İkinci bölümde ise mentorluk kavramının kuramsal altyapısı tanıtılmıştır. Bu çerçevede mentorluğun tanımı, doğası ve ilişkili değişkenleriyle açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, ilgili alanyazın ve projenin bileşeni olarak gerçekleştirilmiş ihtiyaç analizi sonuçlarına dayalı olarak geliştirilmiş erken uyarı sistemi gözetilerek kurgulanmış beceri temelli, güçlendirici ve etkinliklerle zenginleştirilmiş mentorluk modeli tanıtılmıştır. Son olarak, dördüncü bölümde ise, okul terki önleme ve okula devamlılığı artırmak amacıyla oluşturulacak okul temelli mentorluk programının hazırlık aşamasından itibaren takip edilmesi gereken adımlar tanımlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I - OKUL TERKİNİ/DEVAMSIZLIĞINI ÖNLEMEDE MENTORLUK HİZMETLERİ	7
1. OKUL TERKİNİ/DEVAMSIZLIĞINI ÖNLEMEDE MENTORLUK HİZMETLERİ	8
2. TÜM RİSK ETMENLERİNE RAĞMEN KİMLER, NEDEN OKULA DEVAM EDİYOR?	15
3. TÜRKİYE’DE YAPILAN ÇALIŞMA BULGULARINA GÖRE OKUL DEVAMSIZLIĞINI ÖNLEMEK ADINA NELER YAPILABİLİR?	16
BÖLÜM II - MENTORLUK YAKLAŞIMI	19
1. MENTORLUK YAKLAŞIMI	21
2. MENTORLUK İLİŞKİSİNİN DOĞASI VE BİLEŞENLERİ	24
3. MENTORLUKTA ETİK İLKE VE PRENSİPLER	27
BÖLÜM III - OKUL DEVAMSIZLIĞINI ÖNLEMeye YÖNELİK GÜÇLENDİRİCİ GELİŞİMSEL MENTORLUK MODELİ (GGM)	31
OKUL DEVAMSIZLIĞINI ÖNLEMeye YÖNELİK GÜÇLENDİRİCİ GELİŞİMSEL MENTORLUK MODELİ (GGM)	33
BÖLÜM IV - OKUL DEVAMSIZLIĞINI ÖNLEMeye YÖNELİK GÜÇLENDİRİCİ GELİŞİMSEL MENTORLUK MODELİ (GGM) PLANLAMA VE UYGULAMA ADIMLARI	41
OKUL DEVAMSIZLIĞINI ÖNLEMeye YÖNELİK GÜÇLENDİRİCİ GELİŞİMSEL MENTORLUK MODELİ (GGM) PLANLAMA VE UYGULAMA ADIMLARI	43
KAYNAKÇA	63
EKLER	67

Bölüm I

Okul Terkini/Devamsızlığını
Önlemede Mentorluk Hizmetleri

1.Okul Terkini/Devamsızlığını Önlemede Mentorluk Hizmetleri

Okul terki, bir öğrencinin mezun olmadan ya da devam ettiği programı tamamlamadan okuldan ayrılması olarak tanımlanmaktadır (McWhirter vd., 2017). Türkiye’de okullaşma oranını artırma çabalarına rağmen okul terki önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaya devam etmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının (MEB) 2015-2019 Stratejik Planı’nda yer alan verilere göre, 2014 yılında eğitim öğretimden erken ayrılan öğrenci oranı %38,2’dir (2015, s. 34). Yine MEB’in 2019-2023 Stratejik Plan Raporu’na göre 2018 yılında ortaöğretim öğrencilerinin %34,4’ü 20 gün ve üzeri devamsızlık yapmıştır (2019, s. 66). Öğrenciler en çok **9. sınıfta** iken sınıf tekrarı yapmaktadır (MEB, 2015; 2019). Okul terki nedeniyle insan kaynağı eğitilememekte ve birey üretime katkı sağlayacak nitelikleri kazanamamaktadır (Kartal vd., 2020). Bu yönüyle okul terki, bireysel sonuçlarının yanı sıra toplum için de istenmeyen sonuçlara sebep olabilmektedir. Okul devamsızlığı veya okul terki diğer ülkelerde de yaygın bir sorun olmasına rağmen nedenleri ve olası çözüm yolları her ülkenin, hatta her bölgenin özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Bu noktadan hareketle, bu bölümde okul terkini önlemek üzere önerilen mentorluk modeline dayanak oluşturan, Türkiye’de liselerde okul terkinin doğasına ve sebeplerine dair ilgili alanyazına kısaca yer verilmiştir.

Okul Terkine/Devamsızlığına Neden Olan Risk Etmenleri

Öğrencilerin okul terki sebepleri pek çok faktörle ilişkilendirilebilir. Araştırmacılar (örneğin, Han ve Demirtaş, 2020; Özer vd., 201; Küçüker, 2018; Taş vd., 2013) tarafından en sık raporlanan faktörleri dört başlık altında toplanabilir: 1) Okul ile ilgili risk faktörleri 2) Kişisel risk faktörleri 3) Aile ile ilgili risk faktörleri ve 4) Çevre ile ilgili risk faktörleri. Ayrıca bkz. Tablo 1.1. Öğrencilerin okul terkine sebep olan risk faktörleri.

1. Okul ile İlgili Risk Faktörleri: Öğrencilerin okul devamsızlığına ve terkine neden olan risk faktörlerinden biri *zorbalıktır* (Horzum ve Ayas, 2011). Türkiye’de yapılan çalışmaların sonuçlarına göre, geleneksel veya siber zorbalığa maruz kalan lise öğrencilerinin derslere odaklanmakta güçlük yaşadıkları ve bu nedenle öğrencilerin akademik başarılarının düştüğü ve öğrencilerin okula ilişkin sorumluluklarını aksattıkları ifade edilmiştir (Han ve Demirtaş, 2020). Zorbalığa maruz kalmanın ayrıca öğrencilerde psikolojik ve fiziksel sağlık sorunlarına, iştahsızlık ve uyku sorunlarına sebep olduğu da vurgulanmıştır. Dolayısıyla, zorbalığa maruz kalan öğrenciler okula devam sorunu yaşamakta ve okulu terk eğilimleri artmaktadır. Arkadaşlarının zorbaca davranışlarına maruz kalan öğrenciler ayrıca öz güven kaybı yaşamakta, topluluk içinde kendilerini ifade etmekte zorluk çekmekte, içe kapanmakta, aile ve arkadaşlık ilişkileri zayıflamakta ve okula yabancılaşmaktadırlar (Han ve Demirtaş, 2020). Öğretmenlerin, öğrencilerin antisosyal davranışları karşısında ilgisiz kalması, bu davranışların önlenmesinde ve bu davranışlara müdahale edilmesinde geç kalınmasına sebep olabilmektedir (Özer vd., 2011). Okul terki sürecinde okul yönetimi ve rehberlik servisinin müdahalede bulunmaması, okul terki olasılığı olan öğrencilerin belirlenmesi ve yönlendirilmesi konusunda bir çalışma yapılmaması, öğrencilerin devamsızlığı durumunda velilerle temasa geçilmemesi ve devamsızlık nedenlerinin araştırılmaması, devamsızlığın artmasına ve nihayetinde okul terklerinin yaşanmasına neden olmaktadır (Bayhan ve Dalgıç, 2012; Küçüker, 2018; Şahin vd., 2016).

Arkadaşlarının zorba davranışlarına maruz kalan öğrenciler öz güven kaybı yaşamakta, topluluk içinde kendilerini ifade etmekte zorluk çekmekte, içe kapanmakta, aile ve arkadaşlık ilişkileri zayıflamakta ve okula yabancılaşmaktadırlar (Han ve Demirtaş, 2020).

Okulların, öğrencilerin aileleri ile iletişimlerinin yalnızca veli toplantıları ve öğrencinin devamsızlığı ile ilgili yapılan bildirimler ile sınırlı kalması, okulların ailenin öğrencinin eğitsel süreçlerine katılımını sağlama ve aileyle ortak hareket edebilme konusunda yetersiz kalması da ailelerin öğrencilerin eğitsel süreçlerini takip etmede yetersizliklerini arttırmaktadır (Boyacı ve Öz, 2018). Boyacı ve Öz'ün (2018) çalışmasına katılan okulu terk etmiş öğrenciler, okullarda eğitsel performanslarının gelişimine katkı sağlayabilecek rehberlik servisi hizmetlerinden haberdar olmadıklarını da ifade etmiştir. Bu bağlamda, okul rehberlik servislerinin, öğrencilere yönelik rehberlik hizmetine ilişkin yeterli tanıtım ve bilgilendirme yapmasının okul terkinin önlenmesinde etkili olabileceği ifade edilmektedir.

Öğrencilerin kendini değersiz hissetmesine, alay konusu olmasına, dışlanmasına, haksız yere suçlanmasına ve kendini güvensiz hissetmesine neden olan güvensiz okul iklimleri, öğrencilerin devamsızlık yapmalarına ve okulu bırakmalarına sebep olmaktadır (Şahin vd., 2016). Öğretmenlerden algılanan sosyal desteğin düşük ya da orta düzeyde olması, antisosyal davranışa sahip öğrencilerin okulu terk etme risklerini arttırmaktadır (Özer vd., 2011). Öğrenciler tarafından okul yönetimi ve öğretmenlerden algılanan tutumların olumsuz olması, öğrencilerin, öğretmenlerin kendilerine adil davranmadıklarını ve saygı göstermediklerini düşünmelerine sebep olmaktadır (Taş vd., 2013).

Okullarda öğrencilerin ilgilerine ve okula devam motivasyonlarına katkıda bulunabilecek sosyokültürel etkinliklerin olmaması veya yetersiz olması ve okulların fiziki yapılarının yetersizliği gibi nedenlerle okullar öğrenciler için ilgi çekici yerler haline gelememekte ve bu nedenlerle öğrencilerin okula gitme istekleri azalmaktadır (Şahin vd., 2016). Ayrıca sorunlarının çözümünde başvurabilecekleri bir yetişkinin yokluğu, öğrencilerin birbirleri ile yaşadıkları sorunları şiddet aracılığıyla çözmeye çalışmalarına neden olmaktadır. Bayhan ve Dalgıç'ın (2012) çalışmasında, öğrencilerin yaşadıkları sorunlarla ilgili öğretmenleri tarafından anlaşılmadıklarını ve desteklenmediklerini hissetmelerinin de öğrencilerin okuldan uzaklaşmalarına sebep olduğu bulunmuştur. Yine aynı çalışmada sınıflardaki öğrenci mevcudunun fazla olması nedeniyle öğrencilerin öğretmenleri tarafından yeterince desteklenemediklerini hissettikleri ifade edilmiştir.

Okul terki deneyimine sahip gençler ders içeriklerinin yoğun olması, geleneksel ders sunuş biçimleri ve olumsuz öğretmen tutumları nedeniyle derse ve okula devamlılığa yönelik ilgi ve motivasyonlarını kaybettiklerini belirtmişlerdir (Tamer, 2014). Örneğin, Şahin vd.'nin (2016) çalışmasında, verilen ödevi çeşitli nedenlerle yapmayan veya yapamayan öğrenciler, öğretmenlerinin ve akranlarının olumsuz sınıf içi tepkilerinden korktuklarını ve o ders günü okula gitmek istemediklerini belirtmişlerdir. Öğretmen ve akranlardan algılanan olumsuz tutumlar, uzun vadede öğrencilerin okula devam motivasyonlarını azaltmakta ve okul terkine sebep olmaktadır.

Öğrencilerin günlük zamanlarının önemli bir bölümünü geçirdikleri okullarda kendilerini huzurlu, mutlu ve güvende hissettikleri öğrenme ortamlarının sağlanması, öğrencilerin okula ve genel olarak eğitime bağlılıklarını artırabilecek önemli bir faktördür (Şahin vd., 2016).

2. Kişisel Risk Faktörleri: Türkiye’de liseye devam eden öğrencilerin okulu terk etme riskini arttıran kişisel faktörlerin incelendiği çalışmalar, *dürtüsel davranışların* ortaöğretim öğrencilerinin okulu terk riskini arttırdığını göstermiştir (Özer vd., 2011). Yine aynı çalışmada disiplin cezası almanın, alkol-sigara kullanımının ve antisosyal davranışların okulu terki riskini arttırdığı bulunmuştur. Öğrencilerin okula devam ve derslere katılım konusunda yeterli motivasyona sahip olmamaları, akademik başarılarının düşmesine ve okul terkine sebep olan bir diğer risk faktörüdür (Bayhan ve Dalgıç, 2012; Tamer, 2014). Bununla ilişkili olarak yürütülen bir diğer okul terki çalışmasının sonuçlarına göre, *düşük not ortalamasına* sahip lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi oldukça yüksek bulunmuştur (Şimşek, 2011). Not ortalaması düşük her üç öğrenciden biri okulu bırakmayı düşünmektedir (Şimşek, 2011).

Gençlerin okul terki nedenlerinin araştırıldığı bir diğer çalışmada, öğrencilerin arkadaşlarına “hayır” diyememe nedeniyle okula devamsızlıklarını arttıran faaliyetlere katıldıkları bulunmuştur (Tamer, 2014). Sağlıksız akran ilişkileri nedeniyle öğrenciler *sosyal dışlanma kaygısı* yaşamakta ve kendilerini daha iyi hissetmek amacıyla akran gruplarının normlarına (örneğin, devamsızlık, okul içerisindeki kavgalara dâhil olma) uymaktadırlar (Bayhan ve Dalgıç, 2012). Tamer’in (2014) Trabzon’da okula devam eden ve okulu terk eden öğrencileri kıyasladığı bir çalışmada, öğrencilerin gelecek hedef ve beklentilerinin neler olduğu sorusu yöneltilmiştir. Okula devam etmeyen öğrencilerin *geleceğe yönelik hedef ve beklentilerin olmamasının* da okul terki için risk faktörü olduğu vurgulanmıştır (Tamer, 2014).

Duygu düzenleme becerileri öğrencilerin okul terki davranışları ile yakından ilişkilidir (Akyüz Uçar ve Savi Çakar, 2021). Duygu düzenleme becerileri olmayan öğrenciler, riskli davranışlar (örneğin, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, kötü beslenme alışkanlığı ve okul terki davranışları gibi) sergilemeye daha eğilimli olabilmektedirler. Duygularını ifade etmekte zorlanan öğrenciler, duygularını düzenlemek için işlevsel olmayan duygu düzenleme becerilerine başvurmakta ve öznel iyi oluşlarını korumakta güçlük çekmektedirler (Akyüz Uçar ve Savi Çakar, 2021).

Aile içerisinde çocuğun emeğine duyulan ihtiyaç, çocukların uzun süreli devamsızlık yapmalarına ve okulu terk etmelerine neden olmaktadır.

3. Aile ile İlgili Risk Faktörleri: Anne-babanın eğitim seviyesinin düşük olması, çocukların okulu terk etmelerine neden olan risk faktörleri arasında yer almaktadır. Anne babanın eğitim düzeyinin düşük olmasının, çocuğun okulu terk etmesine nasıl etki ettiğine bakıldığında, düşük eğitim düzeyinin ebeveynlerin güvencesiz ya da düşük güvenceli işlerde çalışmalarına sebep olduğu ve bu nedenle hane gelirinin de düşük olduğu ifade edilmiştir (Küçüker, 2018). Ailenin gelir seviyesinin düşük olması dolayısıyla sosyoekonomik durumlarının düşük olması, okul terkine yol açan risk faktörlerindendir (Şahin vd., 2016). Taş vd.'nin (2013) okul terki nedenleri çalışmasına katılan katılımcıların yaklaşık %32'si ailelerinin sosyoekonomik durumlarının daha iyi olması halinde okula devam etmeyi istediklerini belirtmiştir. Düşük gelirin yoksulluk ile sonuçlanması ailelerin çocuklarının eğitim ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmalarına neden olmaktadır (Şahin vd., 2016).

Küçüker (2018) ve Tamer (2014) ayrıca, eğitim düzeyi düşük ebeveynlerin çocukların eğitim sürecine desteklerinin de düşük olduğunu vurgulamıştır. Örneğin, ilkokul mezunu bir ebeveynin lise öğrencisi çocuğunun derslerinde veya çocuklarının lise düzeyinde karşılaştıkları sorunları anlama ve çözme konusunda yeterince destek olamaması okul terki üzerinde etkili olmaktadır. Yine Küçüker'in (2018) çalışmasında, aile içerisinde çocuğun emeğine duyulan ihtiyacın, çocukların uzun süreli devamsızlığına ve okulu terk etmelerine neden olduğu vurgulanmıştır. Özellikle mevsimlik işçi ailelerin çocuklarının veya mevsimlik işçi olarak çalışmak zorunda kalan çocukların uzun süre okuldan uzak tutulması, çocukların okul hayatlarını oldukça olumsuz etkilemektedir (Şahin vd., 2016). Bilhassa erkek çocukların bir işte çalışmasının ve aile ekonomisine katkıda bulunma zorunluluğunun ve dolayısıyla erken yaşta çalışmaya başlamasının, okul terkinde oldukça önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Aile içerisinde bir yakının bakıma muhtaç olması veya çocuğun ebeveynlerinden biri yerine çalışmak zorunda kalması gibi sebepler de okul terkine sebep olmaktadır (Şahin vd., 2016).

Öğrencilerin okula devamlılıkları konusunda aileden algılanan desteğin düşük olması, ailenin okul terki veya devamsızlık durumlarında önleyici veya müdahale edici bir yaklaşımda bulunmaması da okul terkine sebep olan risk faktörlerindendir (Şahin vd., 2016; Tamer, 2014; Taş vd., 2013). Düzce'de ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde 64 okul müdürü ile yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, okul devamsızlığı ve terkinin aileden kaynaklanan diğer nedenleri arasında ebeveynlerin baskıcı tutumu, çocukları ile sağlıklı ilişki kurmaması, iyi bir rol model olmaması, okul ile iletişim ve iş birliği kurmaması, çocuğu okula devamlılık konusunda motive etmemesi, ebeveynlerden birinin hayatını kaybetmesi ve ebeveynler tarafından eğitimin öneminin anlaşılmaması sıralanmıştır (Şahin vd., 2016). Ailenin öğrencinin eğitim ve okul sürecini izlememesi ve takip etmemesi, ailelerin öğrencilerin sorunlarını yakından takip edememesine ve öğrencilerin ihtiyaçlarına yanıt verememelerine sebep olmaktadır (Boyacı ve Öz, 2018). Ebeveynlerin boşanmış olması çocukların aileden aldıkları desteği ve yardımı azalttığından yine okul terkine yol açmaktadır (Küçüker, 2018).

Şahin vd.'nin (2016) çalışmasının bulgularına göre *boşanma, aile içi şiddet, anne ve babanın ölümü gibi* travmatik durumlarda öğrenciler ihtiyaç duydukları ilgi, sevgi ve ebeveyn kontrolünden yoksun kalmaktadırlar. Bunun sonucunda ise öğrenciler, devamsızlık ve okulu bırakma gibi amaçsız tutumlar sergilemeye daha yatkın hale gelmektedirler.

4. Çevre ile İlgili Risk Faktörleri: Ataerkillik, özellikle kız çocuklarının toplumsal/kamusal alanda erkek çocuklarına oranla daha az yer bulmalarına sebep olan ve kız çocuklarının okula devamlılıklarını olumsuz yönde etkileyen risk faktörlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Küçüker, 2018). Ataerkil aile yapısı nedeniyle kız çocukları ebeveynleri tarafından okula gönderilmemekte ve bu da okul terki ile sonuçlanmaktadır (Küçüker, 2018). Şahin vd.'nin (2016) araştırmasının sonuçlarına göre, kız çocuklarının okula gönderilmemesinin sebepleri arasında ailenin kız çocuklarının eğitiminin önemli olmadığını düşünmesi ve bunun sonucunda kız çocuklarının erken yaşta evlenmeye zorlanması veya ev işlerine yardımcı olmak üzere evde tutulması yer almaktadır.

Okulun evden uzak olması ve okula ulaşımın güvensiz bir mahalleden sağlanması, okul terkine sebep olmaktadır (Küçüker, 2018; Şahin vd., 2016; Taş vd., 2013). Meslek lisesini terk etmiş 19 öğrencinin okulu terk nedenlerinin araştırıldığı bir çalışmada, bir kadın katılımcı, babasının mahalleye olan güvensizliği nedeniyle okulu bıraktığını vurgulamıştır (Taş vd., 2013). Kocaeli'nde okulu terk etmiş 25 öğrencinin liseyi terk nedenlerinin araştırıldığı bir çalışmada, *arkadaş çevresinin eğitime ilişkin olumlu bir bakış açısına sahip olmamasının*, öğrencilerin derse katılımlarını olumsuz yönde etkilediği ve okuldan ayrılmalarına sebep olduğu vurgulanmıştır (Bayhan ve Dalgıç, 2012).

Aşağıdaki Tablo 1.1.'de önceki sayfada açıklanan risk faktörleri bir arada sunulmuştur.

Tablo 1.1. Öğrencilerin okul terkine sebep olan risk faktörleri

OKUL İLE İLGİLİ RİSK FAKTÖRLERİ

- Öğretmenlerden algılanan sosyal desteğin düşük ya da orta düzeyde olması
- Okul yönetimi ve öğretmenlerden algılanan tutumların olumsuz olması
- Öğrencilerin, öğretmenlerin öğretmede düşük yetkinliğe sahip olduğunu düşünmeleri
- Okullarda sosyokültürel etkinliklerin olmaması veya yetersiz olması
- Okulların fiziki yapılarının yetersiz olması
- Okul terki sürecinde, okul yönetimi ve rehberlik servisi müdahalelerinin olmaması veya yetersiz olması
- Öğrencilerin, yaşadıkları sorunların çözümünde kime başvuracaklarını bilememeleri veya başvurabilecekleri bir yetişkinin yokluğu
- Okul terki olasılığı olan öğrencilerin belirlenmesi ve yönlendirilmesi konusunda yetersiz kalınması
- Okulların, ailenin öğrencinin eğitsel süreçlerine katılımını sağlama ve aileyle ortak hareket edebilme konusunda yetersiz kalması
- Okul rehberlik servislerinin, öğrencilere yönelik rehberlik hizmetine ilişkin yeterli tanıtım ve bilgilendirme yapmaması
- Güvensiz okul iklimi
- Sınıflardaki öğrenci mevcudunun öğretmenlerin öğrenciler ile bireysel görüşmelerine olanak tanımayacak kadar yüksek olması
- Ders içeriklerinin yoğun olması
- Geleneksel ders sunuş biçimlerinin öğrencilerin ilgi ve motivasyonlarını kaybetmelerine sebep olması
- Kimi öğretmenlerin olumsuz sınıf içi tutumları (örneğin, ödevini yap(a)mayan öğrencilere uygulanan cezalar)
- Disiplin cezalarının öğrencileri okul dışına iten mekanizmalar üretmesi
- Okul personelinin bir kısmının (örneğin, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin) öğrenciye yönelik olumsuz davranışları ve baskıcı tutumları
- Zorbalık

KİŞİSEL RİSK FAKTÖRLERİ

- Dürtüsel davranışlar
- Antisosyal davranışlar
- Alkol-sigara kullanımı
- Madde kullanımı
- Disiplin cezası alma
- Okula devam ve derslere katılım konusunda yeterli motivasyona sahip olmama
- Akademik başarısızlık
- “Hayır” diyememe
- Amaç-hedeften yoksun olma
- Olumsuz akran ilişkileri
- Sağlık sorunları
- Duygu düzenleme becerilerinin olmaması

Tablo 1.1. Öğrencilerin okul terkine sebep olan risk faktörleri

AİLE İLE İLGİLİ RİSK FAKTÖRLERİ
- Ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olması - Ailenin sosyoekonomik durumunun düşük olması - Aile içerisinde çocuğun emeğine ihtiyaç duyulması (örneğin, aile içerisinde bir yakının bakıma muhtaç olması, çocuğun ebeveynlerinden biri yerine çalışmak zorunda kalması, düşük gelir sebebiyle çocuğun erken yaşta çalışmak zorunda kalması) - Ebeveynlerin okul terki veya devamsızlık durumlarında önleyici veya müdahale edici bir yaklaşımda bulunmaması - Ebeveynlerin baskıcı tutumu nedeniyle çocukları ile sağlıklı ilişki kuramaması - Ebeveynlerin çocuklarına iyi bir rol model olmaması - Ailenin okul ile iletişim ve iş birliği kurmaması - Ebeveynlerin öğrencileri okula devamlılık konusunda motive etmemesi - Aile içerisinde yaşanan zorlayıcı yaşam olayları (örneğin, ebeveynlerden birinin hayatını kaybetmesi, aile içi şiddet ve istismar, ebeveynlerin boşanması) - Ailenin kız çocuklarının eğitime verdiği önemin düşük olması
ÇEVRE İLE İLGİLİ RİSK FAKTÖRLERİ
- Ataerkil aile yapısı - Okulun evden uzak olması - Okula ulaşımın güvensiz bir mahalleden sağlanması - Arkadaş çevresinin eğitime ilişkin olumlu bir bakış açısına sahip olmaması

2. Tüm Risk Etmenlerine Rağmen Kimler, Neden Okula Devam Ediyor?

Özer vd. (2011) tarafından Ankara’da genel liselere devam eden 478 öğrencinin okul terkinin yordanması amacıyla yapılan çalışma sonuçlarına göre, aile ve arkadaş desteğinin, öğrencilerin okulu terk etme risklerini azalttığı görülmüştür. Aile desteği, öğrencilerin ilgi, güven, saygı, takdir edilme ve maddi ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlayarak kendilerini psikolojik, sosyal ve ekonomik anlamda güvende hissetmelerine yardımcı olur. Böylece öğrenciler, sosyal ve okul yaşamlarına uyum sağlamak konusunda aile desteğinden yoksun akranlarına kıyasla daha az zorlanmakta ve karşılaştıkları sorunları etkili biçimde çözmelerine yardımcı olacak becerilere sahip olmaktadır. Algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin okula aidiyet ve bağlılıkları da artmakta ve daha az sorunlu davranışlar gözlemlenmektedir. (Özer vd., 2011).

Şimşek (2011) tarafından Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki sekiz il merkezinde 54 lisenin farklı sınıflarında okuyan 1106 öğrencinin okul terki eğilimlerini belirlemek ve okul terki eğilimine etki eden faktörleri saptamak amacıyla yürütülen çalışmanın bulguları öğrencilerin okul terki riskini azaltan faktörlere ilişkin önemli bulgular sunmaktadır. Bu çalışmaya göre;

- Çocuğunun eğitimiyle ilgilenen ailelerden gelen öğrencilerin okul terki eğilimi, ilgilenmeyen ya da daha az ilgilenen aileden gelen öğrencilerin yarısından daha azdır.
- Okuldan tamamen memnun olanların okul terki eğilimi, okuldan hiç memnun olmayanların üç katından azdır.
- Öğretmenlerden çok memnun lise öğrencilerinin okul terki eğilimi, öğretmenlerinden hiç memnun olmayanların iki katından azdır.
- Bulunduğu okulda yeteneklerini sergilemeye imkân verildiğini düşünen öğrencilerin okul terki eğilimi, yeteneklerini ortaya koyma imkânı verilmediğini düşünenlerin dört katından azdır.
- Okuldaki sosyal etkinliklere katılan öğrencilerin okul terki eğilimi, sosyal etkinliklere katılmayanların iki katından azdır.

Özetle, öğrencilerin okula devamlılıkları konusunda ebeveynlerden algılanan desteğin yüksek olması, öğretmenlerin öğrenciye yönelik olumlu davranışlar sergilemesi, öğrencilerin okulda yeteneklerini sergileyebilecekleri fırsatların tanınması ve sosyal-sportif faaliyetlere katılımlarının desteklenmesi, öğrencilerin okula aidiyet ve bağlılıklarını geliştirmekte ve okul terki riskini azalmaktadır (Ayrıca bkz. Tablo 1.2. Öğrencilerin okula devamlılığına katkıda bulunan koruyucu faktörler).

Öznel iyi oluşu artırma stratejilerini kullanmanın, riskli davranışlar karşısında koruyucu rolü bulunmaktadır. Duygu düzenleme ve öznel iyi oluşu artırma stratejileri kullanan öğrencilerin okul terki gibi riskli davranışlar sergileme eğilimleri düşerken uyum sağlama becerileri de artmaktadır (Akyüz Uçar ve Savi Çakar, 2011).

Aşağıdaki Tablo 1.2’de yukarıda açıklanan koruyucu faktörler özetlenmiştir.

Tablo 1.2. Öğrencilerin okula devamlılığına katkıda bulunan koruyucu faktörler

Koruyucu faktörler
• Aile, arkadaş ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyinin yüksek olması ○ Öğrencilerin okula devamlılıkları konusunda ebeveynlerden algılanan desteğin yüksek olması ○ Öğretmenlerin öğrenciye yönelik olumlu davranışlar sergilemesi • Öğrencilere, okulda yeteneklerini sergileyebilecekleri fırsatların tanınması ve öğrencilerin sosyal-sportif faaliyetlere katılımlarının desteklenmesi • Duygu düzenleme becerileri ve öznel iyi oluşu artırma stratejilerinin kullanımı

3. Türkiye’de Yapılan Çalışma Bulgularına Göre Okul Devamsızlığını Önlemek Adına Neler Yapılabilir?

Türkiye’de okul terki konusunda yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, okul terki konusunda geliştirilecek müdahaleler için aşağıdaki öneriler sıralanabilir (Bayhan ve Dalgıç, 2012; Boyacı ve Öz, 2018; Küçüker, 2018; Özer vd., 2011; Şahin vd., 2016; Şimşek, 2011; Tamer, 2014):

- Erken tanı sistemiyle öğrencilerin dürtüsel davranışlarının belirlenerek müdahale edilmesi; disiplin cezası alma, antisosyal davranışlar sergileme ve alkol-sigara kullanma gibi olumsuz yaşantıların önlenmesinde etkili olabilir ve bu sayede okul terkini azaltılabilir.
- Devamsızlığın okuldan, aileden, çevreden ve kişiden kaynaklanan nedenleri belirlenerek buna uygun çözümler üretilebilir. Çözümlerde cezai yaptırımlardan ziyade rehberlik hizmetlerine yönelik tedbirlere öncelik verilebilir.
- Okul yönetimi ve rehberlik servisinin, okul devamsızlığı artan öğrenciler ve aileleriyle zamanında iletişime geçmesini ve sürece zamanında müdahale etmesini sağlayacak idari süreçler geliştirilebilir.
- Ekonomik nedenlerle devamsızlık yapan veya okulu bırakan öğrenciler için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile iş birliği içinde çözümler üretilebilir.
- Okul terki riskinin yüksek olduğu okullarda, öğrenciyi merkeze alan, aile-okul-çevre üçgeninde öğrencilerin okula aidiyetlerini ve bağlılıklarını arttıracak, okulda keyifli vakit geçirmelerine destek olacak ve eğitime katılımı artıracak olumlu bir okul iklimi oluşturmaya dönük gelişim programları düzenlenebilir. Örneğin, okullarda sosyal ve sportif etkinliklerin sayısı artırılabilir.
- Derslerin içerik ve sunuş biçimi incelenerek farklı yaklaşımlar geliştirilebilir.
- Okul personelinin okul terkine duyarlılıklarını artırıcı eğitimler düzenlenebilir.
- Okul rehberlik servisleri, öğretmenlere, öğrencilere nasıl sosyal destek sağlayabilecekleri konusunda konsültasyon hizmetleri sunabilir.
- Sosyal desteğin öğrencilerin yaşamındaki olumsuzluklara karşı koruyucu etkisi düşünüldüğünde, aileler, çocuklarına nasıl destek olabilecekleri konusunda eğitilebilir. Ayrıca öğrencilerin de sosyal destek kaynaklarını nasıl arttırabilecekleri ve etkin kullanabilecekleri ve akranları ile ilişkilerini nasıl geliştirebilecekleri gibi konularda eğitimler de düzenlenebilir, beceri atölyeleri açılabilir ve böylece ihtiyaç duyulan beceriler öğrencilere kazandırılabilir.

Öğrencilere kendilerini gerçekleştirmeleri için fırsatlar sunulmalı, başarısızlık kaygıları önlenmeye çalışılmalıdır.

Okul terkini önleme ve okula devamlılığı artırmak amacıyla uygulanabilecek programlardan biri de “okul temelli mentorluk programı”dır.

[illegible]

Bölüm II

Mentorluk Yaklaşımı

1. Mentorluk Yaklaşımı

Ortaöğretimde okul terkinin önlenmesinin yollarından biri de öğrencilerin okula devamlılıklarını tehlikeye sokan risk faktörlerini belirleyerek bu faktörlerin etkilerini en aza indirebilecek müdahaleler geliştirmektir. Bu yönüyle mentorluk hizmeti, öğrencilerin okula devamlılıklarını olumsuz etkileyen faktörlerin tanımlanmasında ve bu faktörlerle baş etmelerine yardımcı olacak becerilerin kazandırılmasında kullanılabilecek etkili yöntemlerden biridir. Kılavuzun bu bölümünde, bilimsel araştırma sonuçlarıncı da desteklendiği üzere, mentorluk hizmetlerinin öğrencilerin okul devamsızlığını azaltmadaki önemi ve kullanımı tartışılmaktadır. Aşağıda öncelikle mentorluk kavramının kuramsal altyapısı tanıtılmıştır. Bu çerçevede, ilk aşamada mentorluğun tanımı, doğası ve ilişkili değişkenleri açıklanmıştır.

1.1. Mentorluk Nedir?

Mentorluk, deneyimli birisinin (mentor) kendisinden daha az deneyimli bir kişiye (menti) kişisel, sosyal ve/veya mesleki alanda beceri ve bilgi geliştirmesi amacıyla rehberlik ettiği bir süreç olarak tanımlanabilir (Rhodes, 2002; Sanfey vd., 2013; bkz. Tablo 2.1. Mentorluk nedir? Ne değildir?). Tanımdan da anlaşılacağı üzere mentorluğun üç temel bileşeni bulunur. Bu üç bileşen şunlardır:

- **Mentor:** Daha fazla tecrübe ve bilgiye sahip ve mentorluk ettiği kişinin gelişmesine katkı sağlayacak şekilde rehberlik eden ve olumlu rol model olan kişi.
- **Menti:** Mentordan daha az deneyimli, belirli konularda desteklenmeye ihtiyaç duyan kişi.
- **Süreç:** Mentor ve menti arasındaki ilişkiler bütünü.

Tablo 2.1. Mentorluk nedir? Ne değildir?

NE DEĞİLDİR?	NEDİR?
Psikolojik danışmanlık değildir.	Mentorluk ve psikolojik danışmanlık arasındaki en önemli farklardan biri kurulan ilişkidir. Mentorluk ilişkisi, danışmanlık ilişkisi kadar formal ve profesyonel bir ilişki değildir. Psikolojik danışma oturumları genellikle danışmanın ofisinde yapılır ve süresi çoğu zaman mentorluk ilişkisi kadar uzun değildir. Mentorluk görüşmeleri herhangi bir yerde yapılabilir. Psikolojik danışman olabilmek için kişinin uzun süreli formal bir eğitimden geçmesi, psikolojik danışma becerileri ve insan ruh sağlığı konusunda eğitim alması gerekmektedir. Mentor için ise aynı koşullar aranmaz. Mentor, hayat boyu edindiği deneyimleri kullanarak mentiye yardımcı olabilir. Mentor, mentiyi tedavi etmez, terapi yapmaz ve tanı koymaz. Mentorun amacı mentinin hedeflerine ulaşmasını sağlamaktır.
Koçluk değildir.	Koçluk yaklaşımında amaç kişinin kendisini bulmasını sağlamaktır. Mentorluk yaklaşımında ise amaç kişinin hedeflerine (örneğin, kariyer gelişimine) ulaşmasını kolaylaştırmaktır.
Öğretmenlik değildir.	Öğretmenler öğrencilere genel olarak akademik konuda bir şey öğretmeyi hedeflerken mentorlar, öğrencileri kişisel ve akademik konular gibi daha geniş bir perspektiften destekler. Bunu yaparken öğretmenlik gibi yapılandırılmış derslere değil, daha az yapılandırılmış görüşmelere başvururlar.
Tek taraflı bir ilişki değildir.	Mentor ve mentinin iş birliği içinde hareket ettiği bir ilişkidir.
Hiyerarşik bir ilişki değildir.	Mentor farklı rollere sahip olsa da mentorluk ilişkisi mentor ve mentinin tıpkı bir arabada yanyana seyahat ediyormuşçasına birlikte hareket ettiği eşit bir ilişkidir.
Zorunlu katılım gerektiren bir ilişki değildir.	Mentor ve mentinin gönüllü katılımına dayanan bir ilişkidir.

Mentorluk sürecinde başarının anahtarı mentorluk ilişkisidir. Mentorluk ilişkisinin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Mentorluk ilişkisinde mentiyi sadece alıcı olarak tanımlamak yanıltıcı olabilir. Menti de ilişki içerisinde mentora önemli katkılar yapar. Bu ilişki mentor ve mentinin birbirinden öğrendiği, her iki tarafın da sürecin aktif katılımcısı olduğu bir ilişkidir. Bu sayede taraflar yeni öğrenmeler edinir ve yeni bakış açıları geliştirirler.
- Mentor ve menti bu ilişkide gönüllü olarak yer alırlar.
- Mentorluk ilişkisi usta-çırak ilişkisine benzetilebilir. Usta mentordur, çırak ise mentidir, yani daha az deneyimli olan kişidir. Mentor deneyimlidir. Belli bir konudaki bilgi ve becerilerini paylaşmaya hazırdır. Mentor yeni başlayan (daha az deneyimli olana) farklı stratejiler ve bakış açıları geliştirmesi için yardım eden, motivasyon sağlayan kişidir. Ulaşılabilir hedefler koymaya, ön yargısızca, yoldaki engelleri kaldırmaya yardımcı olan kişidir. Mentor kendi deneyimlerini paylaşmaktan çekinmez. Güvenilirdir. Sorumluluk almayı kolaylaştırır.
- Mentorluk ilişkisinde mentor, mentinin yolunu aydınlatan kişi, kolaylaştırıcı, arkadaş, öğretmen gibi farklı rollere sahip olabilir. Ancak mentorun temel rol ve sorumluluklarının sınırları çizilmiştir.
- Mentor, bu yolculukta mentinin gelişimine odaklanır.

1.2. Mentorluk Türleri

Mentorluk ilişkisinin birden farklı şekilde kurulabileceği mentorluk türleri mevcuttur. Bu mentorluk türleri şunlardır:

- ***Doğal Mentorluk:*** Mentinin herhangi bir mentorluk programı olmadan çevresindeki yetişkinlerle kurduğu, doğal olarak gelişen bir mentorluktur. Örneğin, okul başarısı düşük bir öğrenci, bir mentorluk programına dâhil olmadan öğretmeninden etkili ders çalışma konusunda destek alabilir. Kariyer hedeflerini netleştirmekte zorlanan bir başka öğrenci, merak ettiği bölümler ile ilgili üniversite öğrencileri ile iletişime geçebilir ve onların deneyimlerinden faydalanabilir.
- ***Formal Mentorluk:*** Mentor ve mentinin yapılandırılmış mentorluk programları aracılığıyla eşleştirildiği mentorluktur. Yaygın olarak kullanılan formal mentorluk türleri Tablo 2.2’de özetlenmiştir.

Tablo 2.2. Formal mentorluk türleri

MENTORLUK TÜRÜ	TANIMI
Geleneksel Birebir Mentorluk	• Bir yetişkinin bir gence mentorluk etmesidir. • Mentor, mentisi ile bir yıl boyunca ayda en az dört saat görüşmelidir. Okul temelli geleneksel birebir mentorlukta ise görüşmeler okulun koşulları ve açık olduğu zamanlar göz önünde bulundurularak planlanır.
Takım Mentorluğu	• Birden fazla yetişkinin (her mentora en fazla dört menti verilecek şekilde) küçük bir genç grubuna mentorluk etmesidir.
Grup Mentorluğu	• Bir yetişkinin en fazla dört gençten oluşan bir gruba mentorluk etmesidir. • Mentor, lider rolünü üstlenir ve grupla uzun bir süre boyunca düzenli olarak bir araya gelerek görüşmeler gerçekleştirir. • Grup oturumlarının içeriği, üyelerin kişisel paylaşım yapmasına zaman tanıyan ve mentor tarafından üyelerin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilen aktivitelerden oluşur.

Tablo 2.2. Formal mentorluk türleri

MENTORLUK TÜRÜ	TANIMI
Akran Mentorluğu	- Gençlerin diğer gençlere mentorluk etmesidir. - Bu tür mentorlukta görüşme içerikleri önceden belirlenmiş aktivitelerden oluşur. - Akran mentorluğu ilişkisinde öğrenciler okul dönemi boyunca düzenli aralıklarla görüşmeler gerçekleştirir.
e-Mentorluk	- Görüntülü konuşma veya yazılı haberleşme araçları kullanılarak mentorluk ilişkisinin sürdürülmesidir. - Çiftler, altı aydan bir yıla kadar bir süre boyunca haftada en az bir kez internet üzerinden iletişim kurarlar. - E-mentorluktan faydalanan bazı programlar, ilk ve son görüşmeleri yüz yüze olacak şekilde planlarlar. - Bu mentorluk türü özellikle okulların kapalı olduğu yaz aylarında ilişkinin sürdürülmesi için köprü görevi görür.

1.3. Neden Mentorluk?

Mentorluk hizmet ve süreçlerinin birçok farklı ortamda olumlu sonuçlar doğurduğu araştırmalarla kanıtlanmıştır (örneğin, Hillier vd., 2019; Raposa vd., 2019). Okul ortamı ise mentorluk hizmetlerinin en olumlu sonuçlarının gözlemlendiği ortamlar arasında yer almaktadır (Rhodes, 2005). Çalışmalar, mentorluk hizmetinin, öğrencilerin akademik başarılarını artırdığını ve okula devamlılıklarını desteklediğini göstermiştir (Pagan ve Edwards-Wilson, 2002). Mentorluğun ayrıca öğrencilerin öz denetim, öz güven ve sosyal becerilerinin de gelişmesine destek olduğu, okula aidiyet ve bağlılıklarını güçlendirdiği yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır (Karcher, 2005).

1.4. Mentorluk ilişkisi ve Önemi

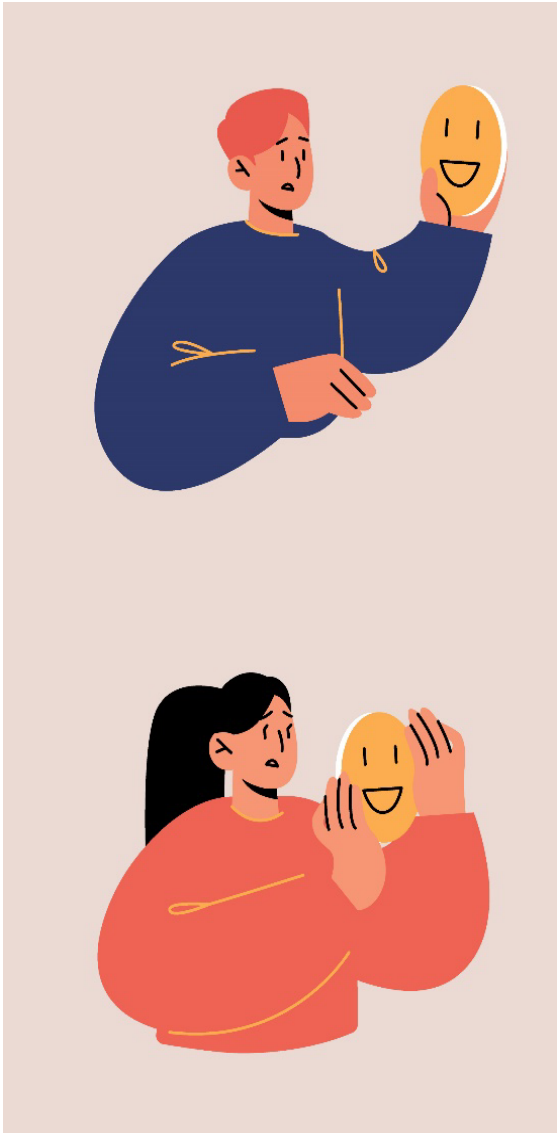
Mentorluk hizmetinin etkili olması, mentor ve menti arasında kurulacak ilişkinin niteliğine bağlıdır. Mentor ve menti arasında güvene dayalı bir ilişki kurulabilmesi ancak çaba ve zamanla mümkündür. Mentorluk sürecinde sağlıklı ve etkili bir ilişki kurulabilmesi için uyulması gereken bazı temel kurallar bulunmaktadır (Hieds, 2002). Bu kurallar şunlardır:

- 1. Mentorun objektifliğini koruması:** Mentorlar çoklu rolleri konusunda sınırlarını iyi çizebilmelidir. Mentilerine rehberlik ederken tarafsız olmaya özen göstermelidirler.
- 2. Mentorluk ilişkisinin amaçlarının netleştirilmesi:** Mentorluk ilişkisinin başında, mentorun menti ile yapacağı görüşmelerin amacı, sıklığı ve kapsamı konusunda bir anlaşmaya varılmalıdır. Mentor, mentiyi ilişkinin ne zaman sona ereceği konusunda da bilgilendirmelidir.
- 3. Hangi yollarla iletişim kurulacağına belirlenmesi:** Mentorun ve mentinin birbirleri ile nasıl haberleşeceklerine karar vermeleri de ilişkinin sınırlarının belirlenmesi açısından önemlidir. Haberleşme aracı olarak telefon, internet veya başka hangi iletişim araçlarının kullanılacağı mentorluk ilişkisinin başında konuşulmalıdır.
- 4. Verilen sözlerin tutulması:** Mentor, acil durumlar dışında menti ile görüşme saati, sıklığı veya içeriği ile ilgili bir değişiklik yapmaktan kaçınmalıdır. Bir değişiklik yapılmasının gerekli olduğu durumlarda, ilgili değişiklikler menti ile paylaşılmalı ve mentinin onayı alınmalıdır. Görüşme tarihlerinin değiştirilmesi gerektiği durumlarda, yeni görüşme tarih ve saatleri mümkün olan en kısa sürede belirlenmelidir.
- 5. Gizliliğin korunması:** Mentorluk ilişkisi karşılıklı güven ve saygı üzerine kurulan bir ilişkidir. Mentiler, ancak kendilerini güvende hissederseniz mentorlar ile iş birliği içinde çalışmak konusunda gönüllü olabilirler. Mentorlar, mentinin gizliliğini korumalı ve hangi durumlarda gizliliği koruyamayacaklarını ilişkinin başında mentiye açıklamalıdır.

2. Mentorluk İlişkisinin Doğası ve Bileşenleri

Araştırmalara göre mentorluk ilişkisi öğrencilerin bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinin yanı sıra kimlik gelişimlerini destekler (Rhodes ve DuBois, 2008). Sağlıklı bir mentorluk ilişkisi mentor öğretmen ve öğrenci arasında karşılıklılık, güven ve empatinin gelişmesi ile kurulabilir (Rhodes, 2005). Bu tür bir ilişkinin gelişmesi için ise mentor öğretmen ve öğrencinin belirli zaman aralıkları ile tutarlı bir biçimde vakit geçirmesi gerekir. Mentor öğretmen ve öğrencinin birlikte geçirdikleri kaliteli zaman arttıkça öğrencinin programdan sağladığı fayda da doğru orantılı bir şekilde artmaktadır. Geçirilen zamanın kalitesi ise öğretmen mentorun ve öğrencinin arasındaki etkileşimin dinamiğinden etkilenmektedir. Öğretmen mentorların, öğrencilerin ilgi alanlarına ve tercihlerine saygı gösterdiği ilişkiler sağlıklı ve etkili mentorluk ilişkisidir. Mentorluk ilişkisi, gençlerin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimleri ile kimlik gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Bu başlık altında mentorluk ilişkisinin sözü edilen gelişim alanlarına nasıl katkı sağladığı tartışılmıştır.

2.1. Mentorluğun Sosyal Duygusal Gelişime Katkısı

Mentorluk ilişkisi özellikle ebeveynleri veya çevrelerindeki diğer yetişkinler ile sağlıklı ilişkiler kuramamış öğrenciler için destekleyici bir ilişkidir. Mentorluk ilişkisi sayesinde öğrenciler, yetişkinler ile sağlıklı ilişkiler kurmanın olası olduğunu görürler. Bu yönüyle mentorluk ilişkisi, öğrencilerin önceden yaşadığı olumsuz deneyimlerin tersine çevrilmesini sağlar. Bağlanma teorilerine göre, erken çocukluk çağı deneyimleri, kendimizi ve diğerlerini nasıl değerlendirdiğimiz ve nasıl ilişkiler kurduğumuz üzerinde etkilidir (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1988). Ancak ilerleyen yaşlarda hayatımıza giren diğer yetişkin figürler ile kurulan ilişkilerdeki deneyimler, erken yaşamızda öğrendiklerimizi olumlu yönde değiştirebilir. Mentorluk ilişkisi bu yönüyle özellikle risk altındaki öğrencilerin hayatlarında olumlu yönde değişimler sağlayabilir. Örneğin, mentorluk öğrencilerin öz güvenlerini destekleyerek karar verme becerileri kazanmalarına ve duyarlılıklarının artmasına yardımcı olur.

Öğretmen mentorlar, öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları paylaşabilecekleri ve gerektiğinde destek görebilecekleri kişiler olarak öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade etmelerine, duygularını anlamalarına ve düzenlemelerine yardımcı olurlar. Yetişkinlerin çocuklara duygu düzenleme stratejilerini öğrettiği bu süreç Gottman (2001) tarafından “duygu koçluğu” olarak tanımlanmıştır. Tablo 2.3’te yer alan ve Gottman (2001) tarafından “duygu koçluğu yapan ve duyguları yok sayan yetişkinler”in özellikleri olarak tanımlanan özellikler, mentorlar için de yol gösterici olabilir. Mentorlar, mentilere duygu koçluğu yaparak mentilerin duygularını düzenleme becerisi edinmelerine yardımcı olabilirler. Böylece mentilerin sosyal-duygusal gelişimlerini desteklerler. Sosyal-duygusal gelişimin desteklendiği mentilerin kişiler arası ilişkileri de olumlu yönde değişir.

Tablo 2.3. Duygu koçluğu yapan ve duyguları yok sayan mentorların özellikleri

DUYGU KOÇLUĞU YAPAN MENTORLAR	DUYGULARI YOK SAYAN MENTORLAR
- Mentilerinin düşük yoğunluklu duygularını fark eder. - Mentilerinin olumsuz duygularını onlar için bir öğrenme ve yakınlık kurma fırsatına dönüştürür. - Mentilerinin olumsuz duyguları karşısında sabırlıdır. - Mentilerine karşı anlayışlı ve empatiktir. - Mentilerinin duygularını tanımasına ve sözel olarak ifade etmesine yardımcı olur. - Mentilerinin davranışlarının altında yatan duyguları tanımlayabilir. - Sorunların çözümünde mentileri ile iş birliği içinde çalışır ve mentilerin de fikirlerini almaya özen gösterir.	- Mentilerindeki ve kendilerindeki düşük yoğunluklu duyguları fark edemez. - Olumsuz duyguları toksik duygular olarak tanımlar ve bu duyguların zararlı olduğunu düşünür. - Mentilerinin daima mutlu görünmesini ister. - Mentilerinin olumsuz duygu hissetmesi karşısında kendisini yetersiz bir mentormuş gibi hisseder. - Mentilerinin herhangi bir olumsuz duygu hissetmesini istemez. Mentilerini olumsuz duygu geliştirmeye karşı korumaya çalışır. - Olumsuz duygular karşısında sabırsızdır. - Mentilerinin dikkatini dağıtarak mentinin olumsuz duygudan kurtulmasını sağlamaya çalışır. Örneğin, komik durumlardan bahsederek mentilerini neşelendirmeye çalışabilir. - Olumsuz duyguları tanımlamanın ve anlamaya çalışmanın zaman kaybı olduğunu düşünür. - Mentilerinin ve kendisinin duygularını tanımlayabileceği bir duygu repertuvarına sahip değildir.

*Gottman'dan (2001) uyarlanmıştır.

Gottman'ın (2001) bahsettiği yetişkin modeli mentorluğa uyarlandığında, duygu koçluğu yapan mentora sahip mentilerin, duyguları yok sayan mentorlara olanlara kıyasla kendileri ve başkaları ile ilişkilerinin de daha sağlıklı olacağı söylenebilir. Duygu koçluğu yapan mentorlar, mentilere sakin ve rahat davranırlar. Mentileri hata yaptığında eleştirmek yerine mentilerinin çözüme ulaşmalarını kolaylaştıracak şekilde hareket ederler. Duygu koçluğu yapan mentorlar olumsuz duyguların doğal olduğunu kabul ederler. Bu duyguları, mentilerin hayatlarında neler olup bittiğini anlamak üzere ipuçları olarak kullanırlar.

2.2. Mentorluğun Bilişsel Gelişime Katkısı

Vygotsky (1978) çocukların temel zihinsel işlevlerinin (örneğin, dil kullanımı) çevrelerindeki deneyimli yetişkinler ve akranları aracılığıyla geliştiğini ve çocukların öğrenme süreçlerinin sosyal araçlar ile yapılandırıldığını ifade eder. Vygotsky öğrenmenin “yakınsal gelişim alanında (zone of proximal development)” gerçekleştiğini savunur. Yakınsal gelişim alanı, “bağımsız problem çözme ile belirlenen gerçek gelişim seviyesi ile yetişkin rehberliğinde veya daha yetenekli akranlarla iş birliği içinde problem çözme yoluyla belirlenen potansiyel gelişim seviyesi arasındaki mesafe”dir (s.86). Yakınsal gelişim alanında öğrenciler yeni beceri ve bilgi geliştirmeye yakındır ancak bu bilgi ve becerileri geliştirebilmek için yetişkinlerle veya daha yetkin akranlarıyla etkileşime ihtiyaç duyarlar. Öğrenmenin gerçekleştiği ilk anda öğrenci daha fazla desteğe ihtiyaç duyabilirken beceride ustalaştıkça yetişkin desteğine duyulan ihtiyaç da azalır ya da ortadan kalkar. Örneğin, bisiklet binmeyi öğrenecek bir çocuk hayal edelim. Bu çocuk önce eğitici tekerlekleri ve bir başka yetişkinin desteği ile bisiklete binmeyi, dengede durmayı öğrenmeye yoğun şekilde ihtiyaç duyar. Eğitici tekerleklerinin çıkmasının ardından, bir süre daha yetişkin çocuğa destek olur.

Çocuk direksiyonu doğru bir şekilde kullanmayı öğrenip bisikleti bağımsız kullanmaya başladığında yetişkine duyulan ihtiyaç da ortadan kalkar.

Vygotsky'a göre, eğitimin temel rolü öğrencilerin yakınsal gelişim alanlarında gerçekleşen deneyimler sağlayarak öğrencilerin bireysel öğrenmelerini teşvik etmek ve ilerletmektir. Böylece öğrenciler bireysel kapasitelerinin ötesine geçebilirler. Çalışmalar mentorları ile yakın ilişkiler kuran mentilerin akademik ve kariyer gelişimlerinin olumlu yönde seyrettiğini desteklemektedir (Klaw vd., 2003). Ayrıca mentorluğun, öğrencilerin motivasyonları (Larose vd., 2020) ve akademik başarılarının artmasına (Campbell ve Campbell, 2007) ve öz güvenlerinin (Converse ve Lignugaris/Kraft, 2009) ve kritik düşünme becerilerinin gelişmesine (Wayment ve Dickson, 2008) yardımcı olduğu da yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır. Risk altındaki öğrencilerin motivasyon ve akademik yeterliliklerinin artması, okula uyumlarını kolaylaştırmakta ve özerk hareket edebilme becerilerine katkı sağlamaktadır (Larose vd., 2020).

2.3. Mentorluğun Kimlik Gelişimine Katkısı

Mentorları ile kurdukları ilişkide mentiler yeni düşünme biçimleri edinebilir, yetişkinlerin bakış açısını ve değerlerini daha iyi anlayabilirler. Mentorlar ile kurulan ilişkiler, mentilerin kimlik gelişimlerine katkıda bulunabilecek akademik ve kariyer olanaklarına, kaynaklara ve aktivitelere erişimlerini kolaylaştırabilir. Yapılan çalışmalar, mentorların geri bildirimlerinin ve mentordan alınan desteğin mentilerin mesleki kimlik gelişimine olumlu katkı sağladığını göstermiştir (Izadinia, 2016). Mentorluk, öğrencilerin farkındalığını artırarak kendilerini tanımasına ve yeteneklerini keşfetmesine yardımcı olur.

Çalışmalar mentorları ile yakın ilişkiler kuran mentilerin akademik ve kariyer gelişimlerinin olumlu seyrettiğini desteklemektedir (Klaw vd., 2003).

3. Mentorlukta Etik İlke ve Prensipler

Mentor ve menti arasında sağlıklı ve etkili bir ilişkinin gelişebilmesi için birtakım etik kurallar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu başlık altında gençlere yönelik sağlıklı ve etkili bir mentorluk ilişkisinin kurulması, sürdürülmesi ve sonlandırılması sürecine rehberlik edecek etik ilkelere değinilecektir. Burada sözü edilen beş ilke, Rhodes vd. (2009; 2014) ve Amerikan Psikologlar Birliği'nin (American Psychological Association; APA, 2002) "Psikologlar için Etik İlkeler ve Kurallar" başlıklı çalışmalarından uyarlanmıştır.

3.1. Mentinin İyilik Halini ve Güvenliğini Desteklemek

Mentorlar mentilerine yarar sağlayacak şekilde hareket etmeli ve zarar vermemeye özen göstermelidir. Mentorun birincil sorumluluğu, mentinin iyilik halini önceliklendirerek mentiye zarar verebilecek herhangi bir eylemden kaçınmaktır. Rhodes ve DuBois (2006), mentorluk ilişkisinin başarısının, mentor ve aileler arasında kurulacak iş birliğine bağlı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, mentorlar, sosyal sermayelerini (deneyim, kişiler arası ilişkiler, bilgi) mentilerinin avantajı için kullanabilirler. Bu sayede mentilerinin de bu kaynaklardan faydalanmalarını sağlayarak gelişmesine destek olabilirler.

Zarar Vermemek: Mentorların "zarar vermeme" yükümlülükleri de bulunmaktadır. Zarar vermeme ilkesi, ihmal ve istismar gibi konuların yanı sıra gücün kötüye kullanımı ve sınırların korunmaması gibi başlıkları da kapsamaktadır. Mentorlar, mentinin "güçlendirilmesini" ilke edinmiş olsa da menti ile kurdukları ilişki zaman zaman güç eşitsizlikleri içerebilmektedir. Mentorlar, mentilerinden yaşça büyük olmalarının yanı sıra mentilerinden farklı kültürel geçmişe ve sosyoekonomik düzeye sahip olabilir. Mentorların, bu farklılıkların menti ile kurdukları ilişkiye nasıl yansiyebileceğine ilişkin farkındalığa sahip olmadığı durumlarda, mentorun deneyimleri, inançları ve değerleri mentininkiler ile çelişerek çatışmalara sebep olabilir. Bu konuya dair farkındalıklarını artırabilmek amacıyla mentorlar dini veya siyasi propaganda yapmaktan kaçınmalıdırlar. Mentilerinin gelişimsel dönem ihtiyaçları ve kültürler arası ilişkilerdeki güç dinamikleri konusunda kendi farkındalıklarını artırmalı ve bu farklılıkları etkili bir şekilde müzakere etmek için çaba sarf etmelidirler.

Mentorun birincil sorumluluğu, mentinin iyilik halini önceliklendirerek mentiye zarar verebilecek herhangi bir eylemden kaçınmaktır.

Sınırları Gözetmek: Mentorların dikkatli olmaları gereken bir diğer konu ise "sınırlar"dır. Sınırlar, kurulan ilişkide uygun ve uygun olmayan davranışların tanımlanmasını kolaylaştırır. Açık bir şekilde belirlenmiş sınırlar hem mentoru hem mentiye koruyarak ilişkinin sağlıklı ve güvenli bir zeminde kurulmasına aracılık eder. Mentorluk ilişkisinde uygun sınırların nasıl oluşturulabileceği sorusunun net bir yanıtı yoktur. "Uygun sınırların" neler olacağı mentor ve menti arasında kurulan ilişki bağlamında değerlendirilmelidir.

Çoklu ilişkilerden kaçınmak: Son olarak, mentorlar "çoklu rollerin", mentilerinin üzerinde ve mentorluk ilişkisi üzerindeki etkilerinin farkında olmalıdırlar. Mentorlar, mentileri ve mentilerinin aileleri ile kişisel bir ilişki içerisine girmemeli, finansal konuları tartışmamalıdırlar. Bu tür ilişkiler, mentorların objektifliklerini olumsuz yönde etkileyerek etkili çalışma yeteneklerini engelleyebilir veya mentilerinin istismar edilmesine neden olabilir. Mentorlar zaman zaman mentilerinin hayatlarında terapist, öğretmen, abi/abla gibi çoklu rolleri taşıdıklarını fark edebilirler. Bu çoklu ilişkilerin öğrencinin zararına olmaması için gerekli tedbirlerin alınması önemlidir.

Mentorluk ilişkisinde sınırların belirlenmesi kolay olmasa da mentorlar profesyonel destek gerektiren konularla ilgili dikkatli olmalı ve mentilerini de bu konuları profesyonel destek alarak çözmeleri konusunda desteklemelidir.

3.2. Güvenilir ve Sorumlu Olmak

Mentorlar, mentorluk ilişkisinde belirlendiği şekilde, mentileri ile görüşme sıklığı ve süresi konusundaki rol ve sorumluluklarına uymaya özen göstermelidir. İlişkiye gösterilen bu özen, mentilerin mentorluk ilişkisine güven duymasını kolaylaştırarak tutarlı ve güvenli bir ilişkinin kurulmasına aracılık edecektir. Öte yandan güven, mentorluk ilişkisinin temel yapı taşlarından biridir. Mentorun dürüst olması ve sözünde durması, mentorluk ilişkisinin uzun soluklu olmasına da yardımcı olur. Rhodes (2002), mentorluk ilişkilerinin neredeyse yarısının söz edilen nedenlerle henüz olgunlaşmadan sona erdiğini ifade etmiştir. Mentorluk programından beklentilerin gerçekçi olmaması, mentilerin davranışlarının altındaki nedenlerin eksik veya yanlış yorumlanması gibi sebepler mentorların programa ilişkin hayal kırıklığı yaşamalarına ve mentilerine destek sunmak için çaba sarf etmemelerine sebep olmaktadır. Örneğin, mentinin, mentor ile kurduğu iletişimdeki çekingen veya öfkeli tavırlarının öğrencinin geçmiş olumsuz yaşam deneyimlerinin bir yansıması olduğu şeklinde yorumlanması yerine öğrencinin ilgisiz veya yetersiz olduğu şeklinde yorumlanması, mentorun, mentorluk ilişkisini bitirmeyi tercih etmesi ile sonuçlanabilir. Bu tür deneyimler menti üzerinde de oldukça olumsuz etkilere sebep olabilir. Böyle durumlarda mentorluk ilişkisinin nasıl sonlandırılacağı ile ilgili yönergeler açıkça belirtilmeli ve mentorun ilişkiyi sonlandırma sebepleri uygun bir dille mentiye ve mentinin ailesine açıklanmalıdır.

3.3. Dürüst Davranmak

Mentorlar, mentilerini yanıltmaktan, kandırmaktan, zarar vermekten veya bilinçli bir şekilde doğruları gizlemekten kaçınmalıdırlar. Mentorluk ilişkisinde, diğer kişiler arası ilişkilerde olduğu gibi, hayal kırıklığı, yanlış anlama, çatışma veya çeşitli iletişim sorunları olabilir. Mentorlar mentilerini görüşmelerinin iptali, izin süreleri konularında bilgilendirmek konusunda yetersiz kalabilir veya okulda artan iş yükleri nedeniyle mentilerinin aramalarına ve mesajlarına geri dönmekte gecikmeler yaşayabilirler. Benzer şekilde mentiler de mentorlarının aramalarına ve mesajlarına, mentorlarının beklediği hızda ve sürede geri dönüş yapamayabilirler. Özellikle mentorlar, mentorluk ilişkisinde kendilerinden beklentiler konusunda hassas davranmalıdırlar. Verdikleri sözleri tutmaya çalışmalı ve gerçek dışı vaatlerde bulunmamalıdırlar. Mentiler, mentorları ile planladıkları görüşme için beklerken son dakika gelen iptaller veya plan değişiklikleri ile incinebilir ve hayal kırıklığına uğrayabilir. Bu hayal kırıklıkları mentorluk ilişkisinde kurulan güven ve yakınlık üzerinde olumsuz etkiler doğurabilir. Mentorlar, mentilerine karşı açık olmalı, bu tür ani değişiklikler sonrasında mentilerine açıklamada bulunmalı ve mümkün olduğunca sözlerini tutmaya gayret etmelidirler.

3.4. Adaletli Olmak

Mentorlar mentilerine “yaş, cinsiyet, kimlik, etnik köken, din, mezhep, sosyoekonomik düzeye veya engelli oluşt” yönelik konularda baskı ve ayrımcılık yapmamalıdır. Mentorlar kendi kişisel, kültürel ve sosyal geçmişlerinin mentorluk ilişkisi üzerindeki etkileri konusunda duyarlı olmalıdır. Bu tür deneyimlerin mentorluk ilişkileri üzerinde açabileceği olumsuzlukları en aza indirmek konusunda uygun adımları atmalıdır. Mentorların, kültürel yeterlilik gibi konularda kendilerini geliştirmeleri mentileri ile ilişkilerinin de saygı ve adalet çerçevesinde ilerlemesine katkı sağlayacaktır.

3.5. Mentinin Haklarına ve Onuruna Saygı Göstermek

Mentorlar, mentilerinin temel hak ve özgürlüklerine, onurlarına ve değerlerine saygı göstermeli, mentilerinin yaşam biçimlerini anlamaya ve yaşam biçimlerine saygı göstermeye özen göstermelidirler. Mentorlar, mentilerinin hedeflerini, arzularını ve değerlerinin neler olduğunu anlamaya çalışmalı ve mentisinin kendi kararlarını alma kapasitesini baltalamamalıdır. Mentorlar ayrıca mentilerinin ve mentilerinin ailelerinin kişisel hayatlarının gizliliği haklarına da özen göstermelidir. Mentiler zaman zaman başka kişilerle paylaşmaktan çekindikleri bazı bilgileri mentorları ile paylaşabilirler. Bu yönüyle mentorluk ilişkisi, mentilerin, ebeveynleri dışında destekleyici bir yetişkin ile paylaşım yapabilmeleri açısından özellikle önemlidir. Mentilerin kimliklerini keşfettikleri ve ebeveynleri ile çatışmaların arttığı ergenlik döneminde mentorlar ile yapılan bu tür paylaşımlar bir tür sondaj görevi görerek mantilerin anlamlı ve sağlıklı ilişkiler kurmasına aracılık eder. Ancak bu tür derin paylaşımların yapıldığı ilişkide mentorlar hangi bilgileri gizli tutmaları, hangilerini mentilerin ebeveynleri veya diğer profesyoneller ile paylaşacakları konusunda kafa karışıklığı yaşayabilmektedirler. Burada en önemli soru “Mentorlar hangi durumlarda mentilerinin gizliliğini ihlal edebilirler?” sorusudur. Bu durumlar şu şekilde sıralanabilir:

- Mentor, mentilerinin kendilerine ya da başkalarına zarar verebileceğinden şüphe duyuyorsa veya mentileri bu tür bir bilgiyi kendileri ile paylaştıysa,
- Mentilerinin istismar veya ihmal edildiğini düşünüyorsa. Özellikle istismar vakalarında tüm okul personeli yetkili kişi olarak görülür ve yasalarca istismarı bildirme yükümlülükleri vardır. Bildirim bir suçlama değil, düşüncenin dile getirilmesi, çocuğun durumunun değerlendirilmesi ve korunması için yapılmış bir iştir. Çocuk istismarında yapılacak bildirimlerde, çocuğun gizliliği dikkate alınarak sadece vakada görevli olan birimler haberdar edilmelidir.

Mentorlar, mentilerinin gizliliğini hangi durumlarda ihlal edebileceklerini mentileri ile paylaşmalıdırlar. Aksi takdirde mentiler hayal kırıklığına uğrayarak mentilerin güvenleri sarsılabilir. Mentor öğretmen, veliye ve birlikte çalıştığı öğrencisine aşağıda örneklendiği şekilde bir açıklama sunarak gizliliğin hangi durumlarda korunacağına, veli ve okul idaresi veya rehberlik servisi ile hangi bilgilerin nasıl paylaşılacağına ilişkin bilgilendirme yapabilir.

“Ayşe, görüşmelerimizde konuştuklarımızı gizli tutacağım. Bana anlattıklarını başka bir yerde anlatmayacağım. Ancak sır olarak saklayamayacağım birkaç durum var. Örneğin, sen ya da başka biri tehlike altındaysa bu bilgiyi gizli tutamam. Ayrıca daha önce olmuş veya halihazırda olan çocuk istismarı ve ihmali olduğunu öğrenirsem bu bilgiyi de sır olarak saklayamam. Bir başka durum ise seninle mentorluk görüşmelerinde konuştuklarımızın ne kadarını ne şekilde ebeveynlerine veya rehberlik servisine söyleyeceğim konusu. Seninle yaptığım görüşmelerdeki özel konuşmalardan kimseye bahsetmeyeceğim. Ancak anne babanla veya rehberlik servisiyle seninle çalışmalarımızın bir özetini paylaşacağım. Bu paylaşım daha çok hangi konular üzerinde çalıştığımız ve ne gibi ilerlemeler kat ettiğimiz hakkında olacak. Bu şekilde çalışmamız senin için uygun mu?”

[illegible]

Bölüm III

Okul Devamsızlığını Önlemeye
Yönelik Güçlendirici Gelişimsel
Mentorluk Modeli (GGM)

Okul Devamsızlığını Önlemeye Yönelik Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli (GGM)

Yukarıdaki bölümlerde öncelikle okul devamsızlığının/terkinin tanımı yapılmış, ilgili risk ve koruyucu etmenler kısaca tanımlanmıştır. Sonrasında ise okul ortamında da kullanılan bilimsel çalışmalarca etkililiği kanıtlanmış mentorluk yaklaşımının tanımı ve doğası tanıtılmış ve etkili mentorluk programlarının özellikleri kısaca özetlenmiştir. Bu bölümde ilgili alan yazın ve projenin bileşeni olarak gerçekleştirilmiş ihtiyaç analizi sonuçları ve sonuçlara dayalı olarak geliştirilmiş erken uyarı sistemi gözetilerek kurgulanmış **beceri temelli, güçlendirici ve etkinliklerle zenginleştirilmiş mentorluk modeli** tanıtılmaktadır. Öncelikle modelin dayandığı kuramsal temeller tanıtılmakta, sonrasında da modelin okul sistemi içerisindeki yeri ve nasıl uygulanacağı örneklendirilerek açıklanmaktadır. Bu mentorluk modelinin amacı, ortaöğretim öğrencilerinin okula kayıt oranlarını ve devamlılıklarını artırmak, okula aidiyetlerini ve devam motivasyonlarını güçlendirmek ve desteklemek ve okul terkinin azaltmaktır.

Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modelinin Mevcut Sistem İçerisindeki Yeri

Yukarıda söz edilen amaç/hedeflere ulaşmak için Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modelinin, okullarda hâlihazırda uygulanan rehberlik sistemimize entegre edilebilecek bir şekilde uygulanması öngörülmektedir. Çoğu mentorluk modeli formal mentorluk (öğrenci ve mentorun, mentorluk programı kapsamında birbiri ile eşleştirilmesi) yöntemini benimsemiş olsa da bu kılavuzda tanıtılan “Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli” ülke koşullarımıza daha uygun, daha pratik, düşük maliyetli ve araştırma sonuçlarına göre daha etkili ve sürdürülebilir olan doğal mentorluk anlayışı temel alınmıştır. Bu programda, mentor öğretmenlerle okula devam sorunu yaşayan veya okul terki riski taşıyan öğrenciler eşleştirilerek belirli bir program çerçevesinde bir araya gelerek bir dizi etkinliği gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Amaç, okul devamsızlığını azaltmak olsa da her öğrenci için bireyselleştirilmiş mentorluk planı hazırlanması ve planın izlenmesi önerilmektedir. Zira her öğrencinin okula devamlılığını etkileyen baskın etmen(ler) farklı olabilir. Örneğin, bir öğrenci okulda ayrımcılığa ve zorbalığa maruz kaldığı için okula gelmek istemezken, bir diğer öğrenci ailevi veya akademik sorunlar nedeniyle devamsızlık yapıyor olabilir. Dolayısıyla bu programda, okul ve öğrenci bazında ihtiyaç ve durum analizi yaparak bireyselleştirilmiş bir program planlamak, başarılı bir mentorluk sürecinin anahtarı olarak görülmektedir. Öte yandan okul imkânlarının kısıtlı ama devamsız öğrenci sayısı yüksek olan okullarda birebir mentorluğun uygulanması işlevsel olmayabilir. Böyle bir durumda takım mentorluğu, grup mentorluğu veya akran mentorluğu sürdürülebilir ve ekonomik olacaktır.

Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli, hâlihazırda okullarda uygulanan rehberlik hizmetleri ve öğrencilere yönelik diğer hizmetlerin bir parçası/tamamlayıcısı olarak işlev görebilir. Örneğin, okul rehberlik servisleri, her eğitim-öğretim yılının başında zaten ihtiyaç analizi çalışmaları gerçekleştirmektedir. Bu ihtiyaç analizi çalışmasında okul devamlılığına dair sorular da yer almaktadır. Mentorluk programı için gerekli olan veriler bu ihtiyaç analizi dâhilinde elde edilebilir. Mentor öğretmen ve öğrencilerin eşleştirilmesi okulların imkân ve kaynakları gözetilerek, belirli kriterler içerisinde gerçekleştirilmelidir. Her öğrencinin en az bir mentor öğretmeni olması öngörülmektedir. Okul psikolojik danışmanı, her mentor öğretmene eşlik etme, kaynak ve destek sağlama sorumluluğunu üstlenmelidir. Mentorluk programına dâhil edilecek etkinlikler ise yine eğitim-öğretim yılının başında hazırlanan rehberlik programına paralel ve/veya tamamlayıcı olarak hazırlanacağından mentorluk çalışmaları var olan rehberlik programına kolayca entegre edilebilir.

Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modelinin oluşturulması ve yürütülmesinde izlenecek süreç aşağıda ayrıntılandırılmıştır. Ancak, öncesinde program içerisinde neyin neden yapıldığının anlaşılabilmesi için mentorluk programının dayandığı kuramsal temelleri ve ilkeleri özetlemekte fayda vardır.

Okul terkinin önlemek amacıyla öğrencilerin akademik başarılarının artırılması, antisosyal davranışlarının azaltılması, duygusal, sosyal ve psikolojik iyilik hallerinin desteklenmesi ancak “bütüncül öğrenciler için bütüncül okul” ilkesi ile hareket edildiğinde mümkündür.

Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modelinin Kuramsal İlke ve Temelleri

Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli, Tüm Okul Yaklaşımını (Whole School Approach) Temel Alır.

Tüm okul yaklaşımı, herkes için erişilebilir, kapsayıcı ve öğrenci merkezli eğitim yaklaşımıdır. Bu yaklaşım ile okullar, öğrencilerin büyüme ve gelişmelerine fırsat tanır ve tam potansiyellerine ulaşmalarını destekler. Tüm okul yaklaşımını temel alan okullar, öğrencilerin kendilerine saygı duyulduğunu ve değer verildiğini hissettikleri, ihtiyaçlarının anlaşıldığı ve kabul gördükleri, güvenli öğrenme ortamlarıdır. Tüm okul yaklaşımı, okul terkinin çok yönlü doğasının farkındadır. Tüm okul yaklaşımı, okulların ekolojik bir bakış açısıyla değerlendirilmesini ve okul terkinin önlemede de okulun tüm bileşenlerinin (örneğin, öğretmenler, öğrenciler, aileler, okulun idari personeli) iş birliği içinde çalışmasının kritik olduğunu vurgular. Mentorluk hizmeti mümkün olduğunca okulda var olan diğer rehberlik hizmetleri ile desteklenmelidir.

Burada sözü edilen okul terkinin önleme ve devamsızlığı azaltmayı amaçlayan Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli de tüm okul sisteminin bir parçası olarak kurgulanmıştır. Bu kurgu, 1970 yılında ergenlerin okula devamlılıklarını arttırmak ve liseden mezun olmalarına destek olmak amacıyla oluşturulmuş bir yaklaşım olan Communities in Schools (CIS) (Okul Toplulukları) modelinde kullanılmış ve başarılı sonuçlar elde edilmiştir. CIS modeli, gençlerin akademik ve akademik olmayan sorunları nedeniyle okul terki riski altında olduklarını savunur. CIS modelinde üç temel hizmet düzeyi tanımlanmıştır. Bunlar:

- **Birinci düzey:** Tüm öğrenciler ve ailelerini kapsayan müdahaleler. Kaynaklar okulun tamamına sağlanmaktadır.
- **İkinci düzey:** Belirli öğrenciler ve ailelerini kapsayan kısa vadeli müdahaleler. Öğrenciler ve aileleri bir kriz durumu yaşadıklarında, CIS, öğrencileri ve aileleri kısa sürede hizmet alabilecekleri kaynaklara yönlendirir.
- **Üçüncü düzey:** Belirli öğrenciler ve ailelerini kapsayan uzun soluklu müdahaleler. Bazı durumlarda, bir grup öğrenci ve aileleri CIS hizmetlerinden düzenli ve sürdürülebilir düzende faydalanırlar.

Burada önerilen GGM temel alınarak hazırlanacak mentorluk programı, üçüncü düzeyli bir program olarak kurgulanmaktadır. Birinci ve ikinci düzey etkinlikler, projenin diğer bileşenleri tarafından gerçekleştirilecektir.

Mentorluk hizmeti daha çok bireysel destek hizmeti olarak tanımlanmasına rağmen hizmetin okul çapında gerçekleştirilecek diğer program ve servislerle uyum içerisinde olması öngörülür. Okul içerisinde uygulanacak mentorluk hizmeti, diğer programlar ile birbirini tamamlayıcı bir şekilde kurgulanmalıdır. Örneğin, okul idaresinin liderliğinde öğretmen ve okul psikolojik danışmanları/rehber öğretmenlerinin koordinatörlüğünde düzenlenecek bu mentorluk programı yaratıcı eğitsel faaliyetler ve telafi dersleri (projenin diğer bileşenleri) gibi hizmet ve programlarla desteklenmelidir.

GGM Mentorluk Programı ilke olarak “sorunlu öğrenci” yerine, her öğrencinin pozitif yönde gelişim sağlayabilecek potansiyeli olan bireyler olduğunu kabul eder.

CIS modeline göre, okul temelli mentorluk programlarının planlama ve uygulama süreçleri beş aşamada tanımlanır. Bu aşamalar aslında Türkiye’de benimsenen okul rehberlik hizmetlerinin hâlihazırda uygulama süreçlerine paralel aşamalardır. Bu aşamalar, bu kılavuzda önerilen “Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli”nin planlanması ve uygulanması sürecinde de takip edilecek aşamalardır. Bu aşamalar:

1. **İhtiyaç analizi:** Okulun ve öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla verilerin toplandığı aşamadır.
2. **Planlama:** Program koordinatörlerinin, bir önceki adımda tanımlanan sorunlardan hangilerinin öncelikli olarak ele alınması gerektiğini belirlediği aşamadır. Bu aşamada ayrıca program hedefleri, katılımcıların rol ve sorumlulukları ve program içeriğine dair diğer ayrıntılar netleştirilir.
3. **Uygulama:** Okul temelli mentorluk programının, program koordinatörleri öncülüğünde uygulandığı aşamadır.
4. **İzleme ve düzenleme:** Program koordinatörlerinin, programın uygulanmasına devam edilirken öğrencilerin gelişimlerini izlediği ve gerekirse çeşitli düzenlemeler yaptığı aşamadır.
5. **Değerlendirme:** Programın etkililiğinin ve geliştirilmesi gereken yönlerinin değerlendirildiği aşamadır.

Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli Öğrencilerin Gelişimsel İhtiyaçlarını Gözetir.

Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli, öğrencilerin geliştirilmesi gereken yanları ve zorlu yaşam deneyimlerinin yanı sıra güçlü yanlarının ve kaynaklarının da keşfedilmesini önemser. Okul devamsızlığına neden olabilecek olumsuzluklarla baş etmede öğrencilerin güçlü yanlarının ve kaynaklarının kullanılması anlayışını benimser. Programın dayandığı bu yaklaşım, mentorların öğrencilerle görüşmelerde nasıl bir anlayışla ilerleyeceklerini belirler. Bu mentorluk programı, risk faktörlerine rağmen öğrencilerin okula devamlılıklarını destekleyen koruyucu faktörler olduğunu kabul eder. Öğrencilerin dayanıklılıklarına katkıda bulunan bireysel ve çevresel özelliklerini açığa çıkarır ve bu özelliklerin farkına varmalarına yardımcı olur. Öğrencilerin dayanıklılıkları sadece içsel süreçlerini harekete geçirerek değil, aynı zamanda psikososyal çevrenin iyileştirilmesiyle sağlanabilir. GGM, öğrencileri yalnızca yardıma ihtiyaç duyan bireyler olarak değil, aynı zamanda güçlü potansiyelleri olan bireyler olarak tanımlar. Öğrencilerin kişisel güçlerine güvenir. Hayatlarını olumlu yönde değiştirmeleri için destekler ve sorumluluk almalarına izin verir. “Her öğrencinin güçlü ve geliştirilmeye açık yönleri vardır” anlayışıyla, bu model öğrenciyi yakından tanımak için bir seri etkinlik içerir. Dolayısıyla burada tanıtılan GGM ilke olarak “sorunlu öğrenci” yerine, her öğrencinin pozitif yönde gelişim sağlayabilecek potansiyeli olan bireyler olduğunu kabul eder (Lerner vd., 2007; 2014).

Öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçlarını gözetken etkili bir mentorluk programı, öğrencilerin Tablo 3.1’de yer alan beş alanda yetkinlik geliştirmelerine de yardımcı olur.

Tablo 3.1. Etkili mentorluğun gelişime katkı sağladığı beş alan

	TANIM	AKSİYON
Yeterlilik	Mentinin sosyal, akademik, bilişsel, sağlık ve mesleki yönleriyle değerlendirilmesi	- Mentinize ilgi alanlarını sorun. Mentinizi dikkatle dinleyin ve onu anladığınızı hissettirin. - Mentinizin güçlü yönlerini veya iyi olduğu şeyleri sorun. Örneğin, mentinize iyi olduğu dersleri veya spor dallarını sorabilirsiniz. Bu alanlarda iyi olmasına yardımcı olan becerilerinin neler olduğunu birlikte tanımlayabilir ve mentinin farkındalığını arttırmasına yardımcı olabilirsiniz. Mentinize ayrıca geliştirilmeye açık yönlerinin neler olduğunu da sorarak güçlü yanlarını kullanarak bu yönlerini geliştirip geliştiremeyeceğini tartışabilirsiniz. - Mentinizin karar alma süreçlerine dâhil olmasını sağlayın. Örneğin, birlikte olduğunuz süre boyunca hangi aktiviteleri yapacağınızı mentinin seçmesini isteyebilirsiniz. - Mentinizin hatalarından ders çıkarmasına yardımcı olun. Örneğin, aynı durumda neyi farklı yapacağını sorabilir veya benzer bir durumla karşılaştığında neler yapabileceği ile ilgili konuşabilirsiniz.
Öz güven	Mentinin kendilik değeri ve öz yeterliğinin desteklenmesi	- Mentinizin kararlarını desteklemiyor olsanız bile bir kişi olarak onu desteklediğinizi ve sevdiğinizi hissettirin. - Mentinizin keyif aldığı aktiviteleri birlikte yapmaya çalışın. Daha önce yapmadığınız/denemediğiniz bir şeyi nasıl yapacağınızı size göstermesini isteyin. - Mentinizin özgüvenini sarsan durumlar konusunda duyarlı olun. Örneğin, ergenlik dönemindeki öğrenciler, sıklıkla ergenliğe bağlı olarak bedenleri ve ses tonlarında meydana gelen değişimler nedeniyle utangaç olabilirler. Mentinize bu konuda yalnız olmadığını söyleyin. Mentinizle öz güvenini sarsan bu tür durumların onu hedeflerine ulaşmaktan nasıl alıkoyduğunu konuşun.
İlişki kurma	Sağlıklı sosyal ilişkiler kurmanın teşvik edilmesi	- Mentinizin gizliliğine saygı duyun. Mentinizin ihtiyaç duyduğunda size ulaşabileceğini bilmesini sağlayın. - Mentinize arkadaşlık ilişkileri hakkında sorular sorun ve boş zamanlarında neler yapmaktan hoşlandığını öğrenin. - Mentiniz onaylamadığınız bir davranışta bulunduğunda bu davranışı neden onaylamadığınızı ona açıklayın. - Mentinizin kendi fikirlerini ifade etmesine izin verin. Mentinizi rahatsız olduğu durumlar ile ilgili konuşması konusunda cesaretlendirin.

Tablo 3.1. Etkili mentorluğun gelişime katkı sağladığı beş alan

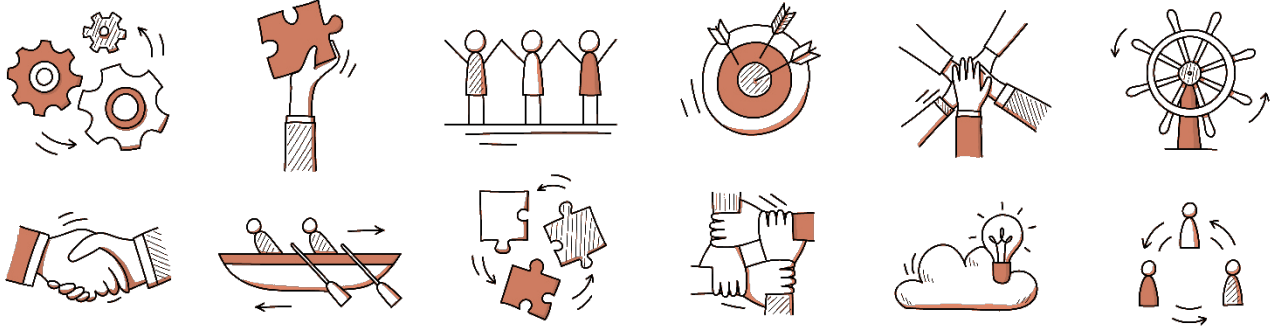
	Tanım	Aksiyon
Karakter	Etik davranış ilkelerine ve ahlak duygusuna sahip olma	- Sözleriniz ile davranışlarınızın uyumlu olmasına dikkat edin. Mentinize iyi bir rol model olduğunuzdan emin olun. - Mentinizle, kendisine ve diğer insanlara saygı duymanın önemini konuşun.
Şefkat	Başkalarına saygı ve şefkatle yaklaşma	- Mentinizin sözlerinin ve davranışlarının incitici olduğu durumlarda anlayışlı olun. Mentinizin en çok böyle zamanlarda sizin desteğinize ve şefkatinize ihtiyacı olduğunu hatırlayın. Uygun olduğunda, mentinizle kendisini ifade etmenin yapıcı yolları hakkında konuşun ve kendisini bu konuda geliştirmesi için onu cesaretlendirin. - Mentinize şefkatle yaklaşın. Bu sayede mentinizin de kendisine ve başkalarına şefkatle yaklaşması konusunda rol model olabilirsiniz.
Katkı sağlama	Topluma hizmet faaliyetlerine katılım	Mentinizin güçlü yönlerini kullanarak topluma katkı sağlayabileceği aktiviteler bulmasına yardımcı olun. Mentinizi, okul kulübü veya gönüllü faaliyetlere katılmaya teşvik edin.

Çocuklar ve gençlerle çalışırken objektifliği korumak ve dengeli kalmak son derece önemlidir. Öğrencileri iyi veya kötü öğrenci olarak ayırmak, “bir zamanlar bizler de gençtik/çocuktuk/öğrenciydik ve ne yaşadıklarını biliyorum”, “bizler de bu zamanlardan geçtik, hiç böyle değildik” veya “şimdiki çocukları hiç anlayamıyoruz” gibi cümleler kurmak, birlikte çalışacağınız öğrencilere destek olma çabalarınızı ciddi düzeyde zedeleyebilir. Öğrencileriniz ne sizin gibidir ne de sizin gençliğinizdeki gibidir. Ancak, bu farklılıklarına rağmen anlaşılamayacak derecede de karmaşık varlıklar değillerdir. Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli, öğrencilerin gelişimsel dönem ihtiyaçlarını gözetir ve buna uygun davranır.

Çocukluk ile yetişkinlik arasında kalan geçiş dönemi ergenlik olarak tanımlanmaktadır. Bu dönem gençlerin lise çağını kapsamaktadır. Bu dönem gençlerinde fiziksel değişimlerin yanı sıra birtakım sosyal ve duygusal gelişimler de yaşanır. Bu dönemde gençler boy ve kilolarında değişimler yaşarken değişen bedenlerine uyum sağlamaya da çalışırlar. Ergenlik dönemindeki gençlerin fiziksel ve sosyal duygusal gelişimleri Tablo 3.2’de özetlenmiştir.

Tablo 3.2. Ergenlik dönemi gelişimleri

Fiziksel Gelişim	Sosyal Duygusal Gelişim
- Boyda ve kiloda değişimler - Sesin kalınlaşması - Vücutta tüylenme - Yüzde sivilcelenme	- Duygularda dalgalanma - Yalnız kalma isteği - Değerler ve ideallerde değişim - Grup tarafından kabul görme ihtiyacı - Meslek seçme ve buna hazırlanma

Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli Travmaya Duyarlıdır

Travmaya duyarlı yaklaşımlar travmatik yaşantıların hayatın her alanında karşılaşılabilecek durumlar olduğu varsayımıyla, bireylerin kendilerini güvende hissettikleri, besleyen ve güçlendiren bir atmosfer yaratmayı öneren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım tüm organizasyonlar için uygunsa da en uygulanabilir kurumlar okullardır. Nitekim, çok yeni bir yaklaşım olmasına rağmen ilgili araştırmalar çok olumlu sonuçlar raporlamaktadır (örneğin, Statman-Weil, 2015). Farklı kaynaklarda “şefkatli okul (compassionate schools)” olarak da geçen travmaya duyarlı okullar, “tüm öğrencilerin kendilerini güvende hissettiren ve çocuğun maruz kaldığı travmaların öğrenme üzerindeki etkilerini azaltmayı eğitim misyonunun merkezine koymuş okul” olarak tanımlanır ve “bu okulda hem öğrenciler hem de öğretmenler için sürekli öğrenme gerçekleşir” (Cole vd., 2013, s. 17).

Travmaya duyarlı okullar, tüm öğrencilerin kendilerini güvende hissettiren ve çocuğun maruz kaldığı travmaların öğrenme üzerindeki etkilerini azaltmayı eğitim misyonunun merkezine koymuş okullardır (Cole vd., 2013, s. 17).

Travmaya duyarlı okulların, altı temel niteliğe sahip olması gerektiği öne sürülmektedir:

1. **Güvenlik**, okul ortamında herkesin kendini duygusal olarak güvende hissetmesini,
2. **Güvenilirlik ve şeffaflık**, alınan kararların şeffaf bir şekilde paylaşılmasını ve bu sayede güven duygusunun oluşmasını,
3. **Akran desteği** hem çocukların kendi aralarındaki hem de ailelerin kendi aralarındaki destekleyici iletişim ve ilişkiyi,
4. **İş birliği**, travma ile baş etmede okuldaki herkesin kritik bir role sahip olduğu bakış açısını,
5. **Güçlendirme ve seçenek sunma**, okulun, bireylerin kendilerini toparlama gücüne sahip oldukları ve bu güçlerini geliştirebilecekleri inancına sahip olmasını ve bu doğrultuda okulda, çocuk/ergenleri ve ebeveynleri güçlendirecek beceriler edinmelerine yönelik çalışmalar yapılmasını,
6. **Kültürel ve tarihi konuları ele alma**, okulun ön yargılardan arınık olmasını ifade eder.

Travmaya duyarlı yaklaşımlar, travmatik deneyimlerin öğrenme ve öğretme süreçlerini doğrudan etkilediğini, böylece okul ve sınıf çevresinin yeniden düzenlenmesi gerekliliğini vurgular ve çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyen güvenli okul ikliminin oluşturulmasını savunur (McConnico vd., 2016). Travmaya duyarlı okullar, travmaya maruz kalan veya travmaya maruz kalmış sınıf arkadaşları nedeniyle ikincil travmaya maruz kalabilecek tüm öğrenciler ile travmaya maruz kalmış ancak bunu ifade edemeyen herkes için güvenli bir okul iklimi sunarak tüm çocuklar için eşit imkânlar sunmayı amaçlar. Diğer bir deyişle, sosyal adaletin sağlanması gibi kapsayıcı bir eğitim misyonunun ve evrensel bir çocuk hakkının gerçekleştirilmesini hedefler (McConnico vd., 2016). Öğrencilerin duygusal, bilişsel ve sosyal gelişiminin bir bütün olduğu (Santrock, 2014) ve okullarda gelişim alanlarının tamamına önem verilmesi gerektiği göz önüne alındığı, öğretmenlerin, öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişimlerine dair farkındalıklarının ve donanımlarının artırılmasının psiko-sosyal yönden daha sağlıklı bireyler yetiştirmede büyük başarı sağlayacağı ifade edilebilir (McConnico vd., 2016).

GGM’de, öğrencilerin maruz kaldıkları travmatik olayların öğrenme süreçlerine olan etkilerinin farkında olma ve bu etkilerin en aza indirilmesi amacıyla çalışma ilkesini benimser. GGM, tüm öğrencilerin kendilerini güvende hissetmelerini önemseyen, kararların öğrenciler ile iş birliği içerisinde alınmaya özen gösterildiği, olumlu akran desteğinin kurulduğu ve gelişimin teşvik edildiği bir içeriğe sahiptir. Tüm bunlar yapılırken kişisel farklılıklara duyarlı bir yaklaşım ile hareket edilir.

Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli, Olumsuz Yaşam Olayları Karşısında Öğrencilerin Dayanıklılıklarının Arttırılması Yaklaşımını Benimser.

Dayanıklılık temelli yaklaşımlar, risk faktörlerinin kişilerin yaşamlarında daha fazla zorluk yaşama olasılıklarını arttırdığını, koruyucu faktörlerin ise bireylerin bu olumsuz yaşam olayları ile baş etmelerini kolaylaştırdığını savunur (Graber vd., 2015). GGM de öğrencilerin sahip oldukları birtakım özelliklerin onları risk faktörlerinin olumsuz etkilerine karşı koruyabileceğini ve üretken bireyler olabileceklerini savunur. Bu koruyucu faktörler (Rutter, 1995);

- Zorlu yaşam olaylarının etkilerini azaltır.
- Olumsuzluğun ardından ortaya çıkan tepkilerin düzenlenmesine yardımcı olur.
- Öz güven ve öz yeterliliği destekler. Bireylerin yeni fırsatlar edinmelerini sağlar.
- Olumsuz deneyimlerin bir öğrenme ve gelişme fırsatı olarak değerlendirilmesini sağlar.

Dayanıklılık temelli stratejiler öğrencilerin aynı zamanda;

- Kendilerini geliştirmelerine fırsat tanıyan zorlukları deneyimlemelerine,
- İstikrarlı ve güvenli ilişki kurabilecekleri yetişkinlerle temas etmelerine,
- Kendilerine yeni fırsatların kapılarını aralayacak sosyal ağlara erişmelerine,
- Kendilerini değerli hissedebilecekleri görevlerin üstesinden gelmelerine,
- Önceki olumsuz yaşam deneyimleriyle çelişen yeni deneyimler edinmelerine,
- İleriki yetişkinlik yaşantılarında karşılaşılabilecekleri sorumluluklarla etkili bir şekilde baş etmelerine yardımcı olacak fırsatlar edinmelerine,
- Yeni öğrenme becerileri ve baş etme stratejileri kazanmalarına yardımcı olur.

[illegible]

Bölüm IV

Okul Devamsızlığını Önlemeye
Yönelik Güçlendirici Gelişimsel
Mentorluk Modeli (GGM)
Planlama ve Uygulama Adımları

Okul Devamsızlığını Önlemeye Yönelik Güçlendirici Gelişimsel Mentorluk Modeli (GGM) Planlama ve Uygulama Adımları

Bu başlık altında okul terkini önleme ve okula devamlılığı artırmak amacıyla oluşturulacak okul temelli mentorluk programının hazırlık aşamasından itibaren takip edilmesi gereken adımlar tanımlanmıştır.

Adım I: GGM Programına Hazırlık

Bu başlık altında yer alan adımların, mentorluk programının planlanması ve uygulamasından önce tamamlanması, başarılı mentorluk programının anahtarıdır. Birinci adım altında dört alt adım tanımlanmıştır. Bu adımlar sırasıyla;

1. Program koordinatörünün belirlenmesi ve sorumluluklarının tanımlanması,
2. Mentorluk komisyonunun kurulması: Üye seçimi ve çalışma ilkelerinin tanımlanması,
3. İhtiyaç analizinin yapılması: Güçlü ve geliştirmeye açık yönlerin belirlenmesi,
4. Program hedeflerinin belirlenmesi,
5. Misyon, vizyon ve değişim teorisi (theory of change) geliştirilmesi olarak sıralanabilir.

Okul temelli mentorluk programının ihtiyaç analizinin yapılmasından değerlendirilmesine kadar tüm aşamalara, okul idaresinin liderliğinde okul rehberlik servislerinin koordinatörlük etmesi önerilmektedir.

Her bir alt adım sırasında yapılacaklar ilgili başlıklar altında ayrıntılandırılmıştır.

1. Program Koordinatörünün Belirlenmesi ve Sorumluluklarının Tanımlanması

Yapılan çalışmalar, okula devam etmeyen ve okul terki eğiliminde olan öğrencilerin tespiti, devamsızlık nedenlerinin araştırılması ve çözüm önerilerinin oluşturulması çalışmalarının, öncelikle okul rehberlik servislerinin sorumluluğunda olması gerektiğini vurgulamıştır (Küçüker, 2018; Özer vd., 2011). Bu nedenle okul temelli mentorluk programının ihtiyaç analizinin yapılmasından değerlendirilmesine kadar tüm aşamalara, okul idaresinin liderliğinde okul rehberlik servislerinin koordinatörlük etmesi önerilmektedir. Mentorluk programına koordinatörlük edecek kişilerin sorumluluklarından bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- Öğretmenleri mentorluk programı ve yönlendirme süreçleri konusunda bilgilendirme
- Mentor ve menti görüşmelerinin gerçekleşebileceği alanları belirleme
- Mentor ve menti eşleşmelerini yapma
- Mentor ve menti ile iletişim halinde kalma
- Mentor ve menti görüşme kayıtlarını alma
- Yıl sonu değerlendirmelerini yapma ve raporlama.

2. Mentorluk Komisyonunun Kurulması: Üye Seçimi ve Çalışma İlkelerinin Tanımlanması

Okulda uygulanacak mentorluk programının planlanması ve uygulanma sürecine liderlik ve rehberlik edecek bir mentorluk komisyonu kurulmalıdır. *Bu komisyonun temel amacı mentorluk programının planlama ve uygulama süreçlerinde programın misyonu, hedefleri ve tasarımı gibi konularda liderlik ve rehberlik etmektir.* Bu nedenle komisyon üyeleri okulun tüm bileşenlerini temsil edecek ve mentorluk programı ile ilgili alınan kararlarda okulun tüm paydaşlarının sesi olacak kişiler arasından seçilmelidir. Bu kişiler ayrıca, programın uygulama süreçlerini takip ve rehberlik edebilecek özelliklere sahip olmalıdır. Bu komisyonda okul müdürü veya idari pozisyonundaki diğer

yöneticiler, 9. ve 10. sınıfların derslerine giren öğretmenler, okul psikolojik danışmanları, veliler ve öğrenciler yer alabilir. *Bu komisyon okullarda hâlihazırda var olan Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Okul Yürütme Komisyonu'nun alt komisyonu olarak veya bağımsız bir komisyon olarak oluşturulabilir.*

Mentorluk komisyon üyeleri, okulun tüm bileşenlerini temsil edecek ve mentorluk programı ile ilgili alınan kararlarda okulun tüm paydaşlarının sesi olacak kişiler arasından seçilmelidir.

3. İhtiyaç Analizinin Yapılması: Güçlü ve Geliştirmeye Açık Yönlerin Belirlenmesi

Mentorluk programının hazırlığına, her eğitim-öğretim yılının başında okul içerisinde yapılacak ihtiyaç analizi ile başlanmalıdır. Okul terkinde alınacak tedbirler, her okulun ihtiyaçlarının kendine özgü olduğu ve her bireyin sosyal çevresi ve yaşam koşullarının birbirinden farklı ve özel olduğu göz önünde bulundurularak okulun koşulları ve bireylerin ihtiyaçlarına özgü hazırlanmalıdır. Dolayısıyla her okulun kendi önceliklerini (sorun alanlarını), kaynaklarını, güçlü yanlarını vb. belirlemesi programın başarıya ulaşması bakımından son derece önemlidir.

Bu amaçla çeşitli anketler, gözlem formları, kontrol listeleri kullanılabileceği gibi okul mentorluk komisyonu kendi tarama listelerini de oluşturabilir. Bu amaçla kullanılabilecek formlara şunlar örnek olarak verilebilir:

- Devamsızlık Nedenleri Anketi (Ek 1)
- Erken Uyarı Sistemi (Ek 2)
- Öğrenci Rehberlik İhtiyacı Belirleme Anketi (RİBA; Ek 3 ve Ek 4)
- Yaşam Pencerem (Ek 5)
- Okul Terk Riski Listesi

Ayrıca, risk altındaki öğrencilerin belirlenmesi amacıyla okul rehberlik servisi tarafından kullanılan gözlem ve tarama listelerine de başvurulabilir. Bilindiği gibi okullarımızda okul ve sınıf düzeyinde risk haritaları uygulanmaktadır. Okulların risk haritasının çıkarılması ve ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla uygulanan araçlar içerisinde okul terki riski olan çocuklar için özel bir başlık açılması sayesinde risk altındaki çocuklar ve ihtiyaçları belirlenebilir.

Öğrencilerin okul terki veya devamsızlığına neden olan etmenlerin belirlenmesinde başvurulabilecek kaynak kişiler arasında öğretmenler, aileler, okul yöneticileri ve en önemlisi de öğrenciler yer alır. Okul, bu kişilere uygulanacak bir anket çalışması veya birebir görüşmeler aracılığıyla da ihtiyaç analizi yapılabilir.

Proje çerçevesinde okul devamsızlığına dair hazırlanan Erken Uyarı Sistemi de okul terki için risk faktörlerinin belirlenmesi ve okulların kendi ihtiyaç analizlerini yapmaları için kullanılabilir (bkz. **Ek 2: Taslak Erken Uyarı Sistemi**). Rehberlik servisleri Erken Uyarı Sistemi'ni göz önünde bulundurarak risk altındaki öğrencilerin belirlenebileceği tarama ve kontrol listeleri oluşturabilir ve ihtiyaç analizi esnasında bunlardan faydalanabilirler. Öğrencilerin mentorluk ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu sayede mentorluk görüşmelerinin içeriğinin planlanması sürecinde ayrıca **Ek 3 ve Ek 4'te** yer alan **“Öğrenci Rehberlik İhtiyacı Belirleme Anketi”nden (RİBA) de** faydalanılabilir. RİBA'ların mentorluk hizmetinin başlaması planlanan ay içerisinde düzenlenerek okul terki riski altındaki öğrencilerin belirlenmesi sağlanabilir. Öğrencilerin mentorluk ihtiyaçlarının belirlenmesinde kullanılabilecek bir diğer form ise hâlihazırda okul rehberlik servisleri tarafından kullanılan **“Yaşam Pencerem”** formudur. Bu form **Ek 5'te** sunulmaktadır.

4. Program Hedeflerinin Belirlenmesi

İhtiyaçlar belirlendikten sonra program hedefleri bu ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak kararlaştırılmalıdır. Program hedefleri, ulaşılabilir ve ölçülebilir nitelikte olmalıdır. Okul temelli mentorluk programlarının temel hedefleri “öğrencilerin akademik başarılarını artırmak, öğrencilerin sosyal becerilerini destekleyerek sağlıklı ve anlamlı ilişkiler kurmalarını sağlamak, okula devamlılığı ve sınıf katılımını artırmak” şeklinde örneklendirilebilir. Program hedefleri ne kadar anlaşılır ve net ifade edilirse programın amacına ulaşmış ulaşılmadığının ölçülmesi de o kadar kolaylaşır.

5. Misyon, Vizyon ve Değişim Teorisi Geliştirilmesi

Misyon cümlesi, mentorluk programının neyi, kim için ve nasıl başarmayı hedeflediğini içeren cümledir. Mentorluk programı için oluşturulacak misyon ifadeleri oldukça kısa ve öz olmalı ve program hedefini yansıtmalıdır. Okul terkini önlemeyi amaçlayan mentorluk programının misyon cümlesi şu şekilde olabilir:

- Okul terkini önlemek için uygulanacak mentorluk programının misyonu, okul terki riski altındaki öğrencilerin mentorluk ilişkisi aracılığıyla üretken ve sorumluluk sahibi kişiler haline gelmesini sağlamaktır.

Programın vizyonu ise şu şekilde ifade edilebilir:

- Programın vizyonu, okul terkine neden olan risk faktörlerinin etkilerini aza indirmiş, okula aidiyet ve devam motivasyonları artmış, sorumluluk alan, beceri ve yeteneklerini geliştirmeye çalışan bireyler ortaya çıkarmaktır.

Değişim teorisi, misyonun nasıl gerçekleştirileceğini açıklayan harita olarak tanımlanabilir. Değişim teorisi okul terkini önlemek için uygulanacak mentorluk programının nasıl gerçekleştireceğini açıklayan bir diyagramdır. Okula özgü hazırlanacak değişim teorisi, mentorluk programının vizyonu ile program içerisinde yapılacak aktiviteler arasında nedensel ilişkiyi açıklar. Bu sayede nihai amaca ulaşmak için neler yapılması gerektiği kolaylıkla takip edilebilir. Okul terkini önlemeyi hedefleyen mentorluk programının değişim teorisi Tablo 4.1’de örneklendirilmiştir. Burada sunulan değişim teorisi, okulun ihtiyaçlarına ve sunulacak müdahale içeriklerine göre değiştirilebilir.

Tablo 4.1 Okul terkini önleme mentorluk programı değişim teorisi

OKUL TERKİNİ ÖNLEME MENTORLUK PROGRAMI DEĞİŞİM TEORİSİ	
Vizyon	Programın vizyonu ise okul terkine neden olan risk faktörlerinin etkilerini aza indirmiş, okula aidiyet ve devam motivasyonları artmış, sorumluluk alan, beceri ve yeteneklerini geliştirmeye çalışan bireyler ortaya çıkarmaktır.
Değişim	İhtiyaçları olan temel becerileri kazanmış, kendilerini tanıyarak ve güçlü yanlarını keşfederek güçlenen öğrenciler kendilerinin ve çevrelerinin değişimine önayak olurlar.
Etki	- Öğrencilerin okula aidiyet duyguları artar. - Zorlu yaşam deneyimleri ile baş etmelerine yardımcı olacak becerileri artar. - Kendilerini tanır, güçlü ve geliştirilmesi gereken özelliklerini keşfeder.
Sonuçlar	- Mentorlar sayesinde öğrencilerin okulda desteklendikleri hissini kuvvetlendirmek ve okula devamlılıklarını artırmak. - Yaşam zorluklarına rağmen okula devamlılığın ve başarının mümkün olabileceğini göstermek. - Mentorlar sayesinde öğrencilerin sorunlarını tanımlamalarını ve işlevsel baş etme yöntemleri geliştirmelerini sağlamak. - Öğrencilerin gelecekteki kariyer fırsatlarını artırmak, yükseköğrenime devamlılıklarını sağlamak. - Öğrenciler arasındaki şiddet ve zorbalık olaylarını azaltmak.

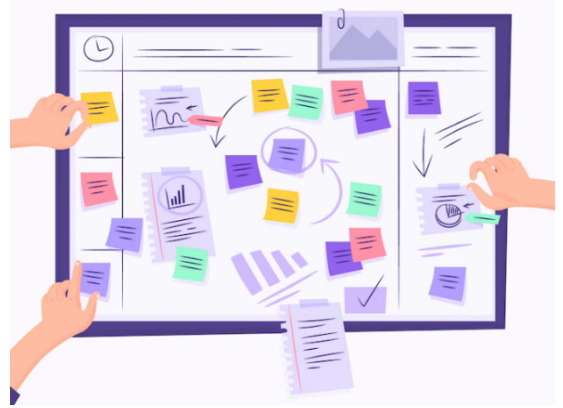
Tablo 4.1 Okul terki önleme mentorluk programı değişim teorisi

OKUL TERKİNİ ÖNLEME MENTORLUK PROGRAMI DEĞİŞİM TEORİSİ	
Aktivite Çıktıları	Okul terki riski altındaki öğrencilerin aşağıdaki alanlarda gelişim sağlamaları beklenmektedir: • Kendini tanıma ve ifade edebilme becerisi • Sorunlara işlevsel çözüm yöntemleri üretme • Güçlü yanlarının farkına varma • Öz güven ve öz saygıda artış • Becerilerini geliştirme, hedef belirleme • Okula aidiyet duygusunda artış • Akademik başarıda artış Mentorların ise aşağıdaki konularda gelişim sağlamaları beklenmektedir: • Okul terki riski altındaki öğrencilerle daha iyi iletişim kurabilme ve empati artışı • Mentorluk deneyimi kazanma • Kendilerine dair farkındalıklarında artış
Strateji	Mentorluk programı aracılığıyla öğrencilerin olumlu rol modellere sahip olmasını ve güçlenmelerini sağlamak
Çözüm Önerisi	Mentorluk programı ile amacımız, lise çağında olan ve okul terki riski ve devam sorunu yaşayan öğrencilerin ihtiyaç duydukları konularda mentorluk aldıkları bir program oluşturmak
Varsayımlar	• Ortaöğretimi tamamlayan gençler, kişisel ve mesleki anlamda, eğitimi tamamlamayan akranlarına kıyasla daha avantajlıdır. • Ortaöğretimi tamamlamayan gençlerin suça karışma, ilerleyen yaşamlarında düşük sosyoekonomik koşullarda yaşama gibi risklerle karşılaşma oranı daha yüksektir. • Okuldaki diğer kişilerle, özellikle öğretmenler ile ilişkinin ve iletişimlerin güçlü olması, öğrencilerin okula aidiyet duygularına önemli ölçüde katkıda bulunabilir. • Destekleyici yetişkin ilişkileri, risk altındaki öğrenciler için koruyucu bir faktör olarak işlev görebilir ve öğrencilerin motivasyonlarını arttırabilir. • Olumlu okul iklimi, öğrenciler ile öğretmenler arasındaki ilişkinin gelişmesi ve güçlendirilmesi ve sonuç olarak okul aidiyetinin artırılması açısından önem taşır. • Olumlu okul iklimleri, öğrencilerin okulla ilgili olumlu tutum ve değerleri içselleştirmelerini destekleyerek öğrencilerin motivasyonlarını arttırır. • Özerkliği ve yetkinliği okuldaki diğer yetişkinler tarafından desteklenen öğrencilerin okul terki oranları düşmekte ve öğrenciler öğrenmeye daha fazla istek duymaktadır. • Mentorluk programı aracılığıyla öğretmenleri tarafından desteklenen öğrenciler, hedeflerine ulaşabilmeleri için ihtiyaç duydukları kaynaklara kolaylıkla ulaşabilirler. • Öğrencilere rehberlik ve destek sağlayan okuldaki yetişkinler, öğrencilere hayatlarının diğer alanlarında karşılaştıkları zorlukların etkilerini potansiyel olarak azaltabilecekleri ve okula bağlılık ve aidiyet duygularını geliştirebilecekleri sosyal sermaye sağlarlar.
Sorun	Millî Eğitim Bakanlığının (MEB, 2019) 2019-2023 Stratejik Plan Raporu'na göre, 2018 yılında ortaöğretim öğrencilerinin %34,4'ü 20 gün ve üzeri devamsızlık yapmıştır (2019, s. 66). Öğrenciler en çok 9. sınıfta sınıf tekrarı yapmaktadır (MEB, 2015; 2019). Okul terki nedeniyle insan kaynağı eğitilememekte ve birey üretime katkı sağlayacak nitelikleri kazanamamaktadır (Kartal ve Ballı, 2020). Bu yönüyle okul terki, bireysel sonuçlarının yanı sıra toplum için de istenmeyen sonuçlara sebep olabilmektedir.

Adım II: GGM Programının Planlanması

Bir önceki adımda program koordinatörünü ve mentorluk komisyonu üyelerini belirledik. İhtiyaç analizini yaptık ve program hedeflerini, misyonunu, vizyonunu ve değişim teorisini belirledik. Bu aşamada, program içeriğine dair diğer ayrıntıların planlanmasına geçiyoruz. GGM Programı planlanırken aşağıdaki alt adımlar takip edilmelidir:

1. Programın kaç öğrenciye hizmet vereceğinin belirlenmesi
2. Programa dâhil olacak menti öğrencilerin belirlenmesi
3. Mentor seçim kriterlerinin belirlenmesi
 - 3.1. Yetişkin mentor/mentor öğretmenlerin seçilmesi
 - 3.2. Akran mentorların seçilmesi
4. Mentorlar için oryantasyon düzenlenmesi
5. Mentor-menti eşleşmelerinin yapılması
6. Mentor-menti görüşmelerinin nerede, ne kadar süre ile ve ne zaman yapılacağına kararlaştırılması
7. Mentor-menti görüşme içeriklerinin belirlenmesi
8. Mentorların eğitilmesi
9. Programın uygulama takviminin belirlenmesi
10. Program değerlendirme kriterleri ve araçlarına karar verilmesi.

Bu adımların her birine nasıl ulaşılabileceği ilgili başlıklar altında ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Okul temelli mentorluk programı planlanırken ayrıca **Ek 6'da** yer alan **Okul Temelli Mentorluk Programı Planlama Formu**'ndan faydalanılabilir.

1. Programın Kaç Öğrenciye Hizmet Vereceğinin Belirlenmesi

Mentorluk programının kaç öğrenciye hizmet verebileceği, ihtiyaç analizi sonucunda elde edilen verilere dayalı olarak da belirlenebilir. Okul temelli mentorluk programının ilk kez uygulanması halinde, programın önce yönetilebilecek bir grup ile pilot çalışmasının yapılması, uygulama esnasında ortaya çıkabilecek sorunların çözümünü de kolaylaştırır. Pilot çalışması sonunda mentorluk programının işe yarayan ve güçlü yönleri ile geliştirilmesi gereken yönleri değerlendirilerek bir sonraki yıl kapsamı genişletilen bir program içeriği oluşturulabilir.

“Mentorluk programından kaç menti öğrenci faydalanacak?”

2. Programa Dâhil Olacak Menti Öğrencilerin Belirlenmesi

Okul temelli mentorluk programına katılmaya ihtiyaç duyan menti öğrencilerin büyük kısmı öğretmenler veya rehberlik servisinin yönlendirmesi ile belirlenir. Öğretmenler ve rehberlik servisi öğrenciler ile daha fazla vakit geçirme imkânı bulabildiklerinden öğrencileri yakından tanıma fırsatına sahiptirler. Böylece öğrencilerin ne tür bir mentorluk hizmetine ihtiyaç duyduğu, akademik ve kişisel gelişim ihtiyaçlarının neler olduğuna doğru bir şekilde

karar verebilirler. Sınıf öğretmenleri/branş öğretmenleri tarafından öğrencilerin mentorluk programına dâhil edilmesinin istendiği durumlarda, öğrencilerin yönlendirilmesi öğretmenler tarafından doldurulacak **“Mentorluk Programına Öğrenci Yönlendirme Formu (bkz. Ek 8)”** aracılığıyla yapılmalıdır.

“Hangi öğrencilerin mentorluk programına katılacağına kim(ler) nasıl karar verecek?”

Programa katılması önerilen öğrencilerin, programa dâhil edilip edilmeyeceğine karar verilmesi için rehberlik servisi öğrenci ile bireysel olarak bir ön görüşme yapmalı ve öğrencinin mentorluk programına katılım için uygunluğunu değerlendirmelidir. Bu görüşmede **“Menti Öğrenci Ön Görüşme Formu”ndan (bkz. Ek 9)** yararlanılabilir. Bu görüşmede menti öğrencilere kendilerinden beklentiler, rol ve sorumlulukları konusunda da bilgi verilmelidir. Ön görüşme ve yönlendirme formundan edinilen bilgilere göre ihtiyaç duyulursa öğretmen ve/veya aileyle de görüşülerek öğrencinin bütünsel olarak değerlendirilmesi sağlanabilir. Mentorluk hizmetinden faydalanacak öğrenciler, aşağıda sıralanan psikolojik danışma ve rehberlik servisine yönlendirilmesi gereken gruplar dışında kalan öğrenciler arasından seçilebilir.

Tablo 4.2. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisinden destek alabilecek veya yönlendirilebilecek öğrenciler

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK SERVİSİNDEN DESTEK ALABİLECEK VEYA YÖNLENDİRİLEBİLECEK ÖĞRENCİLER
• Erken yaşta evlilik öyküsüne sahip öğrenciler • Travmatik deneyimlere sahip öğrenciler (ihmal ve istismar, boşanma, ailede ölüm öyküsü olan öğrenciler) • İntihar düşüncesi veya girişimleri olan öğrenciler • Madde kullanımı ve bağımlılık sorunları olan öğrenciler • Mevsimlik işçi • Psikolojik sorunlarla baş etmek durumunda olan öğrenciler (depresif belirtiler gösteren, öfke yönetiminde güçlük çeken, yeme bozuklukları olan)

Mentiden beklentilerin, mentinin rol ve sorumluluklarının tanımlanması: Mentorluk ilişkisi iş birliğine dayalı, mentor ve mentinin karşılıklı etkileşimine dayanan eşit bir ilişkidir. Menti ise bu ilişkinin aktif bir katılımcısıdır (Walkington, 2005). Mentinin mentorluk ilişkisine sağlayacağı katkı ve bağlılık, mentorunki kadar önemlidir (Burgess vd., 2018). Mentorluk programının hedeflenen başarıya ulaşması için mentinin sürecin aktif bir katılımcısı olması ve kendi öğrenme sürecinin sorumluluğunu alması son derece önemlidir. Etkili bir mentorluk ilişkisi kurulması için mentilerin ayrıca aşağıda sıralanmış sorumlulukları yerine getirmeleri gerekmektedir (Ambrosetti ve Dekkers, 2010; Sanfey vd., 2013).

Mentiler,

- Mentorluk programına gönüllü katılım sağlamalıdır.
- Görüşmelere zamanında gelmelidir.
- İletişime açık ve dürüst olmalıdır.
- Kendi öğrenme süreçlerinin ve mesleki gelişimlerinin aktif mimarı olmalıdır.
- Kendilerine verilen ödevleri yerine getirmeli ve görüşmelere hazırlıklı gelmelidir.
- Mentorun gizliliğini korumalıdır.

3. Mentor Seçim Kriterlerinin Belirlenmesi

Okul temelli mentorluk programlarında mentorlar, öğretmenler arasından seçilebileceği gibi öğrenciler arasından da seçilebilir. Burada sözü edilen okul temelli GGM programında öğretmenlerin mentor olarak görev alması önerilmektedir. Mentorların hangi grup arasından seçileceği (aynı programda her iki grup arasından da seçilebilir) programın planlanması için önemlidir.

Öğretmen mentorlar aşağıdaki gruplar arasında seçilebilir:

- Mümkünse gönüllü öğretmenler,
- Sınıf rehber öğretmenleri aynı zamanda mentor öğretmen olarak çalışabilir.

Yukarıda sözü edilen mentorların uygun olmadığını durumlarda mentorların kimler arasından seçileceği, mentorluk komisyonunun uygun gördüğü başka bir yolla belirlenebilir.

Mentorlar seçilirken ayrıca mentor seçim kriterlerinin belirlenmesi gerekmektedir (bkz. Tablo 4.3. Kimler mentor olabilir?). Program koordinatörleri mentor olarak seçilecek öğretmenler ile ön görüşme yaparak öğretmenliklerin uygunluklarını değerlendirebilir. Mentor olarak seçilecek öğretmenler, mentilerinin akademik, kişisel ve kariyer gelişimlerini destekleyecek fırsatlar sunabilme ve mentilerini kendileri için ulaşılabilir hedefler koymaları konusunda destekleyebilme konusunda gönüllü olmalıdır. Mentor olarak seçilen öğretmenler ayrıca mentorluk eğitimine katılmak, mentileri ile haftalık düzenli görüşmeler yapmak gibi koşullara uymayı da taahhüt etmelidir (Ayrıca bkz. Ek 12: Mentorluk Anlaşması).

“Mentor seçim kriterleri nelerdir?”

Tablo 4.3. Kimler mentor olabilir?

KİMLER MENTOR OLARAK SEÇİLEBİLİR?

- Öğrenciler ile düzenli görüşmeler yapabilecek gönüllü öğretmenler
- Öğrenciler ile güven ve saygıya dayalı ilişki kurabilen öğretmenler
- Mentorluğun amacı ve sınırlarını kavrayan kişiler
- Mentilerinin kişisel ve mesleki gelişimlerini desteklemek konusunda gönüllü kişiler
- Mentileri ile ilgili olumlu beklentiler taşıyan ve zorluklar karşısında yılmayan kişiler
- Mentilerinin karşılaştıkları zorluklarda onlara nasıl destek olabileceklerini ve nasıl yönlendirme yapmaları gerektiğini analiz edebilen kişiler
- Menti ile kurduğu ilişkide gizliliğe önem veren kişiler
- Kültürel konulara karşı duyarlı kişiler
- Mentilerinin fikirlerine saygılı kişiler
- Mentiye kendi öğrenme sürecinin ve kariyer gelişiminin sorumluluğunu alması yönünde güçlendiren kişiler

Okulunuzda hangi mentorluk türünden faydalanacağınıza karar verip mentor seçim kriterlerini belirledikten sonraki adım, potansiyel mentorlara ulaşmak ve program konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Okulunuzdaki potansiyel mentorları belirlemenin birkaç yolu bulunmaktadır. Bu yollar kısaca şu şekilde özetlenebilir:

- **Potansiyel mentorları program konusunda bilgilendirmek amacıyla programda yer almayı düşünen kişilere yönelik yaklaşık bir saatlik “Aday Mentor Bilgilendirme Oturumu” düzenlenmesi:** Bu bilgilendirme oturumu ile potansiyel mentorlara mentorluk programı, mentorun rol ve sorumlulukları gibi konularda bilgi verilmelidir. Bilgilendirme oturumlarının ardından mentor olarak programda yer almayı düşünen kişilerin başvuruları alınmalı ve mentorluk için uygunlukları değerlendirilmelidir.
- **Okul panolarında veya var ise okulun internet sitesinde mentorluk ile ilgili duyuruların yapılması:** Bilgilendirme oturumunun yapılmasının mümkün olmadığı durumlarda okul panolarında/okulun internet sitesinde yetişkin ve akran mentorluğuna ilişkin bilgilendirmeler paylaşılabılır.

4. Mentorlar İçin Oryantasyon Düzenlenmesi

Seçilen mentorlar, mentileri ile eşleşmeleri yapılmadan önce “**Eşleşme Öncesi Oryantasyon**”a alınmalı ve mentorluk programının işleyişi konusunda ayrıntılı şekilde bilgilendirilmelidir. Bu eğitim, yalnızca programda mentor olarak yer almaya hak kazanan kişilere en az dört saat sürecek şekilde planlanmış bir içerik sunularak verilmelidir. Bu eğitimin temel amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Mentorların rol ve sorumluluklarını ve kendilerinden beklentileri anlamalarına yardımcı olmak
- Etkili bir mentorluk ilişkisi kurabilmelerine yardımcı olacak beceriler geliştirmelerini sağlamak
- Mentilerinin genel özellikleri, güçlü ve geliştirilmeye açık yanları konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamak
- Programın işleyişi, kuralları ve mentorların faydalanabilecekleri destek kaynakları konusunda bilgi vermek
- Varsa mentorluk ile ilgili soruları yanıtlamak.

“Örnek Eşleşme Öncesi Oryantasyon Akışı” Tablo 4.4’te sunulmuştur. Okulunuzda uygulayacağınız eşleşme öncesi oryantasyonun içeriğini, buradaki örnek programdan faydalanarak mentorluk programınızın hedefleri ile tutarlı olacak şekilde güncelleyebilirsiniz. Örneğin, öğrencilerin akademik başarılarının artırılmasını hedefleyen bir mentorluk programının eğitim içeriğinde etkili ders çalışma yöntemleri konusuna yer verilebilir. Zorbalıkla mücadelede sağlıklı sosyal ilişkiler kurma ve duygu ve stres düzenleme becerileri gibi becerilerin nasıl kazandırılabilirliğine ilişkin içerik oluşturulabilir.

Tablo 4.4. Örnek eşleşme öncesi eğitim akışı

ÖRNEK EŞLEŞME ÖNCESİ EĞİTİM AKIŞI	
09.00	Açılış
09.15	Tanışma
10.00	Okul Temelli Mentorluk Programına Genel Bakış • Programın amaçları • Kurallar ve işleyiş süreci • Mentor-menti eşleşmelerinin nasıl yapılacağı • Program koordinatörleri ve danışma komitesi gibi programın işleyişinden sorumlu kişilerin tanıtılması, rol ve sorumluluklarının aktarılması
10.30	Ara
10.45	Menti Öğrencilere Yönelik Genel Bilgiler • Mentilerin hangi grup arasından seçildiği ve ihtiyaçlarının neler olduğu (örneğin, okul terki riski bulunan, haftalık okul devamsızlığı 2 günün üzerinde 9. sınıf öğrencileri) • Gelişimsel Dönem Özellikleri • Güçlü ve Geliştirilmeye Açık Yanları
11.35	Ara
11.50	Mentorlardan Beklentiler, Mentorların Rol ve Sorumlulukları • Olumlu rol model olma • Zor durumlarla başa çıkma • Etik sorumluluklar
12.30	Öğle arası
13.30	Mentorluk Becerileri • Etkili iletişim • Açık uçlu sorular sorma • Problem çözme
14.30	Ara
14.45	Zor Durumları Yönetme
15.30	Soru-Cevap
16.00	Kapanış

5. Mentor ve Mentinin Eşleştirilmesi

Mentor ve menti eşleşmeleri “program koordinatörü” tarafından yapılmalıdır. Mentinin hangi mentor ile eşleşeceğine karar verilirken öncelikle menti öğrencinin ihtiyaçları ve güçlü yönleri ile ilgi alanları göz önünde bulundurulmalıdır. Daha sonra bu öğrencinin ihtiyaçlarına yanıt verebilecek mentor belirlenmelidir. Örneğin, okul devamsızlığı nedeniyle akademik başarısı ve ders performansı düşük bir öğrencinin ihtiyacı, akademik başarısını destekleyecek bir mentordur. Bu durumda öğrencinin başarısını destekleyebilecek, etkili çalışma yöntemleri, motivasyon, hedef koyma gibi becerileri geliştirmesine yardımcı olacak bir mentor ile eşleştirilmesi uygun olacaktır. Eşleşme yapılırken menti öğrencinin ihtiyaçlarının yanı sıra, mentor ve mentinin programlarının uygunluğu da gözetilmelidir.

Mentor-menti eşleşmeleri yapılırken mentinin ihtiyaçları, güçlü yönleri ve ilgi alanları ile mentor ve mentinin programlarının görüşmeler için uygunluğu gözetilmelidir.

6. Mentor - Menti Görüşmelerinin Nerede, Ne Kadar Süre İle ve Ne Zaman Yapılacağına Kararlaştırılması

Okul temelli mentorluk programlarının çoğunda mentorlar ile menti öğrenciler okul saatleri içerisinde, öğrencilerin programlarına uygun zaman aralıklarında, ortalama 30-50 dakika süren görüşmeler yaparlar. Görüşme yerleri okul içerisinde uygun olabilecek boş odalar, sınıflar olabilir. Okullar, öğrencilerinin ihtiyaçları ve okulun kaynaklarını değerlendirerek görüşme saatlerini ve yerlerini belirlemelidir.

“Mentorlar ile menti öğrenciler nerede, ne kadar süre ve ne zaman görüşecekler?”

7. Mentor - Menti Görüşme İçeriklerinin Belirlenmesi

Mentor ve öğrencilerin yapacakları görüşmelerin içeriği, programa dâhil olan öğrencilerin okula devamlılığını olumsuz etkileyen faktörlerin etkisini azaltmaya yönelik etkinliklerin önceliklendirilmesiyle oluşturulur. Okula devam durumunu etkileyen etmenler, Erken Uyarı Sistemi’nde (EUS) bu projenin pilot okullarından elde edilen verilere göre gruplandırılmıştır. Ancak öğrencilerin bireysel özellikleri, güçlü yanları ve sahip oldukları kaynakların, onların ihtiyaç alanlarına paralel olarak değerlendirilmesi esastır.

Göstergeler belirlendikten sonra görüşme içerikleri bu risklerin etkilerini en aza indirebilecek şekilde planlanmalıdır. Örneğin, mentisi ile yaptığı görüşmede mentisinin sınav kaygısı nedeniyle akademik başarısını yükseltmekte güçlük çektiğini fark eden bir mentor, bu duruma neden olan etmenlerin sınav kaygısını yönetme ve etkili ders çalışma becerilerinin iyileştirilmesi gerektiği konusunda mentisiyle anlaşmaya vararak bir dizi etkinlik planlayabilirler. Bu süreçte okul psikolojik danışmanının görüş ve desteği de alınmalıdır.

“Mentorlar ile menti öğrencilerin görüşme içerikleri ne olacak?”

Aşağıda yer alan Tablo 4.5'te, EUS'de yer alan göstergelerin, öğrencilerin hangi becerilerinin desteklenmesi ile ne şekilde karşılanabileceği tanımlanmıştır.

Tablo 4.5. Okul terki göstergeleri ve müdahale ile kazandırılacak örnek beceri alanları

ALAN	GÖSTERGE	ÖNERİLEN BECERİ GELİŞİM ALAN(LAR)I
Aileyle ilgili göstergeler	Düşük sosyoekonomik durum	Psikolojik danışma ve rehberlik servisi ile iş birliği içerisinde, öğrencinin sosyoekonomik yardım alabileceği kaynaklar hakkında bilgilendirilmesi.
	Ailenin eğitime yönelik olumsuz tutumu	- Çatışma çözme becerisi - Sorun çözme becerisi - Yardım arama becerisi - Hedef koyma ve karar verme becerisi - Motivasyon
	Aile içinde kayıp yaşanmış olması	- Yardım arama becerisi - Duygu düzenleme becerisi - Öz bakım (örneğin, stres/kaygı yönetimi, fiziksel sağlığı koruma)
Akademik/okul ile ilgili göstergeler	Okula devam sorunu (örneğin, geç kalma, okulu kırma ve devamsızlık)	- Motivasyon - Hedef koyma ve karar verme becerisi - İlişki kurma becerisi
	Düşük ders performansı	- Etkili ders çalışma becerisi - Temel stres yönetimi becerisi - Hedef koyma ve karar verme becerisi - Motivasyon
	Düşük akademik başarı	- Etkili ders çalışma becerisi - Temel stres yönetimi becerisi - Hedef koyma ve karar verme becerisi - Motivasyon - Kendini tanıma becerisi
Kişisel göstergeler	Sağlıksız akran ilişkileri (örneğin, akran baskısı, zorbalık, "hayır" diyememe)	- İlişki kurma becerisi - Çatışma çözme becerisi - Sorun çözme becerisi - Yardım arama becerisi - Kendini tanıma becerisi - Duygu düzenleme becerisi
	Bilinçsiz teknoloji kullanımı	- Hedef koyma ve karar verme becerisi - Kendini tanıma becerisi - Sorun çözme becerisi - Yardım arama becerisi - Öz bakım (örneğin, stres/kaygı yönetimi, fiziksel sağlığı koruma)
	Motivasyon eksikliği	Motivasyon
	Okula ait hissetmeme	- Motivasyon - İlişki kurma becerisi

8. Programın Uygulama Takviminin Belirlenmesi

Okul temelli mentorluk programları, genel olarak eğitim-öğretimin devam ettiği ortalama dokuz ay boyunca işleyecek şekilde planlanmalıdır. Uygulama takvimi de bu tarihler göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. İdeal olarak programın başlangıç tarihi okulların eğitim öğretime başlayacağı hafta olmak üzere planlanmalıdır. Uygulama takvimi planlanırken aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmalıdır:

- Mentor ve mentiler ne zaman seçilecek?
- Mentor-menti eşleşmeleri ne zaman yapılacak?
- Ön-test yapılacaksa, ne zaman yapılacak?
- Dönem içerisinde mentorluk programından faydalanması gereken yeni öğrencilerin mentor-menti eşleşmeleri ne zaman yapılacak?
- Ara tatilden sonra mentor-menti görüşmeleri ne zaman başlayacak?
- Mentorluk programının ara değerlendirmeleri ne zaman yapılacak? Ara değerlendirme sonuçları ne zaman raporlanacak?
- Mentorluk programının son değerlendirmeleri ne zaman yapılacak? Son değerlendirme sonuçları ne zaman raporlanacak?

“Mentorluk programı hangi zaman aralığında ve ne kadar süre ile uygulanacaktır?”

9. Program Değerlendirme Kriterleri ve Araçlarına Karar Verilmesi

Mentorlar ve öğrenciler ile mentorluk programın başlangıcından itibaren programın ilerleyişini gözlemlemek amacıyla düzenli aralıklarla görüşmek, ortaya çıkabilecek potansiyel sorunların önceden belirlenmesine ve çözümü için çalışılmasına olanak tanır. Mentorluk sürecinin nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin ayrıntılı bilgi, “Adım IV: Mentorluk Programını İzleme ve Geliştirme” başlığı altında ayrıntılandırılmıştır.

“Mentorluk programının etkililiği nasıl değerlendirilecektir?”

Programın belirlenen hedeflere ulaşip ulaşmadığı, uygulama sürecinde ve sonunda yapılacak bazı ölçüm araçlarıyla belirlenebilir. Mentorluk programının etkililiği, anket gibi nicel ölçüm araçları ve/veya odak grup görüşmeleri, birebir görüşmeler gibi nitel ölçüm araçları kullanılarak ölçülebilir. Değerlendirme sonuçları, bir sonraki yıl uygulanacak mentorluk program içeriğinin güncellenmesi, geliştirilmesi gereken yönlerinin belirlenmesi amacıyla da kullanılabilir. Mentorluk programının tamamının nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin ayrıntılı bilgi, “Adım V: Mentorluk Programının Değerlendirilmesi” başlığı altında ayrıntılandırılmıştır.

Adım III: GGM Programının Uygulaması

Uygulamaya, planlama aşamasında önceliklendirilen sorun alanları ve bu sorunların nasıl çözülebileceğine yönelik adımlar izlenerek geçilmelidir. Bu başlık altında mentorluk ilişkisinin aşamaları ve uygulama esnasında karşılaşılabilecek olası sorunlar ile çözüm önerilerine değinilmiştir.

Mentorluk İlişkisinin Aşamaları

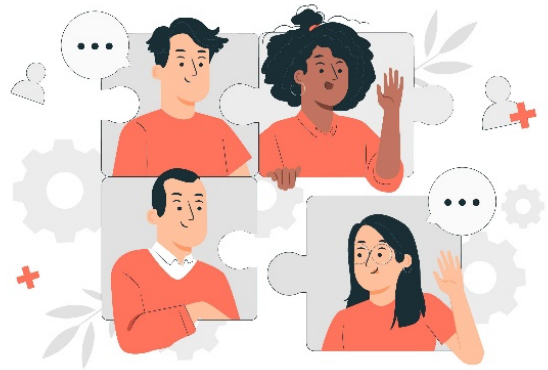
Mentorluk ilişkisinin başlangıcından sonlandırma sürecine kadarki temel aşamalar aşağıda özetlenmiştir. Bu aşamalar birbirinden bağımsız olarak düşünülmemelidir. Her bir aşama kendi içinde diğer aşamalardan birer parçasını taşır. Bir aşamadan diğer aşamaya geçiş keskin çizgilerle olmaz.

- 1. İlişki kurma:** Mentorluk ilişkisinin ilk aşaması mentorluk ilişkisinin kurulmasıdır. Bu aşama mentor ve mentinin ilk kez görüştüğü, güven ilişkisinin kurulduğu, rollerin ve sınırların netleştirildiği aşamadır. Bu aşamanın nasıl geçtiği mentorluk ilişkisinin sonraki aşamalarında ilişkinin nasıl sürdürüleceğini de etkiler.
- 2. Geliştirme:** İkinci aşama mentorluk ilişkisinin geliştirildiği aşamadır. Diğer bir deyişle, bu aşamada mentor ve menti birbirini daha derinden tanıma fırsatı bulur, mentinin hedefleri belirlenir ve bu hedeflere ulaşmak için hangi adımların atılacağı konuşulur.
- 3. Sürdürme:** Bu aşamada güven kurulmuştur. Mentor ve menti ilişkide kendilerini rahat hisseder. Menti anlaşıldığını ve desteklendiğini hisseder. Bu aşamada mentinin gelişimi üzerinde çalışılır, ortaya çıkan sorunlar iş birliği içinde çözülür.
- 4. Değişim:** Mentinin hedefleri doğrultusunda adımlar attığı ve çeşitli değişimlerin gerçekleştiği aşamadır. Bu aşamada mentor mentisini cesaretlendirir ve karşılaştığı sorunları çözmesi için mentiyi sorumluluk almaya teşvik eder.
- 5. Sonlandırma:** Bu aşama mentorluk ilişkisinin sonlandırıldığı aşamadır. Bu aşamada tüm süreç değerlendirilir, ileriye dönük yeni hedefler ve stratejiler belirlenir ve ilişki sonlandırılır.

İlk Görüşmeden Sonlandırmaya Mentorluk Görüşmeleri

İlk Görüşme Öncesi Hazırlık

- Mentor ve öğrenci kendilerinden beklentiler, rolleri ve sorumluluklarını iyi bilmelidir.
- Mentorlar, “Eşleşme Öncesi Oryantasyon” ve kendileri için özel olarak düzenlenmiş diğer eğitimlere katılmış olmalıdır.
- Eşleşmeler yapıldıktan sonra mentor, görüşme için uygun bir yer ve zaman belirlemek amacıyla öğrencisi ile iletişime geçmelidir.
- Mentor ve menti ilk görüşmeye gelmeden önce aşağıdaki konular hakkında düşünmüş olmalıdır:
 - Mentorluk ilişkisinden beklentiler ve mentorluk ilişkisinin hedefleri
 - İlk görüşmenin etkili geçmesi için yapılması gerekenler
 - Her iki tarafın birbiri ile ilgili bilmesi gerekenler.

İlk Görüşme: Tanışma

İlk görüşme mentorluk ilişkisinin geliştirildiği, mentor ve mentinin birbirlerinden beklentilerini konuşabilecekleri görüşmedir. Bu görüşmenin akışında şu başlıklara değinilebilir:

- **Tanışma:** Mentor olarak kendinizi tanıtmamız, rol ve sorumluluklarınız konusunda bilgi vermeniz ve mentinizin de kendisini tanıtmaya fırsat vermeniz ilişkinin kurulması açısından en önemli adımdır.
- **Birlikte nasıl çalışılacağı:** Mentorluk ilişkisinin ne kadar süreceği, görüşme içeriklerinin neler olacağı, görüşmelerin ne kadar süreceği gibi konuları ayrıntılandırmak ve var ise mentinin sorularını yanıtlamanız sınırları çizmek açısından önemlidir.
- **Beklentiler:** Mentinin beklentileri ile sizin beklentilerinizi konuşmanız, beklentileri yönetmeniz ve program hedeflerine uygun beklentilere ulaşmak için neler yapacağınızı konuşmanız, mentinin de beklentileri konusunda gerçekçi ve ulaşılabilir hedefler koymasına yardımcı olacaktır.
- **İletişim bilgilerinin paylaşılması:** Mentinizin size hangi durumlarda, ne yolla ulaşabileceğine ilişkin bilgiyi paylaşmak, mentinin size nasıl ulaşabileceğini anlamasına yardımcı olacaktır.
- **Ev ödevi:** Mentinin bir sonraki görüşmeye hazırlık için kadar aşağıdaki konular hakkında düşünmesini isteyebilirsiniz. Bu soruları program hedeflerinize ve mentinizin ihtiyaçlarına uygun olarak çeşitlendirebilirsiniz.
 - Önümüzdeki 2 ay, 6 ay, 1 yıl veya 3 yıl içinde kendini nerede görmek istersin?
 - Hedeflerine ulaşmada sana ne yardımcı olurdu?

İkinci Görüşme: Hedef belirleme

Bu görüşme, mentinin ihtiyaçlarına ve program hedeflerine uygun olarak mentinin hedeflerinin konuşulduğu, gerçekçi ve ulaşılabilir hedeflerin belirlendiği görüşmedir. Bu görüşme, mentorluk ilişkisinin bundan sonraki süreçlerinde hangi becerilerin kazandırılacağını belirlenmesi açısından kritiktir. Görüşmenin akışı şu şekilde olabilir:

- **İlk görüşmenin gözden geçirilmesi:** Mentiye ilk görüşmenin ardından kendisini nasıl hissettiği, değiştirmek istediği bir şeyin olup olmadığı sorulabilir.
- **Ev ödevinin konuşulması:** İlk görüşmede verilen ödev konuşulmalıdır. Mentinin gelecekte kendisini nerede hayal ettiği ve bu hedeflere ulaşmak için nelere ihtiyaç duyduğu sorularına verdiği yanıtlar, bu görüşmede konuşulacak konuların netleştirilmesine yardımcı olacaktır.

- **Hedef belirleme:** Mentorluk ilişkisi sonunda öğrencinin neyi başarmayı hedeflediği ve bu hedeflere nasıl ulaşabileceğinin konuşulması mentinin de kendisinde beklentileri netleştirmesine yardımcı olacaktır. Hedeflerin netleştirilmesi için öğrenci ile okula devamlılığını olumsuz etkileyen durumlar konuşulabilir. Mentinin okula devam için neye ihtiyaç duyduğu, mentorluk ilişkisi ile bu ihtiyaçlardan hangilerine karşılık verilebileceği tartışılabilir. Örneğin, bir öğrenci, okul terkine neden olan faktörler arasında “arkadaşlarına hayır diyememesi” nedeniyle okulu bıraktığını ifade edebilir. Bu öğrenci ile sağlıklı sosyal ilişkiler kurma ve stres

yönetimi gibi konularda çalışılabilir. Mentorluk ilişkisinin hedefi ise, öğrencinin sağlıklı sosyal ilişkiler kurarak ve hayır diyebilme becerisini geliştirerek okula devamlılığını sağlamak olabilir.

- **Hedeflere nasıl ulaşılacağı:** Hedefler belirlendikten sonra bunlara ulaşmak için hangi yöntem ve tekniklerin kullanılabileceği konuşulmalıdır. Öğrenciden de sorunların çözümünde kendisinin neler yapabileceğini ifade etmesi istenmelidir.
- **Ev ödevi:** Mentinin bir sonraki görüşmeye hazırlık için kadar aşağıdaki konular hakkında düşünmesini isteyebilirsiniz. Soruyu, program hedeflerinize ve mentinizin ihtiyaçlarına uygun olarak çeşitlendirebilirsiniz.
 - Güçlü ve geliştirilmeye açık yanların nelerdir?

Üçüncü Görüşme: Güçlü ve Geliştirmeye Açık Özellikler

- *Önceki görüşmenin gözden geçirilmesi:* Mentiye önceki görüşmenin ardından kendini nasıl hissettiği, değiştirmek istediği bir şeyin olup olmadığı sorulabilir.
- *Hedefe ulaşmak için gerekli becerilerin değerlendirilmesi:* Bir önceki görüşmede belirlenen hedefe ulaşmak için neler yapılması gerektiği, hangi becerilere ihtiyaç duyulduğu hakkında konuşulur. Bu sayede hedefe nasıl ulaşılacağı ve atılacak adımlar netleştirilebilir.
- *Öğrencinin güçlü ve geliştirmeye açık özelliklerinin konuşulması:* Öğrencinin ne gibi güçlü özelliklerinin olduğu, hangi aktiviteleri yapmaktan keyif aldığı ve geliştirmeye açık özelliklerinin neler olduğu hakkında konuşulur. Bu sayede öğrencinin güçlü özelliklerini kullanarak hedefine nasıl ulaşabileceği ve kişisel gelişimine nasıl katkı sağlayabileceği de konuşulabilir.

Dördüncü ve Sonraki Görüşmeler: Beceri Gelişimi Çalışmaları

Bu görüşmeler öğrencinin hedefine ulaşması için belirlenen beceriler üzerinde çalışıldığı görüşmelerdir. Görüşme içerikleri, her öğrencinin ihtiyaçları ve güçlü yönleri göz önünde bulundurularak öğrenciye özel hazırlanmalıdır. Bu becerilerin geliştirilmesinde kullanılacak etkinlikler mentor öğretmen ve okul psikolojik danışmanı tarafından öğrencinin özellikleri göz önünde bulundurularak seçilebilir. Farklı beceri alanlarına özgü etkinlik örnekleri bu kılavuza ek olarak derlenmiştir.

Değerlendirme/Sonlandırma Görüşmesi ve Sonraki Adımlar

Sonlandırma görüşmesi, mentorluk ilişkisinin tüm sürecinin değerlendirildiği görüşmedir. Bu görüşmede var ise öğrencinin sonlandırmaya ilişkin endişeleri de ele alınmalıdır.

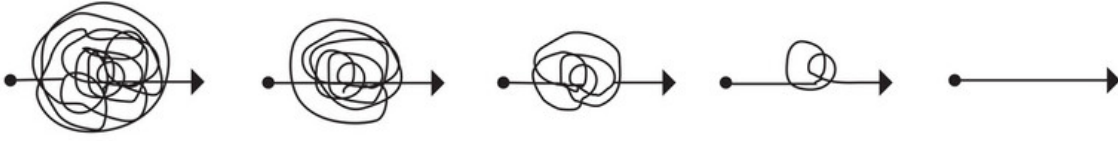
- *İlk görüşmeden bu yana gelişimin değerlendirilmesi:* Öğrencinin ilk görüşmeden son görüşmeye kadar geçen süreçte ne gibi ilerlemeler kaydettiği, hangi becerileri geliştirdiğinin değerlendirilmesidir. Mentor, bu değerlendirmeyi öğrencisi ile birlikte yapmalıdır.
- *Gelişimin takdir edilmesi:* Öğrencinin gösterdiği gelişimin takdir ve teşvik edilmesi, mentorluk ilişkisi sona erdikten sonra öğrencinin benzer yönde gelişim sağlamasına yardımcı olur.
- *Geliştirilmeye devam edilecek özelliklerin konuşulması:* Öğrenci ile mentorluk ilişkisi sona erdikten sonra gelişimini nasıl sürdürebileceği, bu ilişkiden öğrendiklerini nasıl uygulayabileceği konuşulmalıdır. Bu konuşma esnasında öğrenciye güçlü yönleri hatırlatılarak ileride benzer zorluklar karşısında bu özelliklerini kullanabileceği vurgusu yapılmalıdır. Bunun için aşağıdaki sorulardan faydalanılabilir:
 - Bundan sonraki süreç için hedeflerin nelerdir?
 - Karşılaşabileceğin zorluklar nelerdir? Bunları aşmak için neler yapabilirsin?
 - Kişisel gelişimini sürdürmek için neler yapabilirsin?
- *Vedalaşma:* Mentorluk ilişkisinin sonlandırıldığı ve bundan sonraki süreçte öğrenci ile ilişkinin nasıl ilerleyeceğinin konuşulmasıdır.

Mentorluk görüşmelerinin ne zaman sonlandırılacağı, sıklıkla akla gelen sorulardan biridir. Burada önerilen GGM programının, okulun açık olduğu süre boyunca uygulanması tavsiye edilmektedir. Dolayısıyla görüşmelerin sonlandırılması da programın uygulama takviminde belirtilen tarihler göz önünde bulundurularak planlanmalıdır. Ancak görüşmelerin planlanan tarihlerden önce de sonlandırılacağı durumlar bulunmaktadır. Bunlar;

- Öğrencinin mentorluk görüşmelerinde belirlenen hedeflerine ulaştığı düşünülüyorsa ve üzerinde çalışılacak yeni bir konu yok ise
- Öğrencinin mentorluk programı kapsamında değil, psikolojik danışma ve rehberlik servisinin takibinde ilerlemesini gerektiren bir konu ortaya çıktıysa.

Uygulama Esnasında Karşılaşılabilecek Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Okul temelli mentorluk programının uygulama aşamasında karşılaşılabilecek olası sorunlar ve çözüm önerileri aşağıdaki Tabloda verilmiştir.

Tablo 4.7. Uygulama esnasında karşılaşılabilecek sorunlar ve çözüm önerileri

SORUN	ÇÖZÜM ÖNERİSİ
Mentorların, kendi rol ve sorumlulukları konusunda kafa karışıklığı yaşaması	- Mentor eğitimi verilirken mentorların rol ve sorumluluklarını anladığından emin olun. - Mentorlara, görüşmeler sırasında kullanabilecekleri yapılandırılmış aktiviteler sunun.
Mentorun mentisi ile haftalık düzenli görüşmemesi	- Mentorun düzenli görüşmeler gerçekleştirememesinin altında yatan sebepleri anlamaya çalışın. Bu sebeplere uygun müdahaleler geliştirin. Örneğin, mentorlar öğrencilerin sorunları karşısında kendilerini bunalmış ve çaresiz hissetmiş olabilir ve bu da devam motivasyonlarını etkilemiş olabilir. Bu durumda mentorlara nasıl yardımcı olabileceğinizi sormak ve buna uygun eğitim veya müdahaleler düzenlemek yardımcı olabilir. - Zaman zaman mentorların yoğun ders programları nedeniyle de görüşmelerde aksaklıklar yaşanabilmektedir. Mümkünse mentor ve mentinin başka bir gün ve saatte buluşabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılabilir. Değil ise, mentinin yeniden eşleştirebileceği uygun bir mentor belirlenebilir.
Okula devam sorunu nedeniyle menti öğrencinin görüşmelere katılmaması	- Öğrencinin sıklıkla okulda bulunduğu günler ve okula devamsızlık yapma olasılığının yüksek olduğu günler belirlenerek, görüşme gün ve saatleri yeniden düzenlenebilir. - Öğrencinin görüşmeye katılamamasının ardındaki sebeplerin araştırılması da çözüm önerisinin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Örneğin, görüşmenin olduğu günlerde okula bilerek gelmeyen bir öğrenci, mentorluk ilişkisinde sorunlar olduğunu söylemeye çalışıyor olabilir.
Mentorun, menti ile okul saatleri dışında ve okul dışında bir yerde görüşmek istemesi	Okul temelli mentorluk programlarında mentor ve menti okul içerisinde ve okul saatlerinde görüşmeler gerçekleştirirler. Okul dışında yapılacak görüşmeler, mentinin yüksek yararı gözetilerek değerlendirilmelidir.
Mentor ve menti arasında ilişki kurulamaması	Mentor ve mentinin ilişki kurmasını engelleyen faktörler değerlendirilerek çözüm bulunamadığı takdirde gerekirse mentor veya menti değişimi düşünülebilir.

Adım IV: GGM Programını İzleme ve Geliştirme

Etkili ve başarılı mentorluk programı, programın uygulama süresi boyunca programın izlendiği, değerlendirildiği ve gerektiğinde geliştirildiği programdır. Bu sayede mentorluk programının başarısı ve etkinliği artar, kaynaklar verimli kullanılır ve öğrencilerin programdan sağladığı fayda artar. Süreç değerlendirmesi programın amaçlandığı gibi uygulanıp uygulanmadığına, program katılımcılarının deneyimlerinin neler olduğuna, uygulamada karşılaşılan bir sorun olup olmadığına ve değişiklik yapılmasına gerek olup olmadığına odaklanır. Süreç değerlendirmesi, görüşmeler, anketler veya program kayıtlarından elde edilen verilerden oluşur. Bu veriler aşağıdaki başlıklarda olabilir:

- Eşleştirme sayısı
- Yapılan aktivite türleri
- Mentor ile mentinin ne kadar süredir birlikte çalıştığı
- Görüşmelerin süresi ve sıklığı
- Mentorluk ilişkisine dair deneyimler

İzleme ve geliştirme faaliyetlerinin yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla yürütüleceği durumlarda, bu görüşmelerde sorulabilecek sorulara örnekler, “Tablo 4.7 Mentorluk Programı İzleme Soruları”nda verilmiştir. Program koordinatörleri bu soruları çeşitlendirerek kullanabilirler.

Tablo 4.7. Mentorluk Programı İzleme Soruları

MENTORLAR İÇİN İZLEME SORULARI ÖRNEKLERİ

- Hangi günlerde ne kadar süre ile görüştünüz? Görüşmelerinizi nerede yaptınız?
- Menti öğrencinizle düzenlediğiniz haftalık görüşme(leri)nizde neler yaptınız?
- Bu görüşmelerin içeriğinde değiştirmek istediğiniz şeyler var mı? Var ise bunları paylaşır mısınız? (örneğin, aktiviteleri çeşitlendirmek, farklılaştırmak gibi.)
- Birbiriniz ile kurduğunuz mentorluk ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz? Birbirinizle açık iletişim kurabiliyor musunuz?
- Mentinizin bu görüşmelerden fayda sağladığını düşünüyor musunuz? Bu görüşmeler sonrasında mentinizin gelişimini nasıl değerlendirirsiniz?
- Mentinizde hem olumlu ya da olumsuz ne gibi değişiklikler gözlemliyorsunuz?
- Görüşmelerin gidişatından memnuniyet düzeyiniz nedir?
- Katılmakta fayda gördüğünüz bir eğitim var mı?
- Bizimle paylaşmak istediğiniz başka bir şey var mı?

MENTİLER İÇİN İZLEME SORULARI ÖRNEKLERİ

- Mentorunuz ile ne sıklıkta görüşebiliyorsunuz?
- Bu görüşmelerde neler yapıyorsunuz?
- Görüşmelerin içeriklerinden memnun musunuz?
- Kendinizde olumlu/olumsuz ne gibi değişiklikler gözlemliyorsunuz?
- Mentorunuzla kurduğunuz ilişkiyi/iletişimi nasıl değerlendirirsiniz?
- Görüşmelere veya mentorluk programına dair değiştirmek istediğiniz şeyler var mı? Var ise bunları paylaşır mısınız?
- Bizimle paylaşmak isteyeceğiniz başka bir şey var mı?

Adım V: GGM Programının Değerlendirilmesi

Mentorluk programının hedeflenen değişimi sağlamakta yeterli olup olmadığını anlamak ve program içeriğinde yapılacak değişiklikleri belirlemek amacıyla programın etkililiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Mentorluk programının değerlendirmesi yapılırken izlenebilecek belli başlı adımlar bulunur. Bu adımlar şunlardır:

1. **Neyin değerlendirileceğine karar verilmesi:** Değerlendirme sürecinde “süreç göstergeleri” ve “sonuç göstergelerinin” değerlendirmesi yapılabilir.

Süreç değerlendirmesi: Süreç göstergeleri mentorluk programı uygulama süreçlerinin, faydalanan aktivitelerin ne kadar etkili olduğunun ölçülmesidir. Süreç göstergelerine örnek olarak mentor ve menti seçim süreçleri, mentorluk görüşmelerinde kullanılan aktiviteler verilebilir. Süreç değerlendirmesi yapılırken akılda bulundurulması gereken soru “**Mentorluk programımız amaçlandığı şekilde yürütülüyor mu?**” olmalıdır. Süreç değerlendirmesi planlama süreci için **Ek 14: Süreç Değerlendirmesi Planlama Formu**’ndan faydalanabilirsiniz.

Sonuç değerlendirmesi: Sonuç göstergeleri ise mentorluk hizmetlerinin program faydalanıcıları üzerindeki etkinin ölçülmesidir. Bu ölçüm yapılırken program hedefi ve “değişim teorisi” göz önünde bulundurulmalıdır. Sonuç değerlendirmesi yapılırken akılda bulundurulması gereken soru ise “**Mentorluk programı öğrenciler üzerinde istenen etkiye sahip mi?**” olmalıdır. Örneğin, önceki adımlarda anlatılan mentorluk programının hedefi, lise öğrencilerinin okul terkini azaltmak ve okula devamlılıklarını artırmaktır. Süreç içerisinde amaç gençlerin okul terkini yordayan risk faktörlerine uygun aktiviteler aracılığıyla gençlerin dayanıklılığını artırmak ve beceri kazandırmaktır. Bu amaçlara göre sonuç göstergelerinin değerlendirmesi, öğrencilerin okula devam ve okul terki oranlarını değerlendirirken süreç göstergeleri, bu hedeflere ulaşmak için kullanılan aktiviteleri ve süreçleri değerlendirir. Sonuç değerlendirmesi planlama süreci için ise **Ek 15: Sonuç Değerlendirmesi Planlama Formu**’ndan faydalanabilirsiniz.

2. **Değerlendirme için veri kaynaklarının ve veri toplama araçlarının belirlenmesi:** Neyin değerlendirileceğine karar verdikten sonra, bunların hangi veri kaynaklarından faydalanılarak ölçüleceğine karar verilmesi gerekir. Örneğin “okul devam oranlarının arttırılmasının” hedeflendiği bir program için “öğrencilerin devamsızlık kayıtları” iyi bir veri kaynağı olabilir. Öğrencilere beceri kazandırılması yolu ile okul terkini azaltmayı hedefleyen bir başka programda ise ilgili beceri alanlarının kazanımını ölçen çeşitli ölçüm araçlarından faydalanılabilir.

Süreç değerlendirmesi, programın amaçlandığı gibi uygulanıp uygulanmadığının belirlenmesine yardımcı olur. Süreç değerlendirmesi yapılırken faydalanılabilecek kaynaklar şunlardır:

- **Program kayıtları:** Program katılımcı formları, görüşme kayıtlarını içeren dokümanlar vb.
- **Gözlemler:** Mentor ve öğrenci görüşmelerinin doğrudan gözlemlenmesi ve görüşmelerin belirli kontrol listeleri aracılığıyla değerlendirilmesi.
- **Anket ve/veya yarı yapılandırılmış görüşmeler:** Mentor ve öğrencilerle uygulanabilecek çeşitli anketler, yarı yapılandırılmış görüşmeler. Örnek anket formu, **Ek 16: Mentorluk Programı Değerlendirme Formu**’nda sunulmaktadır. Örnek görüşme formu ise **Ek 17: Menti Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları**’nda sunulmaktadır.
- **Odak grup görüşmeleri:** Mentor ve öğrencilerle yapılacak odak grup görüşmeleri.

Süreç değerlendirmesi planlanırken tutarlılık, katılım ve kalite olmak üzere sorulması gereken üç ana süreç sorusu türü bulunur. İyi bir süreç değerlendirmesi, bu soru türlerini göz önünde bulundurarak mentorluk programında belirlenen aktiviteler ve program çıktıları ile ilgili belirli soruları yanıtlanmalıdır.

Örneğin, mentorluk programının beklenen çıktısı “öğrencilerin beceri kazanımı yolu ile okul terkinin azaltmak” ise bu çıktının uygulanmasını değerlendirmek için “tutarlılık, katılım ve kalite” ile ilgili aşağıdaki örnek sorular kullanılabilir:

Tablo 4.8. Örnek süreç değerlendirmesi soruları

SÜREÇ DEĞERLENDİRMESİ SORU TÜRÜ	ÖRNEK SORU	OLASI VERİ TOPLAMA KAYNAĞI	VERİ TOPLAMA ZAMANI
Tutarlılık: Program katılımcıları program aktivitelerini ne ölçüde uyguladı?	Mentor eğitim oturumlarında, hedeflenen içeriğin yüzde kaçını aktarıldı?	Program kayıtları, mentor anketi, gözlem	Aylık, 3 veya 6 ayda bir ve program sonu
	Her dönem hedeflenen mentor ve öğrenci görüşmelerinin yüzde kaçını gerçekleştirildi?	Program kayıtları, mentor ve öğrenci anketi, gözlem	Program ortası ve sonu (6 ayda bir)
Katılım: Her bir menti veya mentor amaçlanan faaliyetlere ne ölçüde katılım sağlayabildi?	Mentorların yüzde kaçını hedeflenen görüşmelerin tamamına katılabildi? Öğrencilerin yüzde kaçını hedeflenen görüşmelerin tamamına katılabildi?	Program kayıtları, katılım belgeleri, mentor anketi, öğrenci anketi, gözlem	Aylık, 3 veya 6 ayda bir ve program sonu
Kalite: Program ne ölçüde istenen standartlarda uygulandı?	Mentorların yüzde kaçını mentorluk hizmetini faydalı buldu? Öğrencilerin yüzde kaçını görüşmeleri faydalı buldu?	Öğrenci anketi, odak grup, mentor anketi	Program ortası ve sonu (6 ayda bir)

Sonuç değerlendirmesi, program çıktılarının değerlendirilmesidir. Örneğin, okul temelli mentorluk programının çıktıları aşağıdaki gibidir:

- Öğrencilerin psikolojik iyilik hallerini geliştirmek,
- Etkili ders çalışma becerileri kazandırmak,
- Sağlıklı sosyal ilişkiler kurmalarına yardımcı olacak beceriler edinmelerini sağlamak,
- Çatışma çözme becerileri kazanmalarını sağlamak.

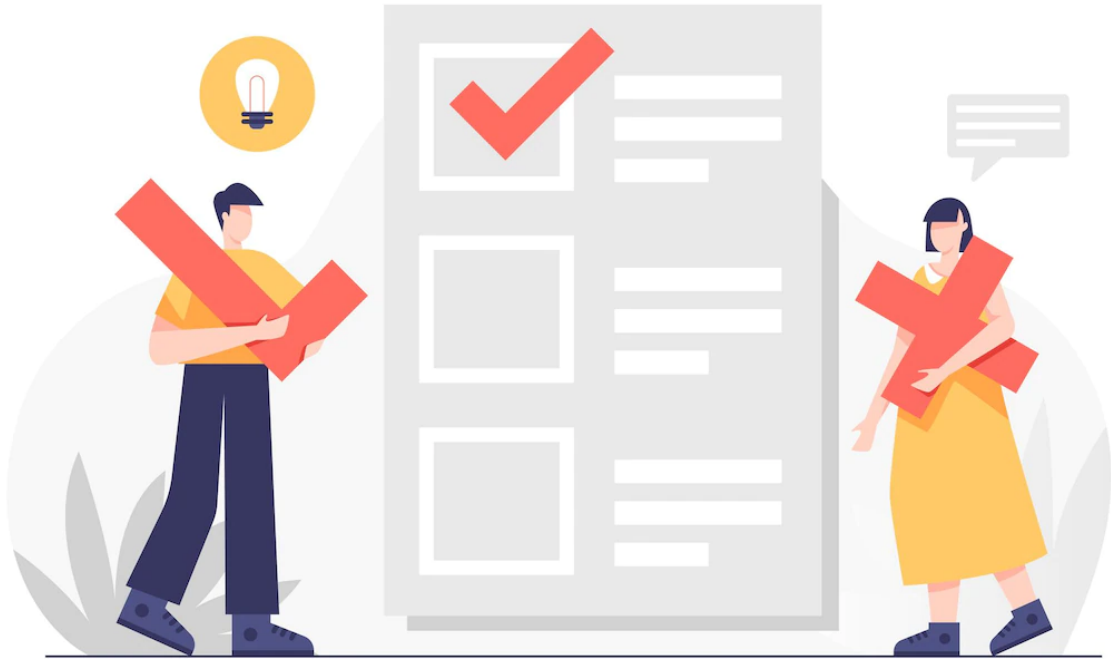
Program çıktılarında belirlenen bu kazanımların her birinin hangi ölçüm aracı ile ne şekilde değerlendirileceği belirlenmelidir. Örneğin, program katılımcıları ile yapılacak yarı yapılandırılmış görüşmeler veya odak grup çalışması ile öğrencilerin bu beceri alanlarında ne düzeyde kazanımlar elde ettiği değerlendirilebilir. Örnek sonuç değerlendirmesi soruları Tablo 4.9’da paylaşılmaktadır.

Sizler de okulunuzda uyguladığınız program hedeflerini ve çıktılarını göz önünde bulundurarak sonuç değerlendirmesi için sorularınızı belirleyebilirsiniz.

Tablo 4.9. Örnek sonuç değerlendirmesi soruları

SONUÇ DEĞERLENDİRMESİ SORU ÖRNEKLERİ
Mentorluk programı öğrencilerin akademik başarılarının artmasına yardımcı oldu mu?
Mentorluk programı sayesinde öğrencilerin okula devam oranları arttı mı?
Mentorluk programı sayesinde öğrenciler sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilmeye başladı mı?
Mentorluk programına katılımları sonucunda öğrencilerin problem çözme becerileri gelişti mi?

- 3. Verilerin ne zaman toplanacağına karar verilmesi:** Okul temelli mentorluk programları, programın başlangıcında ve sonunda ön ve son test aracılığıyla program etkililiğini değerlendirmektedir. Ayrıca bazı programlar da programın uzun vadedeki etkilerini gözlemlemek amacıyla program sona erdikten altı ay ya da bir yıl sonra takip ölçümleri yapmaktadır.
- 4. Değerlendirmenin kim tarafından yapılacağına karar verilmesi:** Programın değerlendirilmesi, program koordinatörü tarafından mentorluk komisyonunun rehberliğinde yapılmalıdır.
- 5. Veri analizinin yapılması ve sonuçların değerlendirilmesi:** Toplanan tüm veriler program hedefleri göz önünde bulundurularak analiz edilmeli ve sonuçları programın geliştirilmesi için kullanılmalıdır.

[illegible]

KAYNAKÇA

- American Psychological Association. (2002). *Ethical principles of psychologists and code of conduct*. Washington, DC.
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709–716. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.4.709>
- Akyüz Uçar, G. A. & Savi Çakar, F. (2021). Ergenlerin Duygu Düzenleme Becerileri, Öznel İyi Oluşu Artırma Stratejileri ve Yas Düzeyinin Riskli Davranışları Üzerindeki Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 256-280. <https://doi.org/10.9779/pauefd.811383>
- Ambrosetti, A., & Dekkers, J. (2010). The interconnectedness of the roles of Mentors and mentees in pre-service teacher education mentoring relationships. *Australian Journal of Teacher Education*, 35(6), 42-55. <https://doi.org/10.14221/ajte.2010v35n6.3>
- Bayhan, G. & Dalgıç, G. (2012). Liseyi terk eden öğrencilerin tecrübelerine göre okul terki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 112-128.
- Boyacı, A., & Öz, Y. (2018). Ortaöğretimde okul terki ve sosyal sermaye: Nitel bir araştırma. *Journal of Economy Culture and Society*, 58, 67-89. <https://doi.org/10.26650/JECS403224>
- Bowlby, J. (1988). Developmental psychiatry comes of age. *The American Journal of Psychiatry*, 145(1), 1–10. <https://doi.org/10.1176/ajp.145.1.1>
- Burgess, A., van Diggele, C., & Mellis, C. (2018). Mentorship in the health professions: a review. *The Clinical Teacher*, 15(3), 197-202. <https://doi.org/10.1111/tct.12756>
- Campbell, T. A., & Campbell, D. E. (2007). Outcomes of mentoring at-risk college students: gender and ethnic matching effects. *Mentoring & Tutoring*, 15(2), 135-148. <https://doi.org/10.1080/13611260601086287>
- Cole, S. F., Eisner, A., Gregory, M., & Ristuccia, J. (2013). *Creating and advocating for trauma-sensitive schools*. Massachusetts Advocates for Children.
- Converse, N., & Lignugaris/Kraft, B. (2009). Evaluation of a school-based mentoring program for at-risk middle school youth. *Remedial and Special Education*, 30(1), 33-46. <https://doi.org/10.1177/0741932507314023>
- Graber, R., Pichon, F., & Carabine, E. (2015). *Psychological resilience*. London: Overseas Development Institute.
- Gottman, J. (2001). Meta-emotion, children's emotional intelligence, and buffering children from marital conflict. In C. D. Ryff & B. Singer (Eds.), *Emotion, social relationships, and health* (pp. 23-40). New York: Oxford University Press.
- Han, F. & Demirtaş, H. (2020). Geleneksel veya siber zorbalığa maruz kalmanın okula yabancılaşmaya ilişkin etkileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 1136-1152. <https://doi.org/10.17679/inuefd.753122>
- Hieds, R. (2002). *Practical guide to mentoring*. How to Books.
- Hillier, A., Goldstein, J., Tornatore, L., Byrne, E., & Johnson, H. M. (2019). Outcomes of a peer Mentoring program for university students with disabilities. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 27(5), 487-508. <https://doi.org/10.1080/13611267.2019.1675850>
- Horzum, M. B., & Ayas, T. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma düzeylerinin okul türü ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 10(20), 139-159.
- Izadinia, M. (2016). Preservice teachers' professional identity development and the role of Mentor teachers. *International Journal of Mentoring and Coaching in Education* 5(2), 127-143. <https://doi.org/10.1108/IJMCE-01-2016-0004>
- Karcher, M. J. (2005). The effects of developmental mentoring and high school mentors' attendance on their younger mentees' self-esteem, social skills, and connectedness. *Psychology in the Schools*, 42(1), 65-77. <https://doi.org/10.1002/pits.20025>
- Kartal, S., & Ballı, F. E. (2020). Okul terki araştırmaları: Sistemantik bir analiz çalışması. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 257-278.

- Klaw, E.L., Fitzgerald, L.F., & Rhodes, J.E. (2003). Natural mentors in the lives of African American adolescent mothers: Tracking relationships over time. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(3), 322–332. <https://doi.org/10.1023/A:1022551721565>
- Küçüker, E. (2018). Üç öykü üzerinden “okul terki”: Eğitimsizlik, yoksulluk, ataerkillik. *Eğitim Bilim Toplum*, 16(64), 94-119.
- Larose, S., Duchesne, S., & Châteauevert, G. B. (2020). How does mentoring by teachers improve the adjustment of academically at-risk students in high school?. *International Journal of School & Educational Psychology*, 8(1), 36-49. <https://doi.org/10.1080/21683603.2018.1509035>
- Lerner, R. M., Brittan, A., & Fay, K. (2007). Mentoring: A key resource for promoting positive youth development. In J. E. Rhodes (Ed.), *Research in Action Series* (Issue 1, pp. 1–15). Alexandria, VA: MENTOR
- Lerner, R. M., Napolitano, C. M., Boyd, M. J., Mueller, M. K., & Callina, K. S. (2014). Mentoring and positive youth development. In DuBois, D., L. & Karcher, M. (Eds.), *Handbook of youth mentoring* (2nd ed., pp.17-27), SAGE Publications.
- McConnico, N., Boynton-Jarrett, R., Bailey, C., & Nandi, M. (2016). A framework for trauma-sensitive schools. *Zero to Three*, 36(5), 36-44.
- McWhirter, J. J., McWhirter, B. T., McWhirter, A. M., & McWhirter, E. H. (2017). *At-risk youth: A comprehensive response*. Cengage Learning.
- MEB (2015). *Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı*. Ankara: MEB Yayını.
- MEB (2019). *Millî Eğitim Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı*. Ankara: MEB Yayını.
- MEB (n.d.). Rehberlik hizmetlerinde kullanılan formlar. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_05/21151730_FORM_HARITASI_21.05.19.pdf
- Özer, A., Gençtanırım, D., & Ergene, T. (2011). Türk lise öğrencilerinde okul terkinin yordanması: Aracı ve etkileşim değişkenleri ile bir model testi. *Education in Science: The Bulletin of the Association for Science Education*, 36(161), 302-317.
- Pagan, R., & Edwards-Wilson, R. (2002). A mentoring program for remedial students. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 4(3), 207-226. <https://doi.org/10.2190/UFGM-8014-894V-CXFL>
- Raposa, E. B., Rhodes, J., Stams, G. J. J., Card, N., Burton, S., Schwartz, S., Yoviene Sykes, L. A., Kanchewa, S., Kupersmidt, J., & Hussain, S. (2019). The effects of youth mentoring programs: A meta-analysis of outcome studies. *Journal of Youth and Adolescence*, 48(3), 423-443. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-00982-8>
- Rhodes, J. E. (2002). *Stand by me: The risks and rewards of mentoring today's youth*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rhodes, J.E. (2005). A model of youth mentoring. In D.L. DuBois & M.J. Karcher (Eds.), *Handbook of youth mentoring* (pp. 30–43). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Rhodes, J. E., & DuBois, D. L. (2008). mentoring relationships and programs for youth. *Current Directions in Psychological Science*, 17(4), 254-258.
- Rhodes, J. E., & DuBois, D. L. (2006). Understanding and facilitating the youth mentoring movement. *Social Policy Report*, 20(3), 3–19. <https://doi.org/10.1002/j.2379-3988.2006.tb00048.x>
- Rhodes, J., Liang, B., & Spencer, R. (2014). Mentoring and positive youth development. In DuBois, D., L. & Karcher, M. (Eds.), *Handbook of youth mentoring* (pp.17-27), SAGE Publications.
- Rhodes, J., Liang, B., & Spencer, R. (2009). First do no harm: Ethical principles for youth mentoring relationships. *Professional Psychology: Research and Practice*, 40(5), 452–458. <https://doi.org/10.1037/a0015073>
- Rutter, M. (1995). Psychosocial adversity: Risk, resilience & recovery. *Southern African Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 7(2), 75–88. <https://doi.org/10.1080/16826108.1995.9632442>
- Saito, N. R. (2001). *What's working?: Tools for evaluating your mentoring program*. Search Institute.
- Sanfey, H., Hollands, C., & Gantt, N. L. (2013). Strategies for building an effective mentoring relationship. *The American Journal of Surgery*, 206(5), 714-718. <https://doi.org/10.1016/j.amjsurg.2013.08.001>

- Santrock, J. W. (2014). *A Topical Approach Life Span Development* (7th ed.). New York: McGraw-Hill Education
- Statman-Weil, K. (2015). Preschool through grade 3: Creating trauma-sensitive classrooms. *YC Young Children*, 70(2), 72-79.
- Şahin, S., Arseven, Z., & Kılıç, A. (2016). Causes of student absenteeism and school dropouts. *International Journal of Instruction*, 9(1), 195-210. <https://doi.org/10.12973/iji.2016.9115a>
- Şimşek, H. (2011). Lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 27-47.
- Tamer, M.G. (2014). Trabzon ili genel liselerde okulu terk nedenlerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Education*, 3(2), 16-37. <https://doi.org/10.19128/turje.181079>
- Taş, A., Selvitopu, A., Bora, V., & Demirkaya, Y. (2013). Reasons for dropout for vocational high school students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(3), 1561-1565. <https://doi.org/10.12738/estp.2013.3.1398>
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Walkington, J. (2005). Becoming a teacher: Encouraging development of teacher identity through reflective practice. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 33(1), 53-64. <https://doi.org/10.1080/1359866052000341124>
- Wayment, H. A., & Dickson, K. L. (2008). Increasing student participation in undergraduate research benefits students, faculty, and department. *Teaching of Psychology*, 35(3), 194-197. <https://doi.org/10.1080/00986280802189213>

EKLER

EK 1: DEVAMSIZLIK NEDENLERİ ANKETİ

Sevgili öğrenciler,

Bu ankette devamsızlık nedenlerinizi değerlendirme amaçlı 51 madde yer almaktadır. Her maddenin karşısında “Evet”, “Bazen”, “Hayır” seçenekleri bulunmaktadır. Sizden beklenen her maddeyi dikkatlice okuyarak boş madde bırakmadan size uygun seçeneğin altındaki parantezin içine (X) işareti koymanızdır. Lütfen maddeleri bu eğitim-öğretim yılını düşünerek işaretleyiniz.

ADI VE SOYADI	SINIFI	OKUL NUMARASI

	EVET	BAZEN	HAYIR
İhtiyaç duyduğumda okul idaresi izin vermediği için			
Zor dersler aynı günde olduğunda			
Geç kaldığımda okul yöneticileriyle karşılaşmak istemediğim için			
Boş derslerde ve öğle aralarında okulda verimli zaman geçireceğim bir alan/mekân olmadığı için			
Giriş ve çıkış saatleri bana uygun olmadığı için			
Kılık kıyafetim uygun olmadığımda (saç, sakal, takı, makyaj vb.) okul yönetiminden çekindiğim için			
Okul binası (rampa, asansör vb.) fiziksel durumuma uygun olmadığı için			
Okulda günlük ders saati çok fazla olduğu için			
Okulun ilk ya da son haftalarında ders yapılmadığı için			
Okulda yeteneklerimi gösterebileceğim fırsatlar olmadığı için			
Öğretmenler aşırı disiplinli davrandığı için			
Bazı dersler çok sıkıcı geçtiği için			
Öğretmenler, benden derslerde yapabileceklerimden daha fazlasını yapmamı bekledikleri için			
Öğretmenler, okulda öğrencilere karşı sürekli küçük düşürücü davranışlarında bulundukları için			
Öğretmenler, öğrenciler arasında ayrımcılık yaptığı için			
Öğretmenler bana yakınlık göstermediği için			
Diğer öğrenciler dersin işlenmesine engel olduğu için			
Ailem, okula gidip gitmememi umursamadığı için			
Ders araç gereci olmadığımda			
Bazı günler harçlığım olmadığı için			
Bazı günler kıyafetlerim bakımsız (kirli, ütüsüz) olduğunda			
Aileme yardımcı olmam gereken günlerde			
Okul dışında bir işte çalışmak zorunda olduğum için			

	EVET	BAZEN	HAYIR
Aile içinde sorunlarımız olduğu zamanlarda			
Evde misafir olduğu zaman			
Bir yakınım vefat ettiğinde			
Evim okula çok uzak olduğu için			
Havanın soğuk ya da yağışlı olduğu günlerde			
Özel kurs ve etütlere daha fazla zaman ayırdığım için			
Okul dışındaki etkinliklere katılmak için			
Okul yolu güvenli olmadığı için			
Ertesi günün sınavlarına çalışmak için			
Ödevlerimi yapmadığım günlerde			
Başarısız olduğum derslere katılmak istemediğim için			
Bir üst öğretim kurumunun sınavlarına hazırlanmamda okul dersleri yetersiz kaldığı için			
Okulu bitirince iş bulabileceğime inanmadığım için			
Okulumu sevmediğim için			
Hasta olduğum zaman			
Sabahları zamanında uyanamadığımda			
Yorucu geçen bir günden sonraki günü dinlenerek geçirmek istediğim için			
Dersin telafisi mümkün olduğunda			
Resmî tatillerden önceki ya da sonraki günlerde			
Bazı günler moralim bozuk olduğu için			
Okulu kırmak eğlenceli geldiği için			
Okula gitmesem de sınıfı geçeceğimi bildiğim için			
Arkadaşlarıma göre yaşça daha büyük olduğum için			
Okul saatinde, okul dışından arkadaşlarımla görüşmek için			
Arkadaşlarımla okulu kırma kararı aldığımızda			
Okulda arkadaşlarım tarafından dışlandığım için			
Okuldaki öğrenciler fiziksel veya duygusal olarak bana zarar verdiği için			
Okulda arkadaşlarımla anlaşamadığım için			
Belirtmek istediğiniz diğer nedenler varsa yazınız.			

*Bu ölçek, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Rehberlik Hizmetlerinde Kullanılan Formlar web sayfasından alınmıştır.

DEVAMSIZLIK NEDENLERİ ANKETİ YÖNERGESİ

KULLANIM AMACI: Öğrencilerin okul devamsızlığı nedenlerinin ortaya konulması amacıyla bireysel veya grupta uygulanabilir. **UYGULAYICI:** Okul rehberlik programı dâhilinde sınıf rehber öğretmenleri tarafından uygulanır. Rehber öğretmen tarafından yoğun devamsızlık sorunu yaşayan öğrenci ile bireysel çalışma yürütülürken de kullanılabilir.

HEDEF KİTLE: Ortaokul ve ortaöğretim kademesindeki tüm öğrencilere uygulanabilir.

UYGULAMA SÜRECİ: Sınıf rehber öğretmeni “Devamsızlık Nedenleri Anketi”ni öğrencilere dağıtır, anketin üst kısmındaki yönergeyi okur ve anketin uygulanmasını sağlar.

DEĞERLENDİRME VE YORUMLAMA:

Devamsızlık nedenleri okul ve yönetim, öğretmen, aile, çevre, akademik kaygıdan, arkadaşlar ve kişisel nedenler olmak üzere 7 boyuttan oluşmaktadır.

1. Okul ve yönetim boyutu: 1- 10 arası maddeleri
2. Öğretmen boyutu: 11-17 arası maddeleri
3. Aile boyutu: 18-26 arası maddeleri
4. Çevre boyutu: 27-31 arası maddeleri
5. Akademik kaygı boyutu: 32-36 arası maddeleri
6. Kişisel nedenler boyutu: 37-45 arası maddeleri
7. Arkadaş çevresi boyutu: 46-51 arası maddeleri içermektedir.

Uygulama sonrasında öğrencilerinin verdiği cevaplar her bir madde için “Evet- 2, Bazen- 1, Hayır- 0” olacak şekilde derecelendirilerek Devamsızlık Nedenleri Okul/Merkez/Sınıf Sonuç Çizelgesine kaydedilir. Çizelgeden elde edilecek sonuçlar:

- **Madde toplam puanı:** Çizelge, tüm öğrencilerin her bir maddeye verdikleri yanıtları kendi içinde toplar. Bu toplam puan her bir maddeye göre o sınıfın devamsızlık nedenleri hakkında bilgi verir.
- **Boyut ortalama puanı:** Boyut ortalama puanı, o boyutta bulunan maddelere tüm öğrenciler tarafından verilen cevapların puan değerlerinin toplamının boyut madde sayısına bölümünden oluşmaktadır. Ankette puanları toplamak uygun olmamakla birlikte boyutlara göre grubun ihtiyacı hakkında genel bilgi edinmek, devamsızlığa en çok yol açan alanı tespit etmek amacıyla boyut ortalama puanına bakılabilir. Çizelge, her bir boyutla ilgili boyut ortalama puanı verir. Bu puan, boyuta göre o sınıfın devamsızlık nedenlerinin hangi boyutta yoğunlaştığı hakkında fikir verebilir. Hangi boyutun ağırlıklı olarak devamsızlık nedeni olduğuna ulaşmak için Devamsızlık Nedenleri Okul/Merkez/Sınıf Sonuç Çizelgesinde boyut ortalama puanlarına bakılabilir.
- Sonuçlar öğrenci bazında da değerlendirilebilir.

Grup olarak değerlendirildiğinde;

- *Okul ve yönetim boyutuna* ilişkin maddelerden oluşan boyut ortalama puanının yüksek olması durumunda, sonuçlar raporlanarak okul yönetimine bildirilir.
- *Öğretmen boyutuna* ilişkin maddelerden oluşan boyut ortalama puanının yüksek olması durumunda, sonuçlar raporlanarak okul yönetimine bildirilir. Ayrıca iletişim becerileri, olumlu davranış geliştirme vb. konularında bilgi verici çalışmalar planlanır. Öğretmenler, okul idaresi aracılığıyla sınıf yönetimi, öğretim yöntem ve teknikleri, materyal geliştirme gibi hizmet içi eğitimlere yönlendirilir.
- *Aile boyutuna* ilişkin maddelerden oluşan boyut ortalama puanının yüksek olması durumunda, ailelere yönelik aile içi iletişim, ebeveynlik becerileri, ihmal türleri, çocuk hakları vb. konularda bilgi verici çalışmalar planlanır.
- *Akademik kaygı boyutuna* ilişkin maddelerden oluşan boyut ortalama puanının yüksek olması durumunda, öğrencilere yönelik zaman yönetimi, verimli ders çalışma yöntemleri, ilgi, yetenek ve değerler, üst öğrenim kurumları, çevredeki iş olanakları konularında farkındalık artırıcı ve bilgi verici çalışmalar planlanır.
- *Kişisel nedenler boyutuna* ilişkin maddelerden oluşan boyut ortalama puanının yüksek olması durumunda, her madde kendi içinde değerlendirilir. Maddenin özelliğine göre öğrenci bireysel görüşmeye davet edilebilir.
- *Arkadaş çevresi boyutuna* ilişkin maddelerden oluşan boyut ortalama puanının yüksek olması durumunda, hayır diyebilme, ekran zorbalığı, sosyal beceriler konularında bireysel veya grupta çalışmalar planlanır.

Bireysel olarak değerlendirildiğinde, öğrencinin hangi maddelere hangi derece ile cevap verdiği incelenerek bireysel psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yolu ile çalışmalar planlanır ve yürütülür.

Devamsızlık Nedenleri Anketi uygulaması sonuçları ve sonuçlara yönelik çalışmalar diğer bireyi tanıma teknikleri (problem tarama listesi vb.) ile desteklenebilir.

EK 2: TASLAK ERKEN UYARI SİSTEMİ- 23 NİSAN 2022

ALAN	GÖSTERGE	TANIMLAYICI	1	2	3	4	EUS EKİP ÜYESİ
Akademik Faktörler	Katılım	Geç Kalma	Geç kalma durumu hiç olmamaktadır veya ayda bir gerçekleşmektedir.	Geç kalma durumu ayda iki ile dört kez gerçekleşmektedir.	Geç kalma durumu haftada iki ile üç kez gerçekleşmektedir.	Geç kalma durumu haftada üç defadan daha fazla gerçekleşmektedir.	Öğretmen Danışman Okul Müdürü/Müdür Yardımcısı
		Devamsızlık (okulu kırma dâhil)	Öğrenci ayda hiç ya da 1 gün devamsızlık yapmaktadır.	Öğrenci ayda 2 veya 3 gün devamsızlık yapmaktadır.	Öğrenci ayda 4 gün devamsızlık yapmaktadır.	Öğrenci ayda 5 ve 5 günden daha fazla devamsızlık yapmaktadır.	Öğretmen Danışman Okul Müdürü/Müdür Yardımcısı
	Hazır Bulunuşluk	Hazır Bulunuşluk Sınav Puanları	Hazır Bulunuşluk Sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 100 - 70 arasındadır. Fizik sınav puanı 100 – 70 arasındadır. Kimya sınav puanı 100 – 70 arasındadır. Biyoloji sınav puanı 100 – 70 arasındadır. Okuduğunu Anlama sınav puanı 100 – 70 arasındadır.	Hazır Bulunuşluk Sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Fizik sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Kimya sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Biyoloji sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Okuduğunu Anlama sınav puanı 69 - 50 arasındadır.	Hazır Bulunuşluk Sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Fizik sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Kimya sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Biyoloji sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Okuduğunu Anlama sınav puanı 49 - 40 arasındadır.	Hazır Bulunuşluk Sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 40'ın altındadır. Fizik sınav puanı 40'ın altındadır. Kimya sınav puanı 40'ın altındadır. Biyoloji sınav puanı 40'ın altındadır. Okuduğunu Anlama sınav puanı 40'ın altındadır.	Okul Müdürü Öğretmen
	Ders Performansı	İlgili 5 Dersin 1. Sınav Notları	İlgili 5 Dersin Sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 100 - 70 arasındadır. Fizik sınav puanı 100 – 70 arasındadır. Kimya sınav puanı 100 – 70 arasındadır. Biyoloji sınav puanı 100 – 70 arasındadır. Okuduğunu Anlama sınav puanı 100 – 70 arasındadır.	İlgili 5 Dersin Sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Fizik sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Kimya sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Biyoloji sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Okuduğunu Anlama sınav puanı 69 - 50 arasındadır.	İlgili 5 Dersin Sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Fizik sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Kimya sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Biyoloji sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Okuduğunu Anlama sınav puanı 49 - 40 arasındadır.	İlgili 5 Dersin Sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 40'ın altındadır. Fizik sınav puanı 40'ın altındadır . Kimya sınav puanı 40'ın altındadır . Biyoloji sınav puanı 40'ın altındadır . Okuduğunu Anlama sınav puanı 40'ın altındadır.	Okul Müdürü/Müdür Yardımcısı Öğretmen

ALAN	GÖSTERGE	TANIMLAYICI	1	2	3	4	EUS EKİP ÜYESİ
Akademik Faktörler	Ders Performansı	9. Sınıf Boyunca Ders Performansı (seçilen 5 ders ile ilgili yapılan tüm sınav sonuçlarının sisteme düzenli girilmesi ve hazır bulunuşluk ve 1.sınav notları ile ders notlarının düzenli olarak sistemde takibi ve karşılaştırılması)	İlgili 5 Dersin Periyodik olarak yapılan sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 100 - 70 arasındadır. Fizik sınav puanı 100 – 70 arasındadır. Kimya sınav puanı 100 – 70 arasındadır. Biyoloji sınav puanı 100 – 70 arasındadır. Okuduğunu Anlama sınav puanı 100 – 70 arasındadır.	İlgili 5 Dersin Periyodik olarak yapılan sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Fizik sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Kimya sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Biyoloji sınav puanı 69 - 50 arasındadır. Okuduğunu Anlama sınav puanı 69 - 50 arasındadır.	İlgili 5 Dersin Periyodik olarak yapılan sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Fizik sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Kimya sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Biyoloji sınav puanı 49 - 40 arasındadır. Okuduğunu Anlama sınav puanı 49 - 40 arasındadır.	İlgili 5 Dersin Periyodik olarak yapılan sınav sonuçları aşağıdaki şekildedir: Matematik sınav puanı 40'ın altındadır. Fizik sınav puanı 40'ın altındadır . Kimya sınav puanı 40'ın altındadır . Biyoloji sınav puanı 40'ın altındadır . Okuduğunu Anlama sınav puanı 40'ın altındadır.	Okul Müdürü/Müdür Yardımcısı Öğretmen
		Her Sınav Döneminin Sonunda 5 Derste Notun Ortalaması	Tüm öğrencilerin not ortalaması alındığında öğrenci ilk %25'lik dilimdedir.	Tüm öğrencilerin not ortalaması alındığında öğrenci %26 – 50'lik dilimdedir.	Tüm öğrencilerin not ortalaması alındığında öğrenci %51 – 75'lik dilimdedir.	Tüm öğrencilerin not ortalaması alındığında öğrenci son %25'lik dilimdedir.	Okul Müdürü/Müdür Yardımcısı Öğretmen

ALAN	GÖSTERGE	TANIMLAYICI	1	2	3	4	EUS EKİP ÜYESİ
Okula Bağlı Faktörler	Akran İlişkileri	Disiplin yönlendirmeleri/ Cezaları	Eğitim-Öğretim yılı boyunca hiçbir disiplin yönlendirmesi veya cezası bulunmamaktadır.	Eğitim-Öğretim yılı boyunca bir kez disiplin yönlendirmesi yapılmış fakat ceza almamıştır.	Eğitim-Öğretim yılı boyunca bir kez disiplin yönlendirmesi ve cezası vardır.	Eğitim-Öğretim yılı boyunca birden fazla disiplin yönlendirmesi ve cezası vardır.	Okul Müdürü
		Zorbalık (yapan/maruz kalan)	Bu öğrenci için herhangi bir zorbalık vakası bildirilmemiştir.	Öğrenci yılda 1 kez zorbalık olayına karışmıştır.	Öğrenci dönemde 1 kez zorbalık olayına karışmıştır.	Öğrenci ayda 2'den fazla zorbalık olayına karışmıştır.	Danışman
		Öğrenci Şiddeti (SASAT ölçeği kullanılacaktır)	SASAT ölçeği verilerine göre (B6 sorusu) öğrencinin puanı 4-8 aralığındadır.	SASAT ölçeği verilerine göre (B6 sorusu) öğrencinin puanı 9-12 aralığındadır.	SASAT ölçeği verilerine göre (B6 sorusu) öğrencinin puanı 13-16 aralığındadır.	SASAT ölçeği verilerine göre (B6 sorusu) öğrencinin puanı 17-20 aralığındadır.	Danışman
	Aidiyet Duygusu	Okula Karşı Tutum (SASAT ölçeği kullanılacaktır)	SASAT ölçeği verilerine göre (B1 sorusu) öğrencinin puanı 15-12 aralığındadır.	SASAT ölçeği verilerine göre (B1 sorusu) öğrencinin puanı 11-10 aralığındadır.	SASAT ölçeği verilerine göre (B1 sorusu) öğrencinin puanı 9-6 aralığındadır.	SASAT ölçeği verilerine göre (B1 sorusu) öğrencinin puanı 5-3 aralığındadır.	Danışman Öğretmen Okul Müdürü
		Öğretmen Desteği (SASAT ölçeği kullanılacaktır)	SASAT ölçeği verilerine göre (B4 sorusu) öğrencinin puanı 25-20 aralığındadır.	SASAT ölçeği verilerine göre (B4 sorusu) öğrencinin puanı 19-15 aralığındadır.	SASAT ölçeği verilerine göre (B4 sorusu) öğrencinin puanı 14-9 aralığındadır.	SASAT ölçeği verilerine göre (B4 sorusu) öğrencinin puanı 8-1 aralığındadır.	Danışman
		Teknolojinin Etkisi	Öğrenci, teknolojiyi okul dışında günde 2 saatten daha az süre eğlence amacıyla kullanmaktadır.	Öğrenci, teknolojiyi okul dışında günde 2 ila 3 saat süreyle eğlence amacıyla kullanmaktadır.	Öğrenci, teknolojiyi okul dışında günde 4 ila 5 saat süreyle eğlence amacıyla kullanmaktadır.	Öğrenci, teknolojiyi okul dışında günde 6 saatten daha fazla süreyle eğlence amacıyla kullanmaktadır.	Danışman Öğretmen Okul Müdürü

ALAN	GÖSTERGE	TANIMLAYICI	1	2	3	4	EUS EKİP ÜYESİ
Bölgesel Faktörler	Okulun ve Bölgenin Özellikleri ne Yanıt Veren En	EUS Okul Ekibi üyeleri tarafından karar verilecektir	EUS Okul Ekibi üyeleri tarafından karar verilecektir.	EUS Okul Ekibi üyeleri tarafından karar verilecektir.	EUS Okul Ekibi üyeleri tarafından karar verilecektir.	EUS Okul Ekibi üyeleri tarafından karar verilecektir.	EUS Okul Ekibi üyeleri

Ek 3: Öğrenci Rehberlik İhtiyacı Belirleme Anketi (RİBA)

(Lise- Öğrenci Formu)*

SINIF		CİNSİYET	Kadın () Erkek ()
-------	--	----------	---------------------

Sevgili öğrenciler,

Bu form psikolojik danışma ve rehberlik ihtiyaçlarınızı belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Anketi cevaplarırken her maddenin karşısında yer alan “Hayır Kesinlikle Katılmıyorum”, “Hayır Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Evet Katılıyorum”, “Evet Kesinlikle Katılıyorum” ifadelerinden size en uygun seçeneğin altındaki parantezin içine (X) işareti koyunuz. Bu anket bir sınav değildir ve anket sonucunda sizlere derslerinizi etkileyecek herhangi bir not veya puan verilmeyecektir. Bu nedenle sorulara içtenlikle cevap vermeniz beklenmektedir.

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
Gerektiğinde “hayır diyebilme becerisini” kazanmaya ihtiyacım var.					
Öfkemi kontrol edebilmeyi öğrenmeye ihtiyacım var.					
Etkili kararlar verebilmek için neler yapmam gerektiğini öğrenmeye ihtiyacım var.					
Öz güven kazanma yönünde neler yapabileceğimi bilmeye ihtiyacım var.					
Haklarımı uygun yollarla savunmayı öğrenmeye ihtiyacım var.					
Etkili iletişim becerileri (beden dili, etkin dinleme, empati vb.) geliştirebilmeye ihtiyacım var.					
Akran baskısı ile nasıl baş edebileceğimi öğrenmeye ihtiyacım var.					
Stresle baş edebilme konusunda bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Ergenlik döneminin duygusal sorunları ile baş etme becerisi kazanmaya ihtiyacım var.					
Ergenlik döneminin biyolojik gelişim özellikleri (fiziksel ve hormonal değişiklikler vb.) konusunda bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Etkin çatışma çözme becerilerini kazanmaya ihtiyacım var.					
Etkili sorun çözme becerileri geliştirmeye ihtiyacım var.					
Bağımlılık yapan maddelerin kullanımının olumsuz etkileri konusunda bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Karşı cinsle sağlıklı iletişim kurabilme becerisi kazanmaya ihtiyacım var.					
İhmal ve istismardan korunma konusunda bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
Güvenli internet kullanımı konusunda bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Teknoloji bağımlılığının olumsuz etkilerinden nasıl korunabileceğimi öğrenmeye ihtiyacım var.					
Kariyerimle (ileride yapmayı düşündüğüm meslek ya da mesleklerle) ilgili hedefler belirleyebilmeye ihtiyacım var.					
Meslekleri tanıtan kaynaklar hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
İlgilerimi (yapmaktan hoşlandığım şeyleri) keşfetmeye ihtiyacım var.					
Yeteneklerimi (neleri iyi yapabildiğimi) tanımaya ihtiyacım var.					
Mesleki değerlerimi (meslek seçiminde benim için nelerin önemli olduğunu) fark etmeye ihtiyacım var.					
Kişisel özelliklerime uygun meslekler hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Verimli ders çalışma yöntem ve tekniklerini öğrenmeye ihtiyacım var.					
Etkili zaman yönetimi (zamanı verimli kullanma) konusunda bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Eğitimimle ilgili geleceğe ilişkin hedefler belirleyebilmeye ihtiyacım var.					
Sınav kaygısı ile başa çıkma yöntemlerini öğrenmeye ihtiyacım var.					
Üst öğrenim olanakları hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Üniversite sınavları hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Okul kuralları (sınıf geçme, ödül, disiplin gibi konular) hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Okul içi etkinlikler (eğitsel, kültürel, sosyal ve sportif faaliyetler) hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Okul çevresindeki etkinlikler (eğitsel, kültürel, sosyal ve sportif faaliyetler) hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyacım var.					
Derslerde dikkatimi nasıl yoğunlaştırabileceğimi öğrenmeye ihtiyacım var.					
Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinden daha iyi nasıl yararlanabileceğimi öğrenmeye ihtiyacım var.					
Varsa, belirtmek istediğiniz diğer rehberlik ihtiyaçlarınızı yazınız.					

ÖĞRENCİ REHBERLİK İHTİYACI BELİRLEME ANKETİ (RİBA) YÖNERGESİ (Lise-Öğrenci Formu) *

KULLANIM AMACI: Bu form, öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla kullanılır. Bu formdan elde edilecek sonuçlar, okul rehberlik programının hazırlanması ve okulun özel hedeflerinin belirlenmesi sürecinde kullanılabilir. Form grupla uygulanabilir. Ayrıca izleme ve değerlendirme çalışmalarında ön test-son test aracı olarak da kullanılabilir.

UYGULAYICI: Sınıf/şube rehber öğretmenleri tarafından uygulanır. Uygulama sürecinde rehber öğretmen, sınıf/şube rehber öğretmenine rehberlik eder.

HEDEF KİTLE: Ortaöğretim kademesindeki tüm öğrencilere uygulanabilir.

UYGULAMA SÜRECİ: Uygulayıcı/uygulayıcılar tarafından öğrencilere, anket formunun ne amaçla uygulanacağı açıklanır. Özellikle anket sonuçları doğrultusunda okul rehberlik programlarının hazırlanacağı ve öğrencilere verilecek rehberlik hizmetlerinin bu sonuçlar doğrultusunda planlanacağı vurgulanır. Daha sonra anket formu öğrencilere dağıtılır, maddelerin üzerindeki yönerge okunur ve öğrencilerin anketi doldurması istenir. Öğrencilerin anket sorularını içtenlikle cevaplamalarını sağlayabilmek için isimlerinin alınması tavsiye edilmemektedir. Anketin imkânlar ölçüsünde okuldaki bütün öğrencilere uygulanması önerilir. Öğrenci sayısı fazla olan okullarda sınıf ve cinsiyet özellikleri dikkate alınarak okulun bütünü temsil edecek şekilde her sınıf düzeyinden birkaç sınıfa uygulanabilir. Anketin okuldaki öğrencilerin en az %30'una uygulanması önerilir.

DEĞERLENDİRME VE YORUMLAMA: Anket veri girişleri, sınıf/şube rehber öğretmenleri tarafından gerçekleştirilir. Sınıf/şube rehber öğretmenleri, Öğrenci Rehberlik İhtiyacı Belirleme Anketi (Lise-Öğrenci Formu) Sınıf Sonuç Çizelgesini doldurur. Rehber öğretmen tarafından Öğrenci Rehberlik İhtiyacı Belirleme Anketi (Lise-Öğrenci Formu) Okul Sonuç Çizelgesi doldurulur. Anket sonuçları rehber öğretmen tarafından okuldaki bütün öğrencilerin sonuçları ile birlikte değerlendirilir.

Ankette yer alan maddeler kişisel-sosyal rehberlik, eğitsel rehberlik ve mesleki rehberlik olmak üzere üç gelişim alanına yönelik olarak düzenlenmiştir.

- Kişisel-sosyal rehberlik alanına yönelik maddeler: 1-17 arası,
- Mesleki rehberlik alanına yönelik maddeler: 18-23 arası,
- Eğitsel rehberlik alanına yönelik maddeler: 24-34 arası.

Puanlama: Hayır Kesinlikle Katılmıyorum: 1, Hayır Katılmıyorum: 2, Kararsızım: 3, Evet Katılıyorum: 4, Evet Kesinlikle Katılıyorum: 5 puan olacak şekilde hesaplanır.

Her maddenin toplam puanları ayrı ayrı hesaplanır ve ortalamaları alınır. Toplam puanı en yüksek olan maddeler, okul rehberlik programı özel hedeflerinin belirlenmesi noktasında göz önüne alınır. Öğrenciler tarafından rehberlik ihtiyacı olarak belirtilen diğer maddeler, okul rehberlik programında yer alacak kazanım ve çalışmaların belirlenmesi sürecinde kullanılabilir. Gelişim alanlarının toplam puanları da ayrıca hesaplanabilir. Okul rehberlik programında hangi gelişim alanına ağırlık verilmesi gerektiği konusunda anket sonuçlarından yararlanılabilir. Anket sonuçları Öğrenci Rehberlik İhtiyacı Belirleme Anketi Lise-Öğretmen ve Lise-Veli Formlarının sonuçları ile birlikte değerlendirilir. Anket sonuçları doğrultusunda öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla veli ve öğretmenlere yönelik çalışmalar da planlanabilir. Ayrıca anket sonuçları ön test-son test aracı olarak kullanıldığında, öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarının ne derece karşılandığını belirlemek amacıyla program değerlendirme sürecinde de (diğer program değerlendirme araçları ile birlikte) kullanılabilir.

*Öğrencilerin Rehberlik İhtiyaçlarının Belirlenmesi Anketi (Lise-Öğrenci Formu)" Serdar ÖZMEN'in "Farkındalık Temelli Teknoloji Destekli Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri Sınıf Rehberlik Programı" başlıklı doktora tezi çalışması kapsamında geliştirilmiş ve MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Rehberlik Hizmetlerinde Kullanılan Formlar web sayfasından alınmıştır.

EK 4: ÖĞRENCİ REHBERLİK İHTİYACI BELİRLEME ANKETİ (RİBA)

(Lise- Öğretmen Formu)*

BRANŞ		CİNSİYET	Kadın () Erkek ()
--------------	--	-----------------	---------------------

Değerli arkadaşlar,

Bu form öğrencilerinizin rehberlik ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Lütfen aşağıda belirtilen alanlarda öğrencilerinizin rehberlik hizmetlerine ihtiyaçları olup olmadığına ilişkin görüşünüzü belirtiniz. Anketi cevaplarken her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve her maddenin karşısında yer alan “Hayır Kesinlikle Katılmıyorum”, “Hayır Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Evet Katılıyorum”, “Evet Kesinlikle Katılıyorum” ifadelerinden size en uygun seçeneğin altındaki parantezin içine (X) işareti koyunuz. Sizlerden sorulara içtenlikle cevap vermeniz beklenmektedir. Okul rehberlik hizmetlerinin etkililiğini arttırmaya yönelik katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILIYORUM	KESİNLİKLE KATILIYORUM
Gerektiğinde “hayır diyebilme becerisini” kazanmaya ihtiyaçları var.					
Öfkelerini kontrol edebilmeyi öğrenmeye ihtiyaçları var.					
Etkili kararlar verebilmek için neler yapmaları gerektiğini öğrenmeye ihtiyaçları var.					
Öz güven kazanma yönünde neler yapabileceklerini bilmeye ihtiyaçları var.					
Haklarını uygun yollarla savunmayı öğrenmeye ihtiyaçları var.					
Etkili iletişim becerileri (beden dili, etkin dinleme, empati vb.) geliştirebilmeye ihtiyaçları var.					
Akran baskısı ile nasıl baş edileceğini öğrenmeye ihtiyaçları var.					
Stresle baş edebilme konusunda bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Ergenlik döneminin duygusal sorunları ile baş etme becerisi kazanmaya ihtiyaçları var.					
Ergenlik döneminin biyolojik gelişim özellikleri (fiziksel ve hormonal değişiklikler vb.) konusunda bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Etkin çatışma çözme becerilerini kazanmaya ihtiyaçları var.					
Etkili sorun çözme becerileri geliştirmeye ihtiyaçları var.					
Bağımlılık yapan maddelerin kullanımının olumsuz etkileri konusunda bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Karşı cinsle sağlıklı iletişim kurabilme becerisi kazanmaya ihtiyaçları var.					
İhmal ve istismardan korunma yönünde bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
Güvenli internet kullanımı yönünde bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Teknoloji bağımlılığının olumsuz etkilerinden nasıl korunabileceklerini öğrenmeye ihtiyaçları var.					
Kariyerleri (ileride yapmayı düşündükleri meslek ya da mesleklerle) ile ilgili hedefler belirleyebilmeye ihtiyaçları var.					
Meslekleri tanıtan kaynaklar hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
İlgilerini (yapmaktan hoşlandıkları şeyler) keşfetmeye ihtiyaçları var.					
Yeteneklerini (neleri iyi yapabildiklerini) tanımaya ihtiyaçları var.					
Mesleki değerlerini (meslek seçiminde kendileri için nelerin önemli olduğunu) fark etmeye ihtiyaçları var.					
Kişisel özelliklerine uygun meslekler hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Verimli ders çalışma yöntem ve tekniklerini öğrenmeye ihtiyaçları var.					
Etkili zaman yönetimi (zamanı verimli kullanma) konusunda bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Eğitimleri ile ilgili geleceğe ilişkin hedefler belirleyebilmeye ihtiyaçları var.					
Sınav kaygısı ile başa çıkma yöntemlerini öğrenmeye ihtiyaçları var.					
Üst öğrenim olanakları hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Üniversite sınavları hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Okul kuralları (sınıf geçme, ödül, disiplin gibi konular) hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Okul içi etkinlikler (eğitsel, kültürel, sosyal ve sportif faaliyetler) hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Okul çevresindeki etkinlikler (eğitsel, kültürel, sosyal ve sportif faaliyetler) hakkında bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları var.					
Derslerde dikkatlerini nasıl yoğunlaştırabileceklerini öğrenmeye ihtiyaçları var.					
Rehberlik hizmetlerinden daha iyi nasıl yararlanabileceklerini öğrenmeye ihtiyaçları var.					
Varsa, belirtmek istediğiniz diğer rehberlik ihtiyaçlarını yazınız.					

ÖĞRENCİ REHBERLİK İHTİYACI BELİRLEME ANKETİ (RİBA) YÖNERGESİ (Lise-Öğretmen Formu)*

KULLANIM AMACI: Bu form öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla kullanılır. Bu formdan elde edilecek sonuçlar, okul rehberlik programının hazırlanması ve okulun özel hedeflerinin belirlenmesi sürecinde kullanılabilir. Form grupla uygulanabilir. Ayrıca form, izleme ve değerlendirme çalışmalarında ön test-son test aracı olarak da kullanılabilir.

UYGULAYICI: Okul rehber öğretmeni tarafından uygulanır.

HEDEF KİTLE: Ortaöğretim kademesindeki tüm öğretmenlere uygulanabilir.

UYGULAMA SÜRECİ: Uygulayıcı/uygulayıcılar tarafından öğretmenlere, anket formunun ne amaçla uygulanacağı açıklanır. Özellikle anket sonuçları doğrultusunda okul rehberlik programlarının hazırlanacağı ve öğrencilere verilecek rehberlik hizmetlerinin bu sonuçlar doğrultusunda planlanacağı vurgulanır. Öğretmenlerden, maddelerin üzerindeki yönergeyi ve her bir maddeyi dikkatlice okuyarak anketi doldurmaları istenir. Öğretmenlerin anket sorularını içtenlikle cevaplamalarını sağlayabilmek için anket formuna isim yazmamaları tavsiye edilir. Anketin, imkânlar ölçüsünde okuldaki bütün öğretmenlere uygulanması önerilir.

DEĞERLENDİRME VE YORUMLAMA: Anket veri girişleri ve değerlendirme süreçleri rehber öğretmen tarafından gerçekleştirilir. Rehber öğretmen tarafından Öğrenci Rehberlik İhtiyacı Belirleme Anketi (RİBA) (Lise-Öğretmen Formu) Okul Sonuç Çizelgesi doldurulur.

Ankette yer alan maddeler kişisel-sosyal rehberlik, eğitsel rehberlik ve mesleki rehberlik olmak üzere üç gelişim alanına yönelik olarak düzenlenmiştir.

- Kişisel-sosyal rehberlik alanına yönelik maddeler: 1-17 arası,
- Mesleki rehberlik alanına yönelik maddeler: 18-23 arası,
- Eğitsel rehberlik alanına yönelik maddeler: 24-34 arası.

Puanlama: Hayır Kesinlikle Katılmıyorum: 1, Hayır Katılmıyorum: 2, Kararsızım: 3, Evet Katılıyorum: 4, Evet Kesinlikle Katılıyorum: 5 puan olacak şekilde hesaplanır.

Her maddenin toplam puanları ayrı ayrı hesaplanır ve ortalamaları alınır. Toplam puanı en yüksek olan maddeler okul rehberlik programı özel hedeflerinin belirlenmesi noktasında göz önüne alınır. Öğretmenler tarafından öğrencilerin rehberlik ihtiyacı olarak belirtilen diğer maddeler, okul rehberlik programında yer alacak kazanım ve çalışmaların belirlenmesi sürecinde kullanılabilir. Gelişim alanlarının toplam puanları da ayrıca hesaplanabilir. Okul rehberlik programında hangi gelişim alanına ağırlık verilmesi gerektiği konusunda anket sonuçlarından yararlanılabilir. Anket sonuçları, Öğrenci Rehberlik İhtiyacı Belirleme Anketi (RİBA) ile birlikte değerlendirilir. Anket sonuçları doğrultusunda öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla veli ve öğretmenlere yönelik çalışmalar da planlanabilir. Ayrıca anket sonuçları ön test-son test aracı olarak kullanıldığında, öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarının ne derece karşılandığını belirlemek amacıyla program değerlendirme sürecinde de (diğer program değerlendirme araçları ile birlikte) kullanılabilir.

*“Öğrencilerin Rehberlik İhtiyaçlarının Belirlenmesi Anketi (Lise-Öğretmen Formu)”, Serdar ÖZMEN’in “Farkındalık Temelli Teknoloji Destekli Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri Sınıf Rehberlik Programı” başlıklı doktora tezi çalışması kapsamında geliştirilmiş ve MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün Rehberlik Hizmetlerinde Kullanılan Formlar web sayfasından alınmıştır.

EK 5: YAŞAM PENCEREM

Sevgili öğrenciler,

Sizleri daha iyi tanımak, anlamak ve sizlere ihtiyaç duyduğunuz konularda destek olabilmek için aşağıda bazı ifadeler sunulmuştur. Bu durumlardan size uygun olanların başındaki kutucuğa (X) işareti koyunuz.

Teşekkür ederiz.

ADI VE SOYADI	SINIFI	OKUL NUMARASI
1	()	Sürekli bir hastalığım var. (Varsa belirtiniz.)
2	()	Ailem benim bir üst öğrenime devam etmemi istemiyor.
3	()	Deprem/yangın/sel/savaş/trafik kazası vb. durumlarından en az birini yaşadım. (Evet ise hangisi?)
4	()	Değerlerimi/inançlarımı yaşayabileceğim ortam sağlanmıyor.
5	()	Daha önce yaşamadığım bazı korkularım var.
6	()	Öfkemi kontrol edemiyorum.
7	()	Arkadaşımdan bazıları bağımlılık yapıcı madde kullanıyor.
8	()	Teknoloji ile (cep telefonu, tablet, internet vs.) çok vakit geçiriyorum.
9	()	Çoğu zaman kimseyle konuşmak\görüşmek istemiyorum.
10	()	Ailemin benden beklentisi çok yüksek.
11	()	Aile ortamımızda sık sık tartışma olur.
12	()	Arkadaşlık kurmakta zorlanıyorum.
13	()	Fiziksel güce ihtiyacım olduğunda beni destekleyecek bir grubun üyesiyim.
14	()	Temel ihtiyaçlarımı karşılayacak maddi olanaklardan yoksunum.
15	()	Çevremdeki insanlar tarafından istemediğim söz ve hareketlere maruz kalıyorum.
16	()	Hoşlanmadığım davranışlara zorlanıyorum.
17	()	Ailemin geçimini sağlamak için bir işte çalışıyorum.
18	()	Hayatı yaşamaya değer bulmuyorum.
19	()	Ailemi bana ve ihtiyaçlarıma (maddi, manevi) karşı ilgisiz buluyorum.
20	()	Fiziksel görünüşümden rahatsızım.
21	()	Ailemiz içerisinde belli kurallar yoktur.
22	()	Ailemde zararlı alışkanlıkları olan birey/bireyler var.
23	()	Kendime hiç güvenim yok.
24	()	Ailemden ayrı yaşıyorum. Çünkü...
25	()	Yaşamım üzerinde hiç kontrolüm yok.
26	()	Kendimi belirli bir alanda çok yetenekli buluyorum.
27	()	Okul dışında kaliteli vakit geçireceğim aktiviteler yapma fırsatım yok.
28	()	İstesem de derslerimde başarılı olamıyorum.
29	()	Annem/babam okuma yazma bilmiyor.
30	()	Başkaları ile kıyaslanıyorum.
31	()	Dersler ilgi çekici hale getirilmiyor.
32	()	Okulu bitirdikten sonra ne yapmak istediğimi bilmiyorum.
33	()	Okulu sevmiyorum.
34	()	Fazla heyecanlanıyorum.
35	()	Okulda sorunlarımızla fazla ilgilenilmiyor.
36	()	Okulda kendimi güvende hissetmiyorum.
37	()	Kendimi herhangi bir alanda yetenekli bulmuyorum.
38	()	Ailem teknoloji ile (cep telefonu, tablet, internet vs.) çok vakit geçiriyor.
39	()	Farklı tercihlerimden dolayı çevrem tarafından dışlanıyorum.
40	()	Okuldaki disiplin anlayışından rahatsızım.
41	()	Sevdiğim bir yakınımı kaybettiğim için çok üzgünüm. (Lütfen yazınız.)
42	()	Okulda yeteri kadar sosyal etkinlik düzenlenmiyor.
43	()	Okulda alınan kararlarda öğrencilerin görüşü alınmıyor.
44	()	Öğrenci sorunları öğrencilerle çözülmek yerine önce ailelere aktarılıyor.
45	()	Öğrenciler arasında ayırım yapıyor.
46	()	Okula uyum sağlayamadım.
47	()	Ailemden biri/birileri şehit/gazi oldu.
48	()	Okul yeterince temiz değil.

Ekleme istedikleriniz...

**Bu ölçek, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Rehberlik Hizmetlerinde Kullanılan Formlar web sayfasından alınmıştır.*

EK 6: OKUL TEMELLİ MENTORLUK PROGRAMI PLANLAMA FORMU

1. OKUL TEMELLİ MENTORLUK PROGRAMININ UYGULANACAĞI OKULUN VE ÖĞRENCİLERİN ÖNCELİKLI İHTİYAÇLARI NELERDİR?
2. OKUL TEMELLİ MENTORLUK PROGRAMININ HEDEFLERİ NELERDİR?
3. PROGRAMIN UYGULANMASINDAN SORUMLU KİŞİLER KİMLERDİR? BU KİŞİLERİN ROL VE SORUMLULUKLARI NELERDİR?
4. MENTORLAR HANGİ GRUP(LAR) ARASINDAN SEÇİLECEKTİR (ÖĞRETMEN VE/VEYA ÖĞRENCİLER)? MENTORLARIN ROL VE SORUMLULUKLARI NELERDİR?
5. MENTOR SEÇİM KRİTERLERİ NELERDİR?
6. HANGİ ÖĞRENCİLERİN MENTORLUK PROGRAMINA KATILACAĞINA KİM(LER), NASIL KARAR VERECEKTİR?
7. MENTORLUK PROGRAMINDAN KAÇ MENTİ ÖĞRENCİ FAYDALANACAKTIR?

8. MENTORLUK PROGRAMI NE ZAMAN, NE KADAR SÜRE İLE UYGULANACAKTIR?

9. MENTORLAR İLE MENTİ ÖĞRENCİLERİN GÖRÜŞMELERİ NEREDE, NE ZAMAN VE NE KADAR SÜRE İLE GERÇEKLEŞECEKTİR?

10. MENTORLAR İLE MENTİ ÖĞRENCİLERİN GÖRÜŞME İÇERİKLERİ NE OLACAKTIR?

12. MENTORLUK PROGRAMININ ETKİLİLİĞİ NASIL DEĞERLENDİRİLECEKTİR?

EK 7: OKUL TEMELLİ MENTORLUK PROGRAMI PLANLAMA KONTROL LİSTESİ

Oluşturacağınız okul temelli mentorluk programının planlama sürecinin ilerleyişini takip edebilmek için aşağıdaki kontrol listesinden faydalanabilirsiniz. Bu listede yer alan her bir öge, nitelikli ve sürdürülebilir bir mentorluk programı oluşturmak için ihtiyaç duyduğunuz bileşenleri içerir. Hâlihazırda oluşturduğunuz veya uygulamasını yaptığınız bir programınız var ise, buradaki kontrol listesini mentorluk programınızın niteliğini ölçmek için kullanabilirsiniz. Burada bulunan bazı bileşenlerin oluşturacağınız program yapınıza uygun olmadığını düşünebilirsiniz. Bu durumda ilgili bileşenleri sizin program yapınıza uyacak şekilde değiştirebilirsiniz.

HAZIRLIK

- ✓ Program koordinatörü belirlendi ve sorumlulukları tanımlandı.
- ✓ Mentorluk komisyonu kuruldu ve çalışma ilkeleri tanımlandı.
- ✓ İhtiyaç analizi yapıldı. Okulumuzun sorun alanları, öncelikleri, kaynakları ve güçlü yanları belirlendi.
- ✓ Program hedefleri, ihtiyaç analizi sonuçları göz önünde bulundurularak belirlendi.
- ✓ Programın misyon, vizyon ve değişim teorisi oluşturuldu.

PLANLAMA

- ✓ Programdan faydalanacak öğrencilerin özellikleri ve ihtiyaçları net bir şekilde tanımlandı.
- ✓ Öğrencilerin ihtiyaçlarının ne şekilde karşılanabileceği, hangi aktivitelerin uygulanacağı ve hangi becerilerin kazandırılacağı belirlendi.
- ✓ Programdan faydalanacak öğrenci sayısı belirlendi.
- ✓ Programdan faydalanacak öğrenciler belirlendi.
- ✓ Öğrencilerden beklentiler, öğrencilerin rol ve sorumlulukları tanımlandı.
- ✓ Hangi tür mentorluktan faydalanılacağı belirlendi (birebir, grup, takım, akran veya e-mentorluk).
- ✓ Mentor seçim kriterleri tanımlandı.
- ✓ Potansiyel mentorlar için bilgilendirmeler (örneğin, bilgilendirme oturumu, duyuru, broşür aracılığıyla) yapıldı.
- ✓ “Mentor Başvuru Paketi” potansiyel mentorlar ile paylaşıldı.
- ✓ Potansiyel mentorlar ile yüz yüze görüşmeler yapıldı.
- ✓ Mentor seçimleri tamamlandı.
- ✓ Mentorlar için oryantasyon yapıldı.
- ✓ Mentor-öğrenci eşleşmeleri yapıldı.
- ✓ Çiftlerin/grupların nerede ne kadar süre ile ve ne zaman görüşecekleri kararlaştırıldı.
- ✓ Çiftlerin/grupların görüşme içerikleri belirlendi.
- ✓ Çiftlerin/grupların görüşmelerde faydalanabilecekleri aktiviteler tanımlandı.
- ✓ Mentor eğitimleri yapıldı.
- ✓ Programın uygulama takvimi netleştirildi.

UYGULAMA

- ✓ Öğrenciler mentorları ile düzenli görüşmeler gerçekleştirdi.
- ✓ Görüşme içerikleri öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olacak şekilde revize edildi.

DEĞERLENDİRME

- ✓ Değerlendirmenin kim tarafından yürütüleceği belirlendi.
- ✓ Program değerlendirme kriterleri ve araçları belirlendi.
- ✓ Süreç ve sonuç değerlendirmelerinin ne şekilde yapılacağı planlandı.
- ✓ Verinin hangi kaynaklardan toplanacağına karar verildi.
- ✓ Veri toplama zamanı belirlendi.
- ✓ Veri analizi yapıldı ve sonuçları raporlandı.
- ✓ Sonuçlar programın iyileştirilmesi amacıyla kullanıldı.

EK 8: MENTORLUK PROGRAMINA ÖĞRENCİ YÖNLENDİRME FORMU

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI		TARİH	
SINIFI		OKUL NUMARASI	
YÖNLENDİRMEYİ YAPAN ÖĞRETMENİN ADI SOYADI			

ÖĞRENCİNİN MENTORLUK PROGRAMINA YÖNLENDİRİLME NEDENİ:
ÖĞRENCİ İLE İLGİLİ GÖZLEMLER VE DÜŞÜNCELER:
ÖĞRENCİNİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YANLARI:
ÖĞRENCİ İLE İLGİLİ EDİNİLEN DİĞER BİLGİLER:
YÖNLENDİRMEYE NEDEN OLAN DURUMLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR:

Yönlendiren:

Ad soyadı:

Unvan:

İmza:

MENTORLUK PROGRAMINA ÖĞRENCİ YÖNLENDİRME FORMU YÖNERGESİ

KULLANIM AMACI: Sınıf/şube rehber öğretmenleri tarafından öğrencilerin mentorluk programına katılmalarının uygun olduğu düşünüldüğünde öğrencileri programa katılabilmeleri için yönlendirmek amacıyla kullanılır.

KİMLER KULLANIR? Sınıf rehber öğretmenleri veya branş öğretmenleri tarafından doldurulur.

DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

1. Yönlendirmeyi yapan öğretmenin öğrencinin destek almasını istediği konu ile ilgili yaptığı çalışmaları ayrıntılı olarak anlatması, Psikolojik danışma ve rehberlik servisi tarafından verilecek hizmetin niteliğini arttıracaktır.
2. Form eksiksiz olarak doldurulur.
3. Yönlendirme nedenine bağlı olarak psikolojik danışma ve rehberlik servisi, “**Ön Görüşme Formu**”ndan faydalanarak öğrenciyle öncelikle bireysel ön görüşme yapar ve öğrencinin mentorluk programına katılım için uygunluğunu değerlendirir.
4. Ön görüşme ve yönlendirme formundan edinilen bilgilere göre, öğretmen ve/veya aileyle de görüşülerek öğrencinin bütünsel olarak değerlendirilmesi sağlanır.

Öğrenci mentorluk programına katılmaya uygunsa, öğrenciye program ile ilgili bilgilendirme yapılır ve öğrenci mentorluk programına dâhil edilir.

EK 9: MENTİ ÖĞRENCİ ÖN GÖRÜŞME FORMU

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI		TARİH	
SINIFI		OKUL NUMARASI	
YÖNLENDİRİLME NEDENİ:			

AİLE İÇİ İLETİŞİM/İLİŞKİLER	
Ailenizin birlikte katıldığı etkinlikler (ev içi ve ev dışı) nelerdir?	
Bir sorunun olduğunda evde önce kime söylersin?	
Annenle birlikteyken en çok ne yapmaktan hoşlanırsın?	
Annenin en çok hangi davranışlarını beğeniyorsun?	
Annenin beğenmediğin davranışları var mı? Varsa bunlar neler?	
Babanla birlikteyken en çok ne yapmaktan hoşlanırsın?	
Babanın en çok hangi davranışlarını beğeniyorsun?	
Babanın beğenmediğin davranışları var mı? Varsa bunlar neler?	
Kardeşinin/kardeşlerinin en çok hangi davranışları beğeniyorsun?	
Kardeşinin/kardeşlerinin beğenmediğin davranışları var mı? Varsa bunlar neler?	
Sence kardeşler arasında en mutlu olan kim?	

ARKADAŞLIK

Yakın arkadaşın var mı? Varsa adı nedir?	
Bu arkadaşını biraz tanıtır mısın? Nasıl biri?	
Onun en çok hangi davranışlarını beğeniyorsun?	
Karşı cinsten arkadaşın var mı?	
Arkadaşlarıyla birlikteyken neler yapmaktan hoşlanırsın?	
Arkadaşlarını kırmamak için katıldığın etkinlikler oluyor mu?	

KENDİNİ ALGILAMA

Kendini yetenekli gördüğün alanlar neler?	
Hoşlandığın kişilik özelliklerin neler?	
Hoşlandığın fiziksel özelliklerin neler?	
Başka insanlardan farklı bulduğun özelliklerin var mı? Varsa bunlar neler?	
Kendine model (örnek) aldığın birisi var mı? Varsa nasıl birisi?	
Kendini en mutlu hissettiğin yer neresi?	

DÜZENLİ YAŞAM VE SORUMLULUK ALMA

Bir gününü nasıl geçirirsin?	
Kaçta yatarsın? Kaçta kalkarsın?	
Günde kaç öğün yemek yersin?	
Günde ortalama kaç saat televizyon izlersin?	
En çok hangi programları izlemeyi seviyorsun?	
Paranı en çok neye harcarsın?	
Odanı toplama, alışverişe yardım etme gibi sorumluluklar alır mısın?	

OKUL YAŞAMI

Okulda en çok neleri seviyorsun?	
Okulda seni rahatsız eden şeyler neler?	
Bir sorunun olduğunda okulda önce kime söylersin?	
Genel olarak okul başarın hakkında ne söylersin?	
Ailen senin okul başarın hakkında ne düşünüyor?	
Ailen sana derslerin konusunda nasıl yardımcı olur?	
Ailende ders başarını etkileyen neler var?	
Ders çalıştığın ortam sence çalışmaya elverişli mi? Açıklar mısın?	
Gelecekle ilgili planların neler?	

MENTİ ÖĞRENCİ ÖN GÖRÜŞME FORMU YÖNERGESİ

KULLANIM AMACI: Öğrenciyle yapılacak ilk görüşmede öğrenci hakkında genel bilgi edinmek amacıyla kullanılır. Bu form kullanılarak aile içi ilişkiler, öğrencinin anne baba ve kardeşleriyle ilişkilerinin niteliği, arkadaşlık ilişkileri, kendisini nasıl algıladığı, öz bakım ve sorumluluk alma becerileri ile okul yaşamı hakkında bilgi sahibi olunabilir.

KİMLER KULLANIR? Okul rehber öğretmenleri tarafından kullanılır.

DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR:

1. Öğrenci görüşmeye yönlendirme sonucu gelmiş, yönlendirme nedenini bilmiyor ise görüşme nedeni ile ilgili bilgi verilir.
2. Ön Görüşme Formunda edinilen bilgilere göre aile içi iletişimi/ilişkileri güçlendirmek için veli görüşmeye çağrılabilir, aile eğitimi gruplarına davet edilebilir, öğrenciye arkadaşlık ilişkilerini güçlendirmek amacıyla sosyal beceri, girişkenlik eğitimleri verilebilir, öz saygı, öz yeterlik, sorumluluk alma ve ders çalışma yöntemleri konusunda mentorluk görüşmeleri planlanabilir, okulda yaşadığı sorunlar için sınıf rehber öğretmeni veya branş öğretmenleriyle iş birliği kurulabilir.

*Bu form, “Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü” tarafından hazırlanan “Öğrenci Ön Görüşme Formu”ndan uyarlanmıştır.

EK 10: MENTİ VELİ ONAM FORMU

_____ LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜ'NE
_____ isimli _____ şubesinde okuyan _____ numaralı öğrencinin velisiyim.
Çocuğumun _____ Lisesi'nde düzenlenecek olan mentorluk programına menti olarak katılmasını
onaylıyorum.

Velinin adı soyadı: _____

İmzası: _____

Tarih: ____/____/____

EK 11: MENTİ ONAM FORMU

_____ LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Okulunuz _____ şubesinde okuyan _____ numaralı öğrenciyim. Okulunuzda düzenlenecek olan mentorluk programına menti olarak kendi isteğim ile katılmak istiyorum.

Öğrencinin adı soyadı: _____

İmzası: _____

Tarih: ____/____/____

EK 12: MENTORLUK ANLAŞMASI

_____ LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

_____ lisesinde okula devam ve okul terki riski altında bulunan öğrencilere yönelik düzenlenen mentorluk programına gönüllü olarak katılmayı taahhüt ediyorum. Ayrıca aşağıda yer alan sorumluluklara da uymayı kabul ediyorum.

- Mentorluk eğitimine katılmak
- Görüşmelere zamanında gelmek
- Haftalık görüşmeleri gerçekleştiremeyeceğim zaman program koordinatörünü bilgilendirmek
- Mentorluk programının etik ilkelerini gözetmek
- Mentinin gizliliğine saygı duymak

Ad Soyadı: _____

İmzası: _____

Tarih: ____/____/____

EK 13: MENTOR BİLGİLENDİRME DOKÜMANI

Bu başlık altında yer alan dokümanı, okulunuzda uyguladığınız mentorluk programına göre uyarlayınız.

Programın adı:	Bu başlık altında programın adı yer almalıdır. <i>Örneğin, Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Okul Temelli Mentorluk Programı</i>
Amacı:	Bu başlık altında okulun ve öğrencilerin ihtiyaçları temelinde belirlenen program amaçlarına yer verilmelidir. Program amacı iki ya da daha az cümleyle ifade edilmelidir. <i>Örneğin, “Bu program, Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde okul terki ve devamsızlığı olan öğrencilerin belirli becerileri kazanmalarına yardımcı olarak, okul terkini azaltmayı ve okula devamlılığı artırmayı hedeflemektedir.”</i>
Unvan:	Mentor olarak görev alacak öğretmenlerin unvanının ne olacağı tanımlanmalıdır. <i>Örneğin, mentor öğretmen veya öğretmen mentor</i>
Son başvuru tarihi:	Öğrencilerin mentor olarak son başvuru tarihi bu başlık altında verilmelidir. <i>Örneğin, “Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Okul Temelli Mentorluk Programı’na mentor olarak son başvuru tarihi 31 Eylül 2022’dir.”</i>
Mentor olabilmek için aranan kriterler:	Mentor olabilmek için aranan kriterler bu başlık altında belirtilir. <i>Örneğin, mentor öğretmen pozisyonu için uygun adaylar aşağıdaki kriterleri karşılamalıdır:</i> • Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğretmeni olmak • Haftalık görüşmeler için ortalama 50 dakika ayırabilmek • Gönüllü olmak
Mentor seçim süreci:	Mentorların seçim süreçlerine ilişkin bilgiler bu başlık altında tanımlanır. <i>Örneğin, mentor öğretmen olmak için uygun adaylar aşağıdaki seçim süreçlerinden geçecektir:</i> • Programa mentor olarak başvurmayı düşünen öğretmenlerin, okul psikolojik danışma ve rehberlik servisine başvuru yapmaları gerekmektedir.
Yer:	Mentor-menti görüşmelerinin nerede düzenleneceği bilgisine bu başlık altında yer verilmelidir. <i>Örneğin, görüşmeler, mentor ve menti öğrencinin görüşmelerini gerçekleştirmelerine uygun boş bir sınıfta veya kütüphanede yapılabilir.</i>
Sorumluluklar:	Mentorun sorumlulukları bu başlık altında ifade edilmelidir. <i>Örneğin, mentor;</i> • Mentinin kişisel ve akademik gelişimine katkı sağlayacak faaliyetler yürütür. • Kendisi ile eşleştirilen menti öğrenci ile önceden belirlenmiş gün ve saatlerde görüşmeler gerçekleştirir.
Raporlama:	Mentorun kime raporlama yapacağı bu başlık altında belirtilmelidir. <i>Örneğin, mentor, menti ile görüşmelerine dair program koordinatörüne raporlama yapar.</i>
Görüşme süresi:	Mentor-menti görüşmelerinin ne kadar süreceği ve hangi sıklıkta gerçekleştirileceği bu başlık altında tanımlanmalıdır. <i>Örneğin, mentor, mentisi ile okulun eğitim öğretime devam ettiği süre boyunca, okul saatleri içerisinde, haftada bir, 30-50 dakika süren görüşmeler gerçekleştirir. Görüşmelerin hangi gün ve saatte yapılacağı mentor ve mentinin programları gözeticilerle belirlenir.</i>
Mentorlara sunulacak destekler:	Mentor olarak seçilecek öğretmenlere ne gibi destekler sunulacağı bu başlık altında tanımlanmalıdır. <i>Örneğin, mentor öğretmenlere-öğrencilere dönem başında mentorluk eğitimi verilecektir. Mentorlar, mentorluk programının uygulama süresi boyunca psikolojik danışma ve rehberlik servisinden destek alabilirler.</i>

EK 14: SÜREÇ DEĞERLENDİRMESİ PLANLAMA FORMU

DEĞERLENDİRME SORUSU	VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE YÖNTEMLERİ	VERİ TOPLAMA ZAMANI	SONUÇLARIN PAYLAŞILMASI
Neyi ölçüyorsunuz? (Örneğin, aylık görüşme sayısı, program aktivitelerinden memnuniyet vb.)	Veri toplamak için hangi araç ve yöntemlerden faydalanacaksınız? (Örneğin, anket, görüşme vb.)	Veri toplama zaman aralıkları ve sıklığı nedir? (Örneğin, ayda bir, üç veya altı ayda bir, yıllık)	Sonuçlar hangi amaçla kullanılacak ve kimlerle paylaşılacak?

EK 15: SONUÇ DEĞERLENDİRMESİ PLANLAMA FORMU

MENTORLUK PROGRAMININ BEKLENEN SONUÇLARI	VERİ TOPLAMA ARAÇ VE YÖNTEMLERİ	VERİ TOPLAMA ZAMANI	SONUÇLARIN PAYLAŞILMASI
Örneğin, öğrenci devamsızlığını azaltmak, zorba davranışları azaltmak, destekleyici ve sağlıklı akran ilişkileri kurulmasını sağlamak vb.	Veri toplamak için hangi araç ve yöntemlerden faydalanacaksınız? (Örneğin, anket, görüşme vb.)	Veri toplama zaman aralıkları ve sıklığı nedir? (Örneğin, ayda bir, üç veya altı ayda bir, yıllık)	Sonuçlar nasıl kullanılacak ve kimlerle paylaşılacak?

EK 16: MENTORLUK HİZMETİ DEĞERLENDİRME FORMU

(**Menti tarafından doldurulacaktır.)

Değerli öğrencimiz,

Bu formun amacı katıldığınız mentorluk programı hakkında geri bildirim almaktır. Soruları cevaplarken soruların hepsini okuyarak, boş bırakmadan cevaplandırmanız, samimi ve dürüst olmanız oldukça önemlidir. Vereceğiniz bilgiler yalnızca programın iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılacağından adınızı yazmanıza gerek yoktur. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederim. Bu çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz varsa program koordinatörü ile iletişime geçebilirsiniz.

BÖLÜM I

Mentorunuz ile haftada ortalama kaç saat görüşebildiniz? _____

Şimdiye kadar mentorunuz ile ortalama kaç görüşme yapabildiniz? _____

BÖLÜM II

Bu bölümde mentorluk ilişkisinin üzerinizde ne gibi bir etki yarattığını öğrenmek istiyoruz. Aşağıda yer alan soruları, size uygun ifadeyi işaretleyerek yanıtlayabilirsiniz.

MENTORUMLA İLİŞKİM SAYESİNDE...	DOĞRU	YANLIŞ	BİR ŞEY DEĞİŞMEDİ
Beni destekleyen kişilerin olduğunu hissediyorum.			
İhtiyaç duyduğumda beni destekleyecek kişiler olduğunu biliyorum.			
Geleceğim konusunda umutluyum.			
Sorumluluk sahibi olduğuma inanıyorum.			
Kendimden daha yüksek beklentilere sahibim.			
Daha fazla ilgi alanı ve hobi edindim.			
Okula dair tutumum olumlu yönde değişti.			
Notlarım yükseldi.			
Derslerime hazırlıklı geliyorum.			
Sınıf içerisindeki davranışlarım olumlu yönde değişti.			
Duygularımı yönetme ve ifade etme konusunda daha iyiyim.			
Ailem ile ilişkim gelişti.			
Sağlıklı akran ilişkilerim oldu.			
Öz güvenim arttı.			
İyi bir insan olduğumu düşünüyorum.			

Mentorunuzla kurduğunuz ilişkiden ne kazandınız? Mentorunuzdan ne öğrendiniz?

Mentorunuzla kurduğunuz ilişkide değiştirmek istediğiniz bir şey var mı? Var ise bunu bizimle paylaşır mısınız?

BÖLÜM III

Bu bölümde, mentorunuz ile ilgili görüşlerinizi öğrenmek istiyoruz. Aşağıda yer alan sorulara size uygun ifadeyi işaretleyerek yanıtlayabilirsiniz.

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
Mentoruma ihtiyaç duyduğumda ulaşabildim.				
Mentorumla düzenli görüşmeler yapabildik.				
Mentorum sayesinde yeni kaynaklar edindim.				
Mentorum sayesinde yeni beceriler edindim.				
Mentorum ilgiliydi.				
Mentorum benim için iyi bir rol modeldi.				
Mentorum bana değerli bir insan olduğumu hissettirdi.				
Mentorum isteklerime önem verdi.				
Mentorum ile birlikteyken önemsendiğimi hissediyordum.				

Mentorumun olmasının en iyi yanı...

BÖLÜM IV

Sizce mentorluk programını iyileştirebilecek ne gibi değişiklikler yapılabilir?

Mentorluk programı deneyimleriniz veya mentorunuz hakkında bilmemizi istediğiniz başka bir şey var mı?

BÖLÜM V

Mentorluk programını genel olarak nasıl değerlendirirsiniz?

Çok kötü ☐ Kötü ☐ Ne iyi ne kötü ☐ İyi ☐ Çok iyi ☐

*Bu ölçek, Rebecca N. Saito'nun "What's Working? Tools for Evaluating Your Mentoring Program" adlı kitabından uyarlanmıştır.

EK 17: MENTİ YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

Bu görüşmeyi, katılmış olduğunuz mentorluk programı ile ilgili fikirlerinizi almak için yapıyoruz. Size mentorluk deneyimleriniz ile ilgili bir dizi soru yönelteceğim. Buradaki sorulara vereceğiniz yanıtlar, mentorluk programının iyileştirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılacaktır.

1. Mentorunuz ile birlikteyken genelde neler yaparsınız?
2. Mentorunuz ile ne sıklıkta görüşüyorsunuz?
3. Mentorunuz olması ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Olumlu ve olumsuz düşünceleriniz nelerdir?
4. Mentorluk ilişkisinin üzerinizde bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?
5. Mentorunuzun size hangi yönlerden, nasıl destek olduğunu düşünüyorsunuz?
6. Mentorunuzla kurduğunuz ilişkide değiştirmek istediğiniz bir şey var mı? Var ise bunu bizimle paylaşır mısınız?
7. Bu programı, "1- çok kötü" ve "5-çok iyi" skalasında değerlendirmenizi istesem, kaç puan verirsiniz? Neden?
8. Sizce mentorluk programını iyileştirmek için ne gibi değişiklikler yapılabilir?

